

Tiina Hahl, Elisa Lintukangas & Eeva Aarrevaara

Sysmän taajaman muutos 1970-luvulta nykypäivään

Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, sarja A Tutkimuksia, osa 19

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

Tiina Hahl, Elisa Lintukangas ja Eeva Aarrevaara

Sysmän taajaman muutos 1970-luvulta nykypäivään

Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat

A Tutkimuksia

B Oppimateriaalia

C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu

Sarja A Tutkimuksia, osa 19

Vastaava toimittaja: Ilkka Väänänen

Taitto: Katariina Malkki

ISSN 1456-6125

ISBN 978-951-827-183-6 (pdf)

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	6	Taajaman kaavoitusta ohjanneet suunnitelmat ja kaavat .44	
Abstract	7	Yleissuunnitelma 1973.....	44
Johdanto	9	Osayleiskaava 1988.....	45
		Nykyinen kaavatilanne.....	46
1. Sysmän taajaman muutos 1970-luvulta 2010-luvulle ... 12		Taajaman kehityksestä ennen 1970-lukua	47
Sysmän sijainti	12	Esimerkki asuinalueen muutoksesta: Peltotien ja Hämeentien tonttien muodostus.....	47
Sysmä tänään	14	Taajaman muutos 1970-luvun jälkeen	48
Kesäkunta Sysmä.....	15	Keskusraitti lähiympäristöineen.....	50
Sijainti Päijänteen seudulla.....	16	Keskipisteen siirtyminen.....	51
Sysmän paikallinen maisema.....	18	Esimerkki raitinvarren kehityksestä: Maankäyttö Työväentalon, apteekin ja Äyriälän tonteilla.....	56
Historiaa	19	Taajaman kasvaminen pohjoiseen 1970- ja 80-luvuilla.60	
Sysmän muinaisjäännökset.....	19	Alajan asuinalue.....	62
Sysmä historiallisella ajalla.....	19	Leppäkorventien leventäminen.....	64
Teollisuus ja sahaustoiminta Sysmässä.....	20	Riihimäen, Suurikylän ja Väihkölän alueet.....	66
Kartanoiden merkitys.....	20	Taivaanlaidan asuinalue.....	68
Liikenneyhteyksien kehittyminen.....	21	Tuulelan alue.....	70
Suomalainen maaseututaajama muutospainneessa 23		Askon alue.....	74
Kaupungistumisen vaikutukset Sysmän maaseututaajamassa.....	25	Rakentamisolosuhteet ja suunnitteluperiaatteet....	74
Taajaman kehitys 1970-luvulta 2010-luvulle.....	27	Alueen toteutuminen.....	76
Taajama-alueen analyysin osatekijät	30	Askon rakennuskaavamuutoksen synnyttämä keskustelu.....	77
Perusrakenne, muoto, keskipiste.....	30	Taajaman kasvu ja tiivistyminen	78
Maamerkit, suunnistettavuus, rajat, sisääntulot.....	30	1990-luvun näkökantoja Sysmän kehitykseen	79
Näkymät.....	30	2010-luvun kaavoituskohteet	80
Sysmän taajama-analyysi	31	Keskustaajaman kehitys.....	80
Maamerkit, suunnistettavuus, rajat.....	32	Ilola – Päijätsalo – Suopelto.....	81
Näkymät.....	33	Kelluva mökkikylä.....	82
Taajaman sisääntulot.....	35	Sysmä Päijät-Hämeen maakuntakaavuluonnoksessa 2014.....	84
2. Sysmän kaavoituksen lähtökohdat ja vaiheet 38		Yhteenveto	86
Kaavoituksen lähtökohtana oleva ympäristö	38	Lähdeluettelo	88
Luonnonolot.....	38	Liite: Lahden ammattikorkeakoulun Yleiskaavoitus-opintojakson suunnittelutyöt	90
Topografia.....	38		
Maaperä.....	38		
Taajaman arvokkaat osa-alueet	40		
Suojelualueet ja arvokkaat kohteet.....	40		
Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö.....	40		

Sysmän taajaman muutos 1970-luvulta nykypäivään on osa tutkimushanketta Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla, joka käynnistyi keväällä 2013. Maa- ja metsätalousministeriö myönsi hankkeelle rahoituksen maatilatalouden kehittämisrahastosta ja hanke käynnistyi yhteistyössä Oulun yliopiston, Aalto-yliopiston ja Lahden ammattikorkeakoulun kesken. Hankkeen tavoitteena on kuvata ja analysoida eri puolilta Suomea valittujen kirkonkyläiden ja niiden kulttuuriympäristöjen muutosta verrattuna aiempaan 1970-luvun lopulla tehtyyn Suomalainen maaseututaajama -tutkimukseen, jossa tehtiin yleispiirteisiä taajamainventointeja lähes kahdessa sadassa maaseututaajamassa.

Useiden maaseututaajamien väestökehitys on ollut 1960-luvulta lähtien laskeva ja väestö myös ikääntyy. Palveluiden väheneminen on yleinen ilmiö, mikä vaikuttaa merkittävästi yhdyskuntarakenteeseen. Viime vuosina yleistyneet kuntaliitokset ja muut julkisen sektorin rakennemuutokset vaikuttavat myös palveluiden tarjontaan ja yleensä maaseututaajaman asemaan paikalliskeskuksena. Kuntien tulevaisuusvisioita rakennetaan edelleen ja voidaan arvioida, miten paljon ne pohjautuvat esimerkiksi alueen luonnonympäristöön, maisemaan tai kulttuuriperintöön ja kuinka näitä hyödynnetään palvelujen tuottamisessa ja markkinoinnissa.

Sysmän raportissa kuvataan Sysmän sijaintia suurmaisemassa ja paikkakunnan historiallisia piirteitä. Sysmälle ovat tyypillisiä edustavat kyläympäristöt ja kartanomiljööt sekä 1900-luvun alussa alkanut huvilarakentaminen ja sen jatkuminen eri aikoina. Taajaman rakentamisvaiheita on selvitetty eri vuosikymmenillä ja niiden myötä tapahtunutta taajamarakenteen muutosta. Raportissa kuvataan, millaiset lähtökohdat paikallinen maisema, luonnonympäristö ja rakennuskulttuuri ovat muodostaneet kaavoitukselle ja mitä alueita ja kohteita on arvioitu siellä arvokkaiksi ja säilytettäväksi. Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana rakentuneita uusia alueita kuvataan tarkemmin ja esitellään niiden avulla paikkakunnan kaavoitushistoriaa. Yhtenä keskeisenä alueena on taajaman keskusraitin ympäristö ja sen muuttuminen.

Sysmän tämänhetkiset kehitysnäkymät liittyvät vahvasti taajaman lähellä olevan Päijänteen ranta-alueen kehittämiseen, uusien vapaa-ajan asumismuotojen ja palveluiden tarjoamiseen. Raportin liitteeseen on koottu aineistoa Lahden ammattikorkeakoulun yhdyskuntasuunnittelun opintojaksojen työskentelystä Sysmässä lukuvuonna 2013 - 2014. Sysmän kunnan toiveesta suunnittelukohteina olivat Päijänteen ranta-alueet taajaman tuntumassa sekä keskustan torialue. Opintojakson työskentely liittyi kunnan hankkeeseen Sysmän rannikkoseudun ja miljöön kehittämiseen.

Sysmän taajaman muutokset ovat noudattaneet edellisen maaseututaajamatutkimuksen osoittamia ilmiöitä monin osin. Uusimmat ja laajimmat kaupalliset palvelut ovat siirtäneet taajaman painopistettä pois vanhalta keskusraitilta ja samalla laajentaneet keskusta-alueita. Keskusraitin varren rakennuskanta on kerroksellista, noin sadan vuoden aikana syntyneitä. Raittimiljöö on laajentunut pysäköinti- ja uusien liikerakennusten rakentamisen myötä. Yhdyskuntarakenne on kasvanut eri suuntiin yhdistäen aiemmin erillään sijainneet kyläkunnat ja keskustan. Eri aikoina rakennetut asuinalueet erottuvat omina kokonaisuuksinaan. Pellolle rakennettujen kerrostaloalueiden jyrkkä suhde lähiympäristöön on pehmentynyt kasvillisuuden kehittyessä. Pienipiirteistä puutaloasumista on säilynyt keskustan tuntumassa samoin useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita julkisia rakennuksia. Vanhojen rakennusten lähistölle muodostuneet uudisrakennukset ovat toisaalta vieneet rakennusten vapaita edusta-alueita. Taajaman yhdyskuntarakenne on kuitenkin pysynyt eheänä kasvialueiden sijoituksessa vanhan asutukseen tukeutuen.

Avainsanat: maaseutu, taajama, kulttuuriympäristö, muutos

ABSTRACT

The publication “The change of the rural centre of Sysmä since the 1970’s” is part of the research project titled “Finnish rural centres in the 2010’s”. The project started in spring 2013, when the Ministry of Agriculture and Forestry decided to fund the project and it started as a collaboration of Oulu University, Aalto University and Lahti University of Applied Sciences. The goal of the project is to describe and analyse the change in the chosen rural centres in different parts of Finland. The change in cultural environments is compared with the previous research on rural centres in the 1970’s. The research consisted of inventories of almost two hundred rural centres.

The population in many rural centres has been diminishing since the 1960’s and the number of elderly people is increasing. The community structure is greatly affected by the reduction of services. The position of rural centres and the availability of services are also influenced by consolidation of municipalities and other structural changes in the public sector. Municipalities keep creating visions for the future and one can evaluate how much they are based on natural and cultural environments or the cultural heritage and how these features are utilised in the production and marketing of services.

The Sysmä report describes its situation in the landscape and the features of local history. Typical features are distinguished village environments and manor house milieus as well as old villas from the beginning of the 20th century, and summer houses from different periods. The building phases of the rural centre have been studied in different decades and the process of change has been analysed from maps. The report presents what kind of starting points the local landscape, natural environment and cultural heritage have provided for planning. It also describes what areas and subjects are considered valuable and worth preserving. The areas built during the past three decades are described in more detail; they also illustrate the local history of planning. The most important area is the main street in the rural centre, with its surroundings. The changes in this area are also studied in detail.

The future development focuses on the improvement of the shore area of Lake Päijänne, providing new concepts of holiday housing and new services. The appendix of the report presents student work from Lahti University of Applied Sciences, where students of urban planning have worked with the municipality of Sysmä during year 2013-14. Planning targets were the Päijänne shore area and the market place in the centre. The course work was connected with the municipal project for the development of the Sysmä shore area and milieu.

The changes in the Sysmä rural centre mostly represent the same phenomena that the previous research on rural centres has demonstrated. The building of the newest and biggest commercial services has moved the focus of the centre away from the main street and at the same time expanded the central area. The buildings along the main street are from different decades, built during the past hundred years. The milieu of the main street has also expanded because of new commercial buildings and larger parking areas. The centre has spread in different directions, connecting built environments that used to be apart. Residential areas from different times have different characters. Apartment buildings built on an open field first had a strong contrast with their environment, but the growing vegetation has softened the contrast. There are still small-scale wooden buildings in the central areas as well as several culturally valuable public buildings. On the other hand, many new buildings have been built in front of the old buildings, destroying important open spaces. Nevertheless, the structure of the rural centre is still quite balanced since the growth has taken place around the centre.

Key words: rural area, rural centre, cultural environment, change

Käsillä oleva raportti on osa tutkimushanketta Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla, joka käynnistyi keväällä 2013. Maa- ja metsätalousministeriö myönsi hankkeelle rahoituksen maatilatalouden kehittämisrahastosta ja hanke käynnistyi yhteistyössä Oulun yliopiston, Aalto yliopiston ja Lahden ammattikorkeakoulun kesken. LAMK on toiminut hankkeessa koordinaattorina. Hankkeelle on nimetty ohjausryhmä, jossa ovat edustettuina maaseutuympäristön ja siihen liittyvän hallinnon, tutkimuksen ja suunnittelun asiantuntemus.

Hankkeen tavoitteena on kuvata ja analysoida eri puolilta Suomea valittujen kirkonkylien ja niiden kulttuuriympäristöjen muutosta verrattuna aiempaan 1970-luvun lopulla tehtyyn Suomalainen maaseututaajama -tutkimukseen, jossa tehtiin yleispiirteisiä taajamainventointeja lähes kahdessa sadassa maaseututaajamassa. Tutkimuskohteiksi on tässä hankkeessa valittu eri puolilta Suomea kuusi erilaista kirkonkylää, jotka edustavat mahdollisimman erilaisia lähtökohtia, alueellista ja maisemallista sijaintia sekä yhteiskunnallis-taloudellisia reunaehtoja. Mukana on eri etäisyydelle suuremmista keskuksista sijaitsevia maaseututaajamia sekä elinvoimaisia ja taantuvia taajamia ja väestöpohjaltaan erilaisia taajamia. Muutamat kohteista ovat myös kuntaliitosten myötä osa suurempaa kuntakokonaisuutta.

Maaseudun kirkonkylä ja kulttuuriympäristöjä koskeva tutkimus on ollut suhteellisen vähäistä varsinkin verrattuna kaupunkeja koskevaan vastaavaan tutkimukseen sekä huomioiden se muutosvaiheiden määrä ja vaikutus, jonka kohteena nämä ympäristöt ovat olleet sodanjälkeisenä ja laajemmin tarkasteltuna koko edellisen vuosisadan aikana. Maaseutututkimus on alue, joka on vakiinnuttanut asemansa yhteiskunnallisessa tutkimuksessa, mutta tällä tutkimusalalla käsitellään suhteellisen vähän maaseudun yhdyskuntarakennetta, kulttuuriympäristöä ja niihin liittyviä näkökulmia.

Suomen maaseudun kehittämisstrategian (2007 - 2013) mukaan maaseutualueiden kulttuuriympäristön keskeinen elementti ovat avoimet viljelyalueet, joiden säilyminen avoimina ja hoidettuina nähdään maaseudun kehittämisstrategissa yhtenä merkittävänä tarpeena. Maaseudun elinvoimaisuuden ylläpitämiseen ja elämänlaadun lisäämiseen liittyy myös tavoite vahvistaa ja tukea paikallista omaehtoista toimintaa. Paikallinen kulttuuriympäristö on maaseutumaisilla alueilla paikan identiteetin keskeinen osa ja edistää paikan erottumista muista omanlaisekseen. Tämä edellyttää, että myös paikallinen yhteisö ja asukkaat tunnistavat kulttuuriympäristön erityislaatuisuuden ja arvostavat sen ominaisuuksia.

Heikki Kukkosen ja Maija Rautamäen tutkimushanke 'Suomalainen maaseututaajama 1980-luvun alussa' muodostaa keskeisen lähtökohdan tälle tutkimukselle. Tutkimuksessa selvitettiin kattavasti suomalaisten kirkonkylien ympäristöä, niiden ominaispiirteitä ja muuttuneita tekijöitä 1970-luvun loppuun asti. Jo 1960-luvulla alkanut kirkonkylien suuri muutos on edelleen jatkunut koko maassa. Viime vuosina on julkaistu useita maaseudun kirkonkylien ja kulttuuriympäristöjen nykytilaan, tutkimukseen ja muutosprosesseihin liittyneitä väitöskirjoja: Eeva Aarrevaaran väitöskirjassa 'Maaseudun kulttuuriympäristön muutos ja suunnitteluprofessio 1900-luvulla' (2009) käsitellään maaseudun yhteiskunnallista, rakentamis- ja suunnittelukulttuurin muutosta, Kaisa Mäkinien väitöskirjassa (2012) 'Pohjois-Pohjanmaan kirkonkylien muuttuva kulttuuriympäristö' on koottu laaja aineisto neljästä pohjoissuomalaisesta kirkonkylästä ja niiden muuttumisprosesseista ja Emilia Rönkön väitöskirja (2012) 'Kulttuuriympäristöselvitykset. Tieto, taito ja ymmärrys maaseudun maankäytön suunnittelussa' käsittelevät puolestaan kulttuuriympäristön inventointimenetelmiin liittyvää teoriaa ja esittää mallin kulttuuriympäristön laaja-alaisesta inventointimenetelmästä. Pienten maaseutukylien maankäytön suunnittelua on käsitelty laajasti äskettäin ilmestyneessä ympäristöministeriön 'Kyläkaavaoppaassa' (2012). Kulttuuriympäristöjä käsitteleviä inventointeja on laajennettu viimeisen vuosikymmenen aikana: valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden luettelot on tarkistettu kulttuuriympäristöjen osalta ja maisema-alueiden osalta työ on meneillään. Maakunnallisten kohteiden inventointeja on täydennetty ja useilta alueilta on myös saatavissa paikallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen inventointeja. Oulun yliopistossa on äskettäin päättynyt ns. MASUKE-hanke (Maaseutunäkökulma maankäytön suunnittelussa), jossa on sovellettu Emilia Rönkön väitöskirjassaan kehittämää kulttuuriympäristön inventointimenetelmää.

Suomen maaseututyypiluokituksessa vuodelta 2006 todettiin, että maaseudun rakennemuutoksen vaikutukset näkyvät selkeinä kirkonkylissä ja niiden lähiympäristöissä. Väestön väheneminen on haasteena useimmille maaseututaajamille, vaikka eroja on myös muodostunut maantieteellisen sijainnin suhteen. Kirkonkylät voivat sijaita joko kaupunkien läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla tai harvaan asutulla maaseutualueella.

Tämän tutkimushankkeen aloittamisen jälkeen on julkaistu uusi maaseutualueiden luokitus, joka korvaa aiemman sisäasiainministeriön vuonna 2006 laatiman jaon. Uusi luokitus on laadittu käyttäen hyväksi paikkatietoaineistoja. Sen mukaan on ryhmitelty seitsemän erilaista alue-

tyyppiä alkaen sisemmästä kaupunkialueesta ja päätyn harvaan asuttuun maaseutuun. Luokitus kuvaa lähinnä aluerakenteita eikä niinkään paikkojen ominaisuuksia, kuten sen kuvauksessa on mainittukin. Maaseutumaiset alueet on jaoteltu maaseudun paikalliskeskukseen, kaupunkien läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun (Kaupunki-maaseutu –luokitus, 2013). Luokituksella luodaan valtakunnan tasolla varsin suurpiirteinen kuva maaseutualueista ja –taajamista, mikä jättää suurimman osan maaseutualueista harvaan asutun maaseudunluokkaan. Kuitenkin tällä alueella on edelleen runsaasti erilaisia ja erikokoisia maaseututaajamia. Maaseututaajamien yksityiskohtaisempi kuvaaminen ja analysointi voidaan nähdä tätäkin taustaa vasten perusteltuna.

Kulttuuriympäristöjen huomioiminen maankäytön suunnittelussa on haasteellista ja sen toteutumista arvioidaan tutkimuskohteissa. Yhtenä tekijänä tarkastellaan ajallisten muutosten vaikutusta kohteiden palvelurakenteeseen ja sen heijastumista maankäyttöön ja yhdyskuntarakenteeseen. Tutkimuksen tavoitteet liittyvät osaltaan maaseudun kulttuuriympäristön säilyttämiseen elinvoimaisena sekä paikallisten ominaisuuksien esilletuloon maankäyttöä ja kulttuuriympäristön hoitoa koskevissa näkökulmissa.

Useiden maaseututaajamien väestökehitys on ollut 1960-luvulta lähtien laskeva ja väestö myös ikääntyy. Palveluiden väheneminen on yleinen ilmiö, mikä vaikuttaa merkittävästi yhdyskuntarakenteeseen. Viime vuosina yleistyneet kuntaliitokset vaikuttavat myös palveluiden tarjontaan ja yleensä maaseututaajaman asemaan paikalliskeskusena. Kuntien tulevaisuusvisioita rakennetaan edelleen ja voidaan havainnoida, miten paljon ne pohjautuvat esimerkiksi alueen luonnonympäristöön, maisemaan tai kulttuuriperintöön ja kuinka näitä hyödynnetään palvelujen tuottamisessa ja markkinoinnissa. Merkittävää on, mihin suunnittelussa panostetaan ja millaisia rakennettuja ympäristöjä suunnitellaan. EU-aikana maaseutualueiden kehittämisprojektin määrä on ollut merkittävä ja usein niiden tavoitteet liittyvät rahoituslähteistä ja ohjelmista riippuen asumisviihtyvyyden parantamiseen, palvelujen kehittämiseen ja uusien työpaikkojen luomiseen.

Heikki Kukkonen ja Maija Rautamäki työryhmineen kokosivat 1970-luvun lopulla laajan tutkimusaineiston suomalaisista maaseututaajamista, mikä raportoitiin kahtena eri julkaisuna: I osa: Suomalainen maaseututaajama 1970-luvun lopulla (Kukkonen & Rautamäki, 1980) sekä II osa: Näkökohtia maaseututaajamien suunnitteluun (Kukkonen, Lievonen & Rautamäki, 1982). Ensimmäisessä raportissa tarkasteltiin erityisesti 1960-70-lukujen vaikutusta maaseututaajamien suunnitteluun ja aineistona olivat taajamien rakennuskaavat, joita rinnastettiin kymmenessä taajamassa yksityiskohtaisemmin tehtyihin taajama-analyysihin. Suunnitelmia tarkasteltiin sekä toteutuneilta että toteutumattomilta osilta ja niiden vai-

kuksilta. Suunnittelun vaikutusten pääkohtia kuvattiin seuraavalla tavalla:

”Toimintojen alueellinen eriyttäminen (asuinalueet, teollisuusalueet jne.) on syrjäyttänyt maaseudulle ominaista toimintojen lomittaisuutta. Uudisrakentaminen alueittain on korostunut vähittäisen, eri puolella taajamaa tapahtuvan rakentamisen kustannuksella. Tämän seurauksena kyltiin on syntynyt eräänlaisia pienoislähiöitä. Kerrostalojen ja muiden suurten yksiköiden rakentaminen on muuttanut taajamakuvan mittasuhteita.

Taajaman subde maiseman rakenteeseen on muuttunut. Maaston ja maiseman ehtoihin sopeutunut rakennustapa on väistynyt ja on rakennettu luonnonoloiltaan epäedullisille alueille (esim. soille ja peltoaukeille). Kylän luonnolliset rajat ovat rikkoutuneet.

Keskustat ovat muuttuneet. Tiealue on laajentunut, ja rakennukset ovat sijoittuneet kauemmas tiestä. Eri liikennemuodot ja pysäköinti eivät erotu riittävästi toisistaan. Ylimoitettut liikenneväylät ovat monesti aiheuttaneet tienvarsirakennusten purkamista ja puuston kaatamista. Käyttöä vailla olevien alueiden määrä on lisääntynyt. Viljelystä jääneitä peltoja ja piennaralueita on paljon.

Kasvillisuuden käyttö on kaupunkimaista. Kasvimaiden ja hedelmätarhojen tilalle on tullut nurmikoita ja pensasaitoja. Kasvillisuutta ei ole käytetty jäsentämään tiloja eikä toimintoja, eikä parantamaan pienilmastoa.

Monet suunnittelun tulokset ovat ristiriitaisia vanhemman ympäristön kanssa.”

Toisessa osaraportissa esitettiin maaseututaajaman suunnitteluohjeluonnos, jossa kuvattiin sen sisältöä ja menetelmiä havainnollistavan aineiston avulla. Tavoitteena oli laatia koko taajamaa käsittävä ympäristösuunnitelma osayleiskaavan tarkkuudella. Suunnitteluun sisältyi yleispiirteinen ja yksityiskohtainen taso. Neljää erilaista näkökulmaa painotettiin suunnitelman sisällössä: taajaman käsittelyä suunnittelussa kokonaisuutena, olemassa olevan tilanteen huomioimista, suunnittelun havainnollisuutta ja suunnitelman joustavaa sopeutumista ajallisesti erilaisiin tilanteisiin. Esitetty menettely olisi ollut toteutettavissa poikkeamatta voimassa olleesta rakennuslaista.

Suunnittelun näkökulma on mukana myös tässä osaraportissa, jossa kuvataan Päijät-Hämeessä sijaitsevan Sysmän taajaman muutoksia viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Huomiota on kiinnitetty siihen, millainen kaavoitushistoria paikkakunnalla on ja miten eri aikoina laaditut kaavat ovat huomioineet olemassa olevaan ympäristöön sopeutumisen ja miten niiden avulla on ohjattu rakennustapaa. Väestökehitys, elinkeinorakenteen ja palveluiden muutokset ovat myös mukana tarkastelussa.

Raportin ensimmäinen pääluke keskittyy kuvaamaan ensin Sysmän sijaintia suurmaisemassa ja paikkakunnan historiallisia piirteitä. Seuraavaksi esitellään taajaman rakentamiskäytännön eri vuosikymmenillä ja niiden myötä tapahtunutta taajamarakenteen muutosta. Keskeisen havainnollistavan materiaalin muodostaa viiden eri aikaa kuvaavan kartan sarja, josta ilmenevät taajaman keskeiset muutokset, kuten kasvun ajoittuminen eri puolilla taajama-alueita. Toisessa pääluvussa kuvataan ensin millaiset lähtökohdat paikallinen maisema, luonnonympäristö ja rakennuskulttuuri ovat muodostaneet kaavoitukselle ja mitä alueita ja kohteita on arvioitu siellä arvokkaiksi ja säilytettäväksi. Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana rakentuneita uusia alueita kuvataan tarkemmin ja esitellään niiden avulla paikkakunnan kaavoitushistoriaa. Yhtenä keskeisenä tekijänä on taajaman keskusraitin ympäristö ja sen muuttuminen. Luvun viimeisissä osissa keskitytään tulevaisuuden näkymien kuvaamiseen mm. uuden maakuntakaavaluonnoksen avulla sekä loma-asumisen uusien näkymien esittelyllä. Sysmän tämänhetkiset kehitysnäkymät liittyvät vahvasti taajaman lähellä olevan Päijänteen ranta-alueen kehittämiseen, uusien vapaa-ajan asumismuotojen ja palveluiden tarjoamiseen.

Raportin viimeiseen lukuun on koottu aineistoa Lahden ammattikorkeakoulun yhdyskuntasuunnittelun opintojaksojen työskentelystä Sysmässä lukuvuonna 2013-2014. Sysmän kunnan toiveista suunnittelukohteina olivat Päijänteen ranta-alueet taajaman tuntumassa sekä keskustan torialue. Aiemmin miljöösuunnittelun ja nykyään yhdyskuntasuunnittelun opetusohjelmaan on kuulunut vuodesta 2003 lähtien kuntaprojekti kolmantena opiskeluvuonna. Projektia on toteutettu eri vuosina eri kunnissa Päijät-Hämeessä ja kohteena on ollut joko kunnan keskustaajama, kyläalue tai jokin muu kehittyvä alue kunnassa. Opintojakso on toteutettu vuorovaikutuksessa asukkaiden, päättäjien ja virkamiesten kanssa ja sen puitteissa on järjestetty joka vuosi useita avoimia yleisötilaisuuksia.

Sysmän raportin kirjallisen ja visuaalisen aineiston ovat koonneet miljöösuunnittelun opiskelijat Tiina Hahl ja Elisa Lintukangas. Maastotyöt on tehty syksyllä 2013 ja aineisto työstetty kevään 2014 aikana. Projektia on ohjannut yliopettaja Eeva Aarrevaara, joka on myös laatinut osaraportin johdannon ja yhteenvedon sekä toimittanut raportin tekstin. Lahden ammattikorkeakoulun opiskelijaprojektia Sysmässä ovat ohjanneet tuntiopettaja Paula Salomäki ja lehtori Raine Vihelmaa ja projektiin on osallistunut yhdyskuntasuunnittelun ja ympäristötekniikan opiskelijoita.

Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtajana toimii ympäristöneuvos Harry Berg ympäristöministeriöstä ja jäsenenä yliopettaja Eeva Aarrevaara Lahden ammattikorkeakoulusta, professori Helka-Liisa Hentilä ja arkkitehti Emilia Rönkkö Oulun yliopistosta, kehityspäällikkö Sirkku

Huisko Uudenmaan liitosta, FT Teppo Korhonen, arkkitehti Kirsti Kovanen Etelä-Savon liitosta, dosentti Heikki Kukkonen, professori Maija Rautamäki Aalto yliopistosta, yliarkkitehti Raija Seppänen maa- ja metsätalousministeriöstä, TkL Liisa Tarjanne ja aluearkkitehti Ulla-Maija Upola Pornaisten kunnasta. Projektisihteeri Tarja Palvi LAMK:sta on toiminut ohjausryhmän sihteerinä.

1. SYSMÄN TAAJAMAN MUUTOS 1970-LUVULTA 2010-LUVULLE

SYSMÄN SIJAINTI

Sysmän kunta sijaitsee Päijät-Hämeen pohjoisosassa, Päijänteen vesistön itärannalla. Hyvät kulkuyhteydet vesitse ovat houkutelleet eränkävijöitä ja asukkaita Sysmän seuduille jo kivikaudella. Kunnan rikasta historiaa ilmentävät lukuisat muinaisjäännökset ja erityyppiset kulttuuriympäristöt, kuten useat kylien kulttuurimaisemat ja kartanomiljööt. 1800-luvulla Sysmässä oli kartanoita noin 30, joista 2010-luvulla on jäljellä kymmenen. Varhaisempina aikoina kulkuyhteydet muodostuivat vesireiteistä ja vasta myöhemmin alkoi tiestö rakentua, minkä kautta alueelliset yhteydet parantuivat. Sysmän vaikutuksesta ei kulje valtakunnallisesti merkittäviä tieyhteyksiä. Sahojen toiminta ja tukkien uitto ovat antaneet oman leimansa sysmäläiseen elämään, ja niin ikään sahaustoiminnan loppuminen on vaikuttanut kunnan elinkeinoelämään.

Sysmän itäpuolitse Lahdesta Heinolan kautta Jyväskylään kulkeva Valtatie 4 on tärkein tieyhteys etelän ja pohjoisen suuntaan. Valtatie kulkee Sysmän kautta, muttei poikkea kunnan keskusta. Tieyhteys Vääksyn kautta Lahteen kulkee kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden Karilanmaan ja Pulkkilanharjun kautta. Ajomatka Lahteen tätä kautta on 70 km. Matka linnuntietä Sysmästä Tampereelle on noin 100 km, mutta Päijänteen vesistön kiertäviä maanteitä matka on 160 km. Samoin vettä pitkin Kuhmoisiin on noin 30 km, mutta ajomatka kuntaan on kolme kertaa pidempi. Muita Sysmän läheisiä kaupunkeja ovat Heinola (50 km), Hämeenlinna (108 km) Kouvola (109 km), Jyväskylä (109 km) ja Mikkeli (123 km). Ajomatkaa Helsinkiin on 185 km. Lähiseudun kuntia ovat mm. Hartola (23 km), Joutsa (40 km), Luhanka (46 km), Asikkala (45 km), Padasjoki (62 km) ja Jämsä (111 km). Lähin ratayhteys on Heinolassa, mutta läheisimmät matkustajajunat pysähtyvät Jämsässä ja Lahdessa.

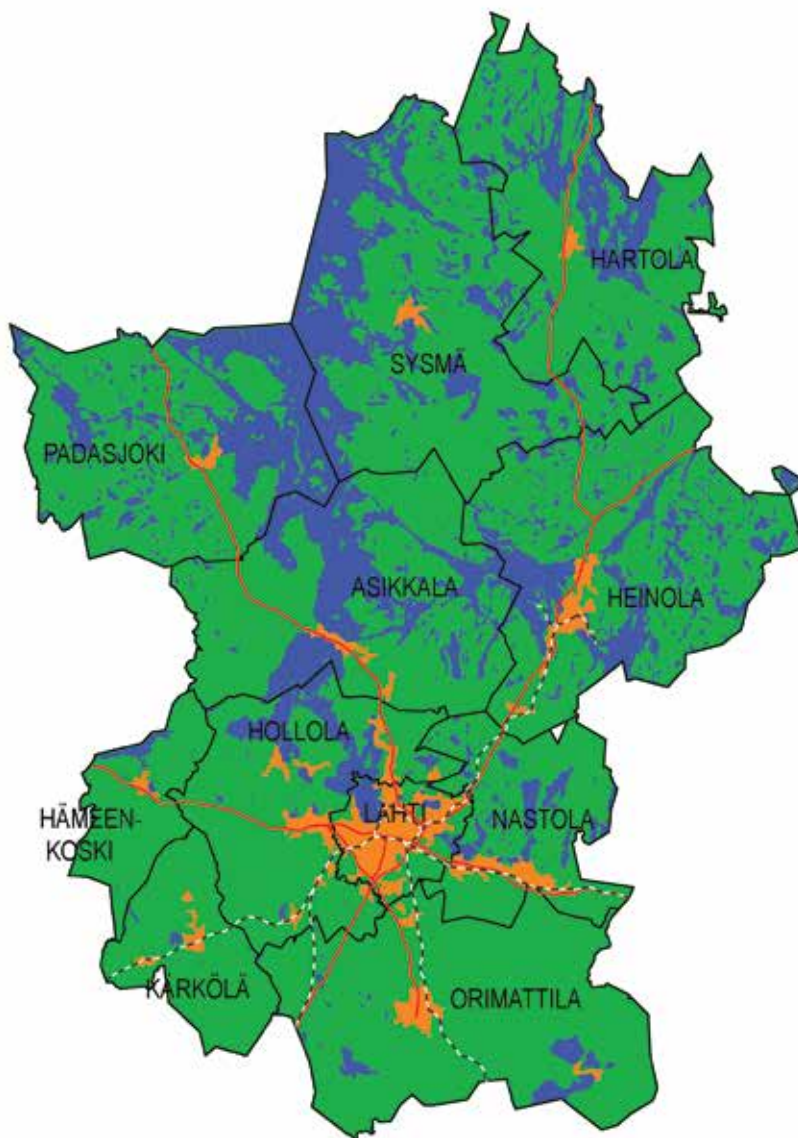
KUVA 1. Pulkkilanharjun kautta kulkeva tieyhteys

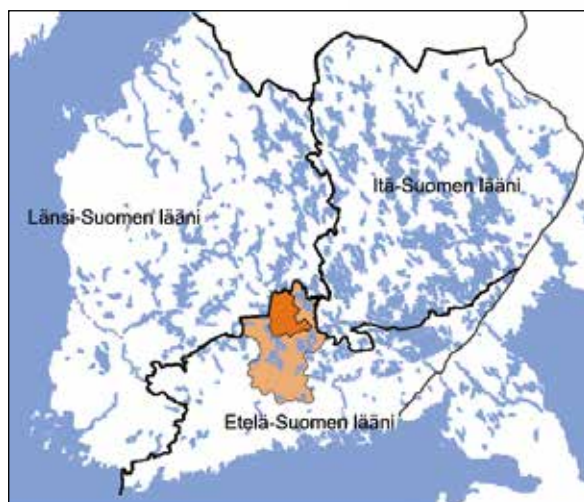
KUVA 2. Suopellon satama

MERKKIEN SELITYKSET:

- Taajama
- Valtatie
- Junarata

KUVA 3. Päijät-Hämeen taajama-alueet, valtatiet ja rautatiet (Lintukangas)

KUVA 4. Sysmän sijainti Etelä-Suomessa (Hahl)

KUVA 5. Sysmän sijainti suhteessa ympäröiviin kaupunkeihin ja tieverkkoon (Hahl)

Sysmä tänään

Kunnan asukasluku oli vuoden 2013 lopussa 4 139, joka on hieman matalampi kuin edellisenä vuonna. Alle 14-vuotiaiden osuus väestöstä oli noin 11 % ja 65 vuotta täyttäneiden 35 %. Alueella toimii pääosin pieniä ja keski-suuria yrityksiä. Vuonna 2012 alkutuotanto työllisti neljänneksen kuntalaisista. Palvelualat työllistivät eniten 57 prosentilla ja vähiten jalostuksen työpaikat 16 prosentilla. Kunnassa oli työpaikkoja vuoden 2011 lopussa 1 275, ja työllisten osuus 18 – 74-vuotiaista oli noin 49 %. Työtömyysaste oli 11,2 %.

Väkiluku on alentunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Vuonna 1980 väkiluku oli 6090. Vuoteen 1990 mennessä se oli laskenut jonkin verran ollen tuolloin 5527 henkilöä. Vuoden 2000 väestömäärä oli 4915.

Sysmän strategia on kasvattaa matkailuelinkeinojen osuutta, mihin pyritään erilaisten hankkeiden ja kunnostusprojektien avulla. Luonnonympäristö, rakennettu kulttuuriympäristö ja Päijänteen ranta sekä muut vesistöt ovat

houkuttelevat alueelle vapaa-ajan asukkaita, ja vuonna 2012 Sysmässä oli 3 736 kesämökkiä. Keskustaaajaman alueella toimii elintarvikekauppoja ja pieniä yrityksiä sekä kirpputoreja. Palvelut keskittyvät pienelle alueelle, jota asuinalueet ympäröivät. Keskustaa ympäröivät asuinalueet rajautuvat viljelyalueisiin. Etelässä taajamaa rajaa Päijänteen vesistöön kuuluvan Majutveden rantaviiva. Päijänteen rannalle keskustan ulkopuolelle on sijoittunut lomaa-asumista, ja matkailu on kunnassa kasvava tulonlähde.

Keskusraittia ympäröivä rakennuskanta on pääosin kaksikerroksista. Uudet liiketilat ovat yksikerroksisia ja tasakattoisia, kun taas vanhemmat liiketilat ovat harjakattoisia, puolitoista- tai kaksikerroksisia ja pääosin julkisivuiltaan rapattuja. Asuinrakennukset ovat pääosin yksikerroksisia rivi- tai omakotitaloja, joissa vuonna 2012 asui 83,3 % sysmälaisistä. Sysmälaisistä huomattava osa, noin 80 %, asuu omistusasunnoissa. Keskustan alueella on joitakin kerrostaloja kuten myös pohjoisempana Leppäkorventien varrella.

KUVA 6. Päijäthämäläistä järvimaisemaa Pulkkilanharjun ympäristössä.

KUVA 7. Sysmän pientalorakentamista 1990- ja 2000-luvuilta

KUVA 8. Näkymä Sysmän keskusraitilta syksyllä 2013

KUVA 9. Huittilanjoen rantaan 1970-luvulla rakennettuja rivitaloja

KUVA 10. Yhteiskoulun klassistinen, vuonna 1924 valmistunut rakennus

Kesäkunta Sysmä

Kesäisin lomasesongin aikaan kunnan asukasluku kolminkertaistuu. Suosittuja kesätapahtumia ovat muun muassa kartanokierrokset, Sysmän kirjakyläpäivät sekä musiikkifestivaali Sysmän Suvisoitto. Majutveden pohjukkaan kasvanut Sysmän keskustaajaman alue tarjoaa sijainniltaan hyvän perustan kesätapahtumien järjestämiselle, ja kuntaan pääsee vesiteitse muilta Päijänteen rannan paikkakunnilta. Suosittu maisematie kulkee Vääkysystä Pulkkilanharjun kautta Sysmän keskustaajaman, ja jatkaa pohjoiseen Päijänteen itäpuolisissa niemissä kierellen Jyväskylään asti.

Sysmään on kaavoitettu eri aikoina uusia loma-alueita. Tänä päivänä tärkeimpiä kaavoituksen kohdealueita ovat Päijänteen äärellä sijaitsevat ympärivuotiseen, niin vapaa-ajan- kuin vakituiseen asumiseen osoitettavat alueet. Sysmän Ilola – Päijätsalo – Suopellon aluetta, taajaman ulkopuolista keskittymää palvelemaan rakennettiin vuonna 2012 Suopellon satama, Ilolaan suunnitellaan vapaa-ajankeskusta ja Päijätsalon saareen on jo rakentunut loma-asumisen alue. Alue sijaitsee taajamasta noin kuusi kilometriä lounaaseen.

Sijainti Päijänteen seudulla

Ympäristöministeriön Maisema-aluetyöryhmä on laatinut vuonna 1992 maisemamaakuntajaon, jossa Suomi on jaettu kymmeneen eri maisemamaakuntaan ominaispiirteidensä mukaan. Maisemamaakunnat on jaettu edelleen pienempiin maisema-alueisiin. Maisemamaakunnat ja -alueet antavat maiseman tarkastelulle kehikon, jonka avulla voidaan helpommin hahmottaa alueille tyypillisiä kulttuurimaisemia ja saadaan parempi käsitys maamme maiseman vaihtelevuudesta ja erityispiirteiden kirjosta.

Sysmä sijoittuu Hämeen viljely- ja järvimaan maisemamaakuntaan Päijänteen itäpuolelle. Päijänteen seutu on Hämeen ja Itäisen Järvi-Suomen vaihtumisvyöhykettä, ja alueen maisemassa on havaittavissa piirteitä kummatakin maisemamaakunnasta. Hämeen viljely- ja järvimaan ja Itäisen Järvi-Suomen maisemamaakunnille yhteistä on melko tasainen ja laakea pinnanmuoto, jossa vaihtelevuutta tuovat metsäiset moreeniselänteet, paikoin jyrkät kalliot ja runsaat vesistöt jääkauden aiheuttamissa murroslaaksoissa. Alueet poikkeavat kuitenkin toisistaan luontonsa ja kulttuurinsa puolesta niin paljon, että ne on erotettu erillisiksi maisemamaakunniksi. Hämeen viljely- ja järvimaalle tyypillisiä ovat matalahkot lukuisat järviaat ja vesireitit. Alueella on pitkät viljelyperinteet ja viljava maaperä, mikä näkyy laajoina peltoaloina ja tehokkaana viljelynä. Juuri tämä erottaa Hämeen Itäisestä Järvi-Suomesta, missä pellot ovat verrattain pieniä.

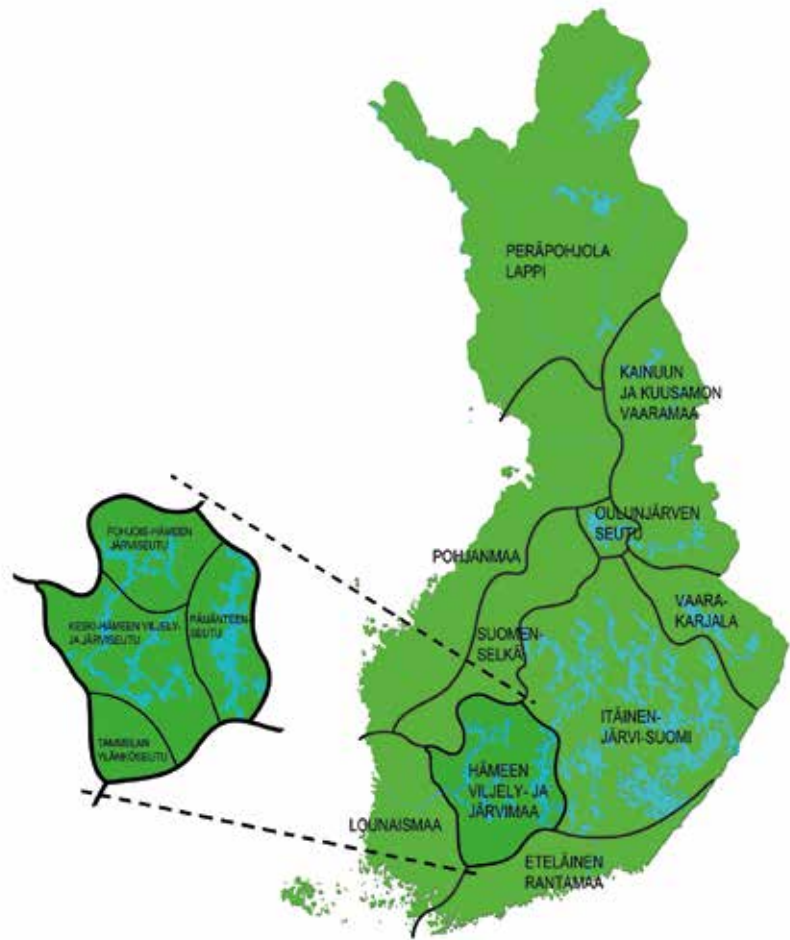
Häme on ollut asuttua jo rautakaudelta asti ja pitkät perinteet näkyvät myös rakennuskulttuurissa. Kylät ovat muodostuneet maastossa rakentamisen ja liikkumisen kannalta suotuisimmille paikoille; harjujen rinteille ja lalle sekä vesistöjen rannoille. Nykyiset taajamat sijaitsevat suojaisissa poukamissa, kauempana Päijänteen rannoilta. Vanhat kivikirkot, kartanokulttuuri ja vesistöjen varrelle rakentuneet kylät ovat Hämeen viljely- ja järvimaalle tyypillisimpiä. Tunnusomaista on myös kylien rivimuoto ja raittia noudatteleva rakennuskanta.

Päijät-Hämeen maisemaselvityksessä edellä mainittua maisemamaakuntajakoa on tarkennettu jakamalla Päijät-Häme kolmeentoista eri maisematyyppiin. Jakoon vaikuttaneita tekijöitä ovat olleet muun muassa maisemarakenne, luonnonpiirteet, kulttuuripiirteet, maankäyttö ja rakentaminen.

Sysmä kuuluu maisematyypiltään Sysmän-Hartolan viljelyseutuun sekä Päijänteen vuorimaahan. Lukuisat järvet ja viljelymaat ovat ominaisia Sysmän-Hartolan viljelyseudulle. Avonaiset alueet ja maastonmuotojen tasaisuus hallitsevat maisemaa. Sysmän-Hartolan viljelyseudun metsäiset kallio- ja moreeniselänteet muuttuvat suurimittakaavaisemmaksi vuorimaaksi Päijännettä kohti. Sysmän pohjoisosissa sijaitseva Kammiovuori kohoaa koko Itä-Hämeen korkeimmaksi kohdaksi.

KUVA 11. Hämeen viljely- ja järvimaalle tyypillistä peltomaisemaa Sysmän kirkonkylän pohjoispuolelta.

KUVA 12. Suomen maisemamaakuntajako ja Hämeen viljely- ja järvimaan maisema-aluejako (Lintukangas)

Sysmän paikallinen maisema

Sysmän taajaman maisemassa on havaittavissa edellä mainittuja piirteitä. Korkeilla harjanteilla ja vaihtelevan kumpareisessa maisemassa kulkevalta tieltä aukeaa paikoittain pitkiäkin näkymiä vesistöille ja pelloille. Tiestö mukailee viljelysalueiden ja metsien rajoja, tuoden avoimet alueet kulkijan nähtäville.

Kyläkeskittymät ovat usein sijoittuneet vesistöjen ja harjumuodostelmien solmukohtaan. Sysmän taajama on rakentunut Päijänteen rantaan, Majutveden suojaan poukamaan matalalle hiekkaharjulle. Se on sijoittunut maisemassa melko tasaiselle, loivasti kumpuilevalle alueelle, ja poikkeaa näin ollen muiden päijäthämäläisten taajamien sijoittumisesta. Vesistön lisäksi toista hallitsevaa maisemaelementtiä ei ole.

Viljelyalueiden asema taajamakuvaan on ollut merkittävä vielä 1970-luvulla. Kyläalueet ovat olleet pienempiä ja erillään toisistaan peltojen erottamina. Viljelyalueiden määrä on vähentynyt vuosikymmenien aikana. 1970-luvulla pellot rajasivat taajamaa joka puolelta, mutta myöhemmin uudet asuinalueet ovat levittäytyneet pelloille. Viljelymaisema on kuitenkin edelleen olennainen osa Sysmän taajaman ympäristöä. Pellot rajaavat taajamaa ja pieniä peltotilkkuja on jäänyt myös taajaman sisään vanhojen kyläkeskittymien välille.

Hämäläistä rakennusperinnettä Sysmässä ilmentävät elävä kartanokulttuuri, vanha kivikirkko ja taajamakuvaan erottuva pääraitti. Vielä 1970-luvulla raitin varren rakennukset ovat rajanneet selkeästi tiestöä, mutta sittemmin tien leventyessä rakennuskantaa on purettu ja raitin muoto on

KUVA 13. Karilanmaan kulttuuriympäristöä

muuttunut hajanaisemmaksi. Vanhasta raitinvarsimiljöötä edustavat muun muassa vanha paloasema, Lepola, entinen Säästöpankin rakennus ja Markkala. Kartanot sijoittuvat eri puolille Sysmään, ja niistä taajaman yhteydessä sijaitsevat Suurikylän ja Rantalan kartanot pihapiireineen. Keski-aikaista rakennuskulttuuria edustaa Sysmän Pyhän Olavin kirkko, joka on rakennettu myöhäiskeskiajalla 1500-luvun alkupuolella. Kirkko on muutettu 1830-luvulla intendenttikonttorin piirustuksilla ristikirkoksi. Kirkon kivi- ja tiilirakenteiset seinät ovat kalkittu valkoisiksi ja vanhoissa päätykolmioissa on koristellut tiilikentät. Kirkon kellotapuli on rakennettu 1854 ja kirkon länsipuolella oleva kivinen viljamakasiini on vuotta nuorempi.

Luvussa käytetyt lähteet

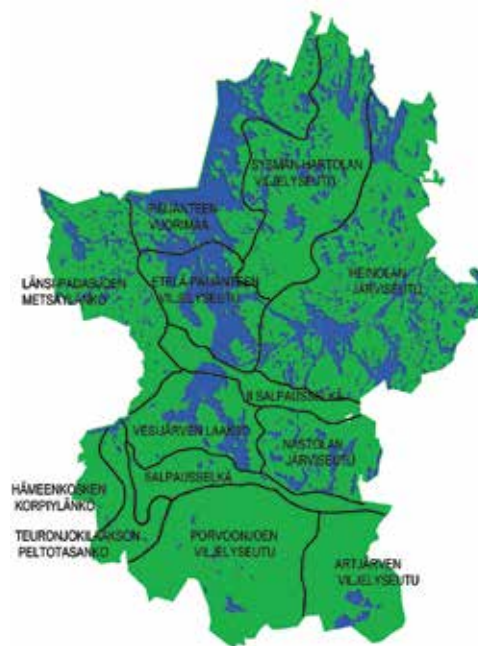
Aarrevaara, E. Uronen, C. Vuorinen, T. 2007.

Päijät-Hämeen maisemaselvitys. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisut. Saatavissa: <http://www.lpt.fi/lamk/julkaisu/maisemaselvitys.pdf>

Heikkilä, T. 2000. Suomalainen kulttuurimaisema. Tammi

Tilastokeskus, väestörakenne. 2014. Saatavissa: <https://tilastokeskus.fi/til/vaerak/tau.html>

Ympäristöministeriö. 1992. Maisemanhoito. Maisema-alue työryhmän mietintö 1. Helsinki. Painatuskeskus Oy. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/29082>

KUVA 14. Päijät-Hämeen maisemaselvityksen mukainen maisematyyppijako (Lintukangas)

Teollisuus ja sahaustoiminta Sysmässä

Sysmä säilyi maatalouspitäjänä, vaikka teollista toimintaa sijoittui muuhun Etelä-Suomeen. Rautatien ja pääteiden puuttuminen Sysmästä ohjasi teollisia toimijoita hakeutumaan muille alueille, vaikka raaka-aineita ja työvoimaa Sysmästä olisikin ollut saatavilla. Vähäisestä teollisesta toiminnasta, liikenteestä ja kaupasta johtuen asukastiheys kasvoi Sysmässä hitaasti. Teollisesta toiminnasta pitäjässä vastasivat paikalliset pienyritykset, ja tärkeintä teollista toimintaa oli viljan jauhaminen alueen lukuisissa myllyissä.

Sotien jälkeen pitäjän teollisuutta edustivat verstaat, sahat ja myllyt. Parhaimmillaan teollinen toiminta työllisti Sysmässä alle sata henkeä. 1928 perustettiin Itä-Hämeen kirjapaino, joka toimi Sysmässä vuoteen 1942 asti. 1927 perustettu Itä-Hämeen sähkö Oy vastasi alueen sähköjakelusta. Alkuvuosikymmeninä sähköistämisen leviämistä hidastivat pulavuodet ja sota, ja esimerkiksi Soiniemen kylä sähköistettiin lopullisesti vasta 1960. Vuonna 1906 perustettiin Lavenin saha, joka toimi vuoteen 1937 asti. Sysmän Höyrysaha Oy:n perustaminen 1923 oli Sysmän varsinaisen suursahauksen alkua. Saha vaihtoi 50-luvulla omistajaa ja sen ostivat Askon tehtaat Oy, jonka jälkeen Hovin saha muuttui Askon sahaksi. 1938 Majutveden

rannalle keskustan tuntumaan perustettiin myös Talasniemen saha, jonka yhteyteen myöhemmin syntyi puusepäntehtas.

Kartanoiden merkitys

Kartanoilla oli suuri vaikutus siihen, minkälaista elämä Sysmässä oli 1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen asti. Kartanoiden ja tilojen omistajat vastasivat pitäjän ja sittemmin kunnan asioiden hoidosta aina siihen asti, kunnes kuntien hallinnosta säädettiin toisin. Torppien määrä oli kartanoista johtuen suuri, sillä torpparit tekivät osan työstään kartanoiden pelloilla.

Kartanoilla on ollut positiivinen merkitys Sysmän kehitykseen. Kartanot ovat tuoneet uusia ajatuksia ja kehitystä, ja kartanoiden omistajat olivat ensimmäisiä, jotka toivat Sysmän teille erilaisia autoja. Myös kartanoiden rakennusten suunnittelulla on ollut merkittävä vaikutus ympäristöönsä. Kartanojen omistajat vaikuttivat myös tieverkon kehittymiseen. Esimerkiksi 1920-luvulla kenraali Rudolf Walden rakennutti omilla varoillaan ensimmäisen kunnollisen tien Rapalan kartanoon. Tieyhteydestä oli hyötyä monille sysmälaisille.

KUVA 16. Sysmän taajama kuvattuna idästä vuonna 1967 (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 17. Ilolan kartano vuoden 1961 ilmakuvasa (Suomen Ilmakuva Oy)

Liikenneyhteyksien kehittyminen

Päijänteen vesitiet olivat pitkään käyttökelpoisin tavaraliikenteen reitti Sysmästä kaupunkiin. Tavaroiden kuljettaminen Sisä-Suomen pitäjistä kaupunkiin mutkikkaita maanteitä pitkin oli kannattamatonta. Kun Päijänteen vesitien käyttöä tehostettiin 1800-luvulla ja vanhoilta maanteiltä rakennettiin pistoja laivalaitureille, vesitiet ja talvisin maanteitä täydentävät talvitiet tarjosivat tärkeän avun tavarankuljetukseen. Sysmän Suopeltoon 1857 valmistunut laivasilta oli merkittävä parannus silloisiin liikenneyhteyksiin. Sysmän ja Asikkalan välisellä tieyhteydellä Pulkkilanharjun kapeimmassa kohdassa oli silta jo vuonna 1667.

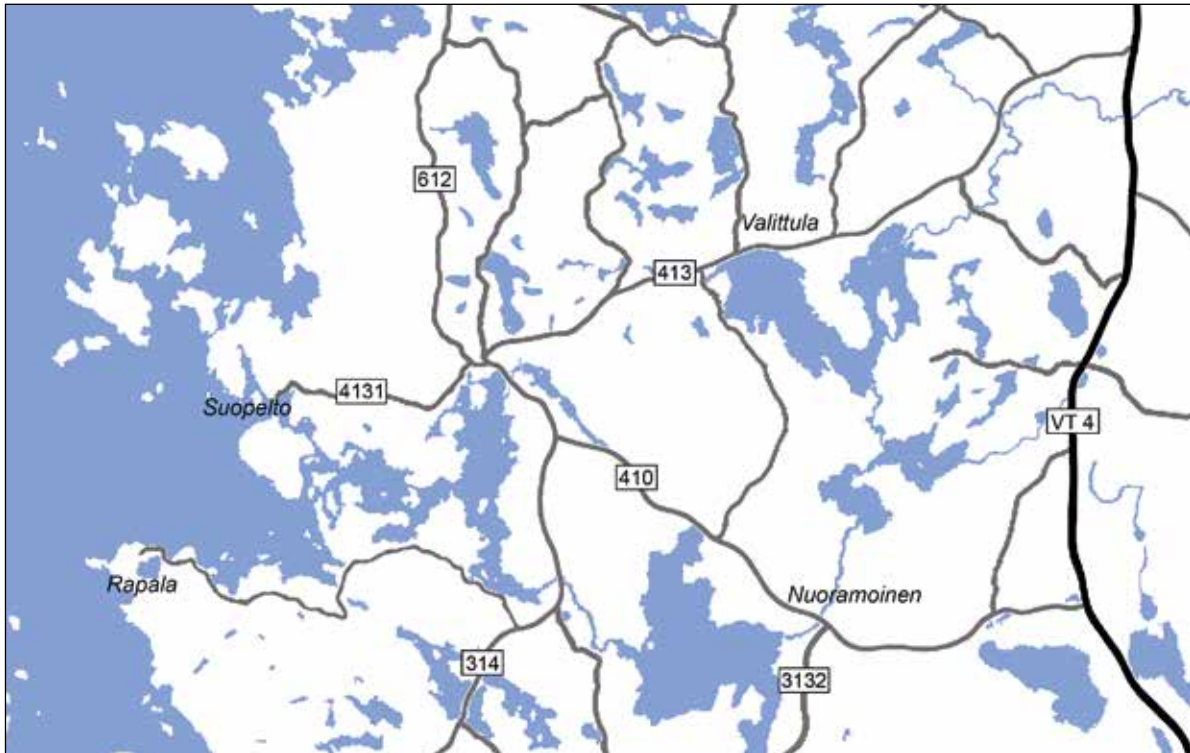
Sysmän kaksi päätieta rakennettiin ennen 1700-luvun puoliväliä. Etelään johtava reitti kulki Nikkaroisten, Karilanmaan ja Pulkkilanharjun kautta Asikkalaan (nykyinen tie 314)¹. Kulku Pulkkilan salmen yli tapahtui lautalla. Toinen päätie kulki Valittulan kautta Hartolaan (tie 413), josta oli jälleen pääsy Heinolaan.

Vuonna 1848 päätettiin rakentaa tie välille Suurikylä – Käenmäki – Palvala – Särkilahti – Soiniemi (nykyinen tie 612). Pääosin pitäjän työkykyisen köyhän väestön rakentama tie valmistui 1850-luvun alussa. Työttömyystöinä teetettiin useita teiden rakennushankkeita. Niistä jaettiin

rakentajille palkkana raha- ja vilja-avustuksia. 1851 tehtiin päätös rakentaa kylä-, kirkko- ja myllytie kirkonkylästä uuden pappilan kautta Voipalaan (osa nykyistä Suopelontietä, tietä 4131). Suopellon laivasillan kanssa samana vuonna 1857 rakennettu Suopellon puistotie yhdisti kirkon ympäristön kylät laivasiltaan. Varat tien rakentamista varten saatiin valtiolta, ja hanke avusti köyhää väestöä 200 ruplalla ja sadalla tynnyrillä ruista. Tie oli merkityksellinen kyläläisille eri puolilta pitäjää, sillä he saattoivat alkaa hyödyntää kesäistä laivaliikennettä. Samalla vuosikymmenellä valmistui tie Nuoramoisista Asikkalan pitäjään (tie 3132).

1800-luvun puolivälin jälkeisiksi vuosikymmeniksi teiden rakentaminen hiljeni. 1918 uusi tielaki määräsi tie- ja siltarastit valtion maksettaviksi. Autojen ilmestyttyä Sysmän teille kunta teki vuonna 1923 päätöksen teiden levittämisestä. Nuoramoisen – Heinolan-tien oikaisemista esitettiin 1930 ja 1931 työttömyyden lieventämiseksi. 1928 rakennettiin Kerteslampi – Pääsinniemi-tie. 1932 rakennettiin Kukkola – Ranta – Eskola-kylätie ja 30-luvun lopulla aloitettiin Sysmä – Heinola-tien oikaisutyöt. 1938 päätettiin rakentaa tie Vehmaan koululta Taipaleen kylään.

KUVA 18. Kartta Sysmän nykyisestä tieverkostosta (Hahl)

Sysmä ei koskaan saanut toivomaansa rautatieyhteyttä. 1932 valmistunut pistorata Lahti – Heinola-välillä oli lähin rautatieyhteys Sysmään, johon etäisyyttä kirkonkylästä kertyi kuitenkin yli 50 kilometriä. Riihimäki – Pietari-rata kulki Sysmän eteläpuolitse, Savon rata idänpuoleisessa Suomessa ja Pohjanmaan rata taas Päijänteen länsipuolella. Alueilla, joille rautatiet eivät yltäneet, linja-autoliikenne muodostui tärkeäksi toiminnaksi. Linja-autoliikenne alkoi Itä-Hämeessä 1920-luvun alussa, ja vuosikymmenen lopulla avattiin yhteys välille Sysmä – Heinola – Lahti.

Sotien jälkeen Suomessa siirryttiin koko maata koskevaan valtatieverkon suunnitteluun. Sysmän kirkonkylä jäi jälleen syrjäiseen asemaan, kun 1950-luvulla rakennettu Heinola – Jyväskylä-kantatie (nykyinen valtatie 4) kulki vain pitäjän itäisimpien osien läpi. 1950- ja 60-luvuilla Sysmässä keskityttiinkin parantamaan pääsyä valtavyylille, ja 1960-luvulla alettiin rakentaa suoraan pohjoiseen suuntautuvaa tieyhteyttä.

1 Tekstissä suluissa olevat viittaukset nykyiseen tiestöön ovat kirjoittajan omaa tulkintaa.

Luvussa käytetyt lähteet

- Kulha, K. 1966. Sysmän pitäjän historia 3. Sysmän kunta
- Könönen, N. 2005. Sysmän rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Kuntien ympäristöselvitys, KUKUSE. Padasjoen Kirjapaino. Saatavissa: http://www.sysma.fi/filelibrary/images/tekninen/sysm%C3%A4_vedos.pdf
- Nisu, A-L. 2012. Sysmän taajama-alueen kulttuuriympäristöselvitys. Sysmän rannikkoalueen ja miljöön kehittämisselitys
- Päijät-Hämeen kiinteät muinaisjäännökset. 2008. Päijät-Hämeen liitto

SUOMALAINEN MAASEUTUTAAJAMA MUUTOSPAINEESSA

Suomessa kaupungistuminen on tapahtunut muihin länsimaihin verrattuna melko myöhään, mutta nopeasti. 1950-luvulla enemmistö suomalaisista asui maalla, kun jo 1980-luvulla taajamaväestön osuus oli 70 %. Maaseudun väestö kasvoi vielä sotien jälkeen kun siirtoväkeä asutettiin maaseuduille ja suuret ikäluokat syntyivät. Teollistumisen myötä maaseudun pääelinkeino maa- ja metsätalous tehostui. Koneiden korvatussa ihmisen, maaseudulla ei kaivattu enää työvoimaa niin kuin ennen. Maa- ja metsätalouden asema elinkeinona heikentyi ja maaseutu alkoi muuttua palveluvaltaiseksi.

Teollistumisen myötä työvoiman tarve maaseuduilla vähentyi ja maaltamuutto alkoi. Voimakkain muuttoaalto tapahtui vuosina 1965 - 1975, kun työ- ja opiskeluikäinen väestö muutti hajanaisilta kyläalueilta taajamiin ja kaupunkeihin. Maaltamuuton myötä pienet taajamat ja suuret kaupungit kasvoivat ja maaseutu autioitui. Autioitumisen myötä myös muiden syrjäisemmällä kyläalueilla harjoitettavien elinkeinojen asema heikentyi ostovoiman kadotessa. Nykyäänkin erikoispalvelut haetaan usein lähimmistä suurista kaupungeista, mikä heikentää entisestään paikallisten elinkeinojen säilymistä maaseutualueilla.

Kyläkeskittymät säilyivät perinteisessä muodossaan aina 1950-luvun lopulle. Ajan rajoitetut resurssit ohjasivat rakentamisen mittakaavaa ja tyyliä. Rakentaminen tapahtui ympäristön ehdoilla ja oli yleisilmeeltään yhtenäistä, johon paikalliset piirteet ja käsin rakentaminen toivat monimuotoisuutta. Pienimittakaavainen liiketoiminta ja julkiset tilat sijoittuivat tiiviisti kylän keskustaan. Kaupungistumisen myötä maaseututaaajamien suunnitteluun sovellettiin suuremmissa kaupungeissa käytettyjä oppeja. Nämä näkyvät ympäristössä monikerroksisuutena, jossa uusi ja vanha kohtasivat toisensa joskus melko ristiriitaisestikin. Esimerkkeinä tästä ovat suuret ja matalat kaupparakennukset laajoine parkkitiloineen, jotka korvasivat raittien varsilla tiiviisti sijainneet vanhat asuin- ja liikerakennukset. Kirkonkyliin nousi korkeita kerrostaloja, jotka palvelivat taajamien kasvavaa väestöä, mutta poikkesivat entisestä kyläkuvasta merkittävästi.

Kaupungistumisen lisäksi 1960-luvulla lisääntynyt autoilu vaikutti maaseututaaajamien yleisilmeeseen. Autojen maahantuonti oli säännösteltyä ja luvanvaraista vuoteen 1962 asti. Säännöstelystä luopumisen jälkeen autokanta alkoi kasvaa, ja Suomi autoistui nopeasti. Henkilöautojen määrä ylitti miljoonan rajan vuonna 1976; kahden miljoonan raja rikkoutui 1998 ja vuoteen 2010 mennessä henkilöautoja oli Suomessa jo lähes kolme miljoonaa. Autoiluun ja kulutukseen perustuvan elämäntavan myötä perinteisesti tiiviisti rakentuneet kyläraittimiljööt kärsivät suurten muutosten alla. Katukuva leveni sujuvan liikkumisen nimissä ja hiekkapintaiset piha-alueet päällystettiin asfaltilla. Kauppa tehostui elinkeinorakenteen muutoksen myötä. Kulutuksen turvaamiseksi autoilusta tehtiin helppoa ja pysäköinnille raivattiin runsaasti tilaa kauppojen läheisyydestä. Myöhemmin laajoja jäsentymättömiä tie- ja parkkialueita on yritetty kehittää erottamalla kevyenliikenteen väyliä ja parkkitiloja kasvillisuuden ja kiveyksien avulla.

Maalta lähdettiin kaupunkiin etsimään opiskelumahdollisuuksia ja töitä, mutta useiden suomalaisten juuret olivat edelleen maaseudulla. Moni kaupunkilaisperhe hankki lomamökin, tai niin kutsutun kakkoskodin kun tarjolla oli maaltamuuton seurauksena autioituneita rakennuksia maaseudun rauhassa. Vuonna 1960 kesäasuntojen määrä oli noin 88 000, kun 1980-luvulla sen tilastoitiin olevan jo 250 000 mökkiä. Viime vuosikymmeninä kesämökkien määrä on kaksinkertaistunut, ja kesäaikaan monen maaseutukunnan väkiluku moninkertaistuu kesäasukkaiden saapuessa mökeilleen.

Kaupungistumisen myötä maaseututaaajaman sijainti muuhun yhdyskuntarakenteeseen ja keskusverkkoon korostui. Kaupunkien läheisiltä maaseuduilta voitiin lähteä helposti töihin kaupunkiin vaihtamatta asuinpaikka, kun taas syrjäseuduilla poismuutto oli ainoa vaihtoehto. Nykyisin moni muuttaa myös pysyvästi maaseudulle tai rauhallisempiin maaseututaaajamiin kaupunkien hälinästä. Kehittyneet liikenneyhteydet ja tietoverkon kehittyessä etätömahdollisuudet ovat parantuneet, joten työpaikkasidonnainen asuminen ei ole enää yhtä tarpeellista kuin ennen.

Luvussa käytetyt lähteet

Helminen, V., Ristimäki, M. 2008. Kyläasutuksen kehitys kaupunkiseuduilla ja maaseudulla. Helsinki. Edita Prima Oy

Kuitunen, H. 2013. Kirkonkylästä maaseututaajamaksi. Rakennusperintö.fi. Saatavissa: http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/Kirkonkylasta_maaseututaajamaksi/

Kurri, M. 2009. Kesäasumisen kulttuurihistoriaa- viikonloppumajoja ja kakkoskoteja. Rakennusperintö.fi. Saatavissa: http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/kesaasunnot/

Tilastokeskus. 2011. Ajoneuvokanta kasvoi 4,0 prosenttia vuonna 2010. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/mkan/2010/mkan_2010_2011-02-25_tie_001_fi.html

Tilastokeskus. 2007. Vuosisata suomalaista autoilua. Saatavissa: <http://www.stat.fi/tup/suomi90/lokakuu.html>

Kaupungistumisen vaikutukset Sysmän maaseututaajamassa

Sysmässä näkyy monia maaltamuuton vaikutuksia ja nopean kaupungistumisen piirteitä. Elinkeinorakenteen muutos alkutuotannosta palveluvaltaiseksi, väestön väheneminen ja sijoittuminen, rakentamisen määrä ja taajamakuva ovat muuttuneet vuosikymmenien varrella. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet juuri maaltamuuttoaallon voimakkaimpina vuosina, sittemmin kehitys on hidastunut.

Alkutuotannon työpaikkojen vähentyessä palvelusektorin osuus on kasvanut: Vuonna 1980 alkutuotannon määrä Sysmän elinkeinorakenteen työpaikoista oli 45,5 % kun vuonna 1995 se oli enää 36,7 %. Alkutuotannon osuuden laskiessa 8,8 prosenttiyksiköllä palvelualan työpaikkojen osuus nousi 8,3 prosenttiyksiköä 33,4 %:sta 41,7 %:iin. Nykyisin alkutuotannon osuus Sysmän elinkeinorakenteesta on enää 21 %, kun palveluiden osuus on yli puolet eli 57 %.

Teollistumisen myötä myös Sysmän kunnassa on tapahtunut sekä poismuuttoa että sisäisiä muuttoliikkeitä. Suurimmat muuttotappiot kunta kärsi vuosina 1965 - 1975, kun väkiluku laski kymmenessä vuodessa noin 1500 asukkaalla. Tämän jälkeen poismuutto on ollut laskussa, mutta kunta on edelleen muuttotappiollinen. Poismuuton lisäksi on ollut havaittavissa muuttoa haja-asutusalueilta taajaman keskusta, mikä on aiheuttanut painetta taajaman kasvulle.

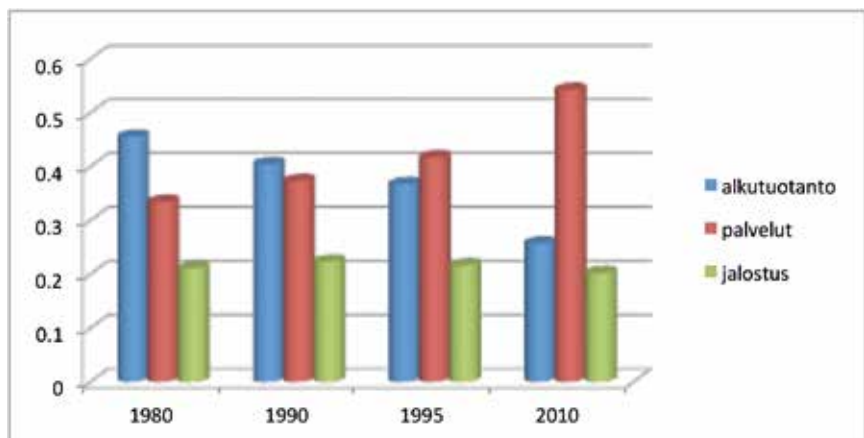
Vaikka Sysmän väkiluku on ollut tappiollinen, taajamaan on tullut lisää rakennuskantaa maaltamuuton vuosina. Keskustan rakentamista on tiivistetty ja tonttitehokkuus on noussut. Toisaalta uusia asuinalueita on myös kaavoitettu vanhan keskustan ulkopuolelle. Haja-asutus- ja ky-

lälalueilta muuttaville asukkaille on täytynyt järjestää nopeasti asuntoja. Tämä näkyy 1970 - 1990 välisenä aikana syntyneinä uusina asuinalueina, joita ovat 1970-luvulla rakentuneet Riihimäen rivi- ja pientaloalue taajaman lounaisosassa, Leppäkoventien kerrostalot pohjoisosassa, Pihlajamäen pientaloalue itäosassa, Huitilanjoen varren rakennukset ja Väihkyläntien rivitalot. Lisäksi keskustan rakennuskantaa on tiivistetty monin paikoin ottamalla käyttöön hajanaisia maatilkkuja rakennusten välissä sekä jakamalla tontteja pienemmiksi. 1980-luvulla rakennettiin keskustan pohjoisosassa Rankoon ja länsiosassa Väihkylän rivi- ja pientaloalueet. 1980 - 1990 luvuilla alkoi rakentua Askon alue Majutveden rantaan. Myös raitinvarsi on saanut lisää rakennuksia vuosien varrella.

Sysmään ensimmäinen kerrostalo on rakennettu 1963 opettajien asuntolaksi Peltotielle. Ajalle tyypillisiä kaupunkimaisia maaseututaajamassa poikkeavia ratkaisuja on muun muassa Leppäkorventien kerrostalojen sijoittuminen keskelle peltoaukeaa, johon ne eivät tuntuneet kuuluvan. Myös esimerkiksi Riihimäen asuinalue on rakennut peltoalueelle. Aikaisemmin poikkeavasti maisemaan sijoitetut kerrostalot ja asuinalueet sulautuvat maisemaansa nykyisin jo paremmin. Ympäriille rakentuneet uudet asuinalueet ja kasvillisuus sitovat rakennuksia toisiinsa.

Autoistuminen muutti kaupunkirakennetta ja katualueiden mittakaavaa. Sysmässäkin katualueita levennettiin ja keskustaraitin varrelle kauppohenkinen sijoitettiin pysäköintitilaa. Aiemmin kiinni tiealueeseen sijoitetut rakennukset purettiin, jotta katutilaa voitiin leventää. Esimerkiksi Sysmäntien pohjoispäässä kiertoliittymän tuntumasta on purettu Markkalan vierestä kadun reunassa ollut aitta. Vanha Osuuskauppa sai väistyä uuden kaupparakennuksen ja

TAULUKKO 1. Sysmän elinkeinorakenteen jakautuminen vuodesta 1980 vuoteen 2010. (Tilastokeskus: Lintukangas).

pysäköintitilan tieltä. Myöhemmässä katualueen suunnittelussa otettiin huomioon katualueiden hahmottomuus. Autoliikenteen ja kevyen liikenteen väylien erottaminen toisistaan viherkaistaleilla on lisännyt katutilan selkeyttä muun muassa Sysmäntiellä ja Leppäkorventiellä.

Liikenteen kasvaessa rakennettiin uusia teitä. 1970-luvulla rakennettiin Särkilahdentie Suopellontien ja Väihkyläntien välille. 1980-luvulla tietä jatkettiin Askon alueen lävitse. Teiden leventämisen lisäksi tielinjauksia myös suoritettiin. Muun muassa itään päin kulkevan Valittulantien mutkia on suoritettu Teatteritalolta lähtien sekä Koskuen kohdilta.

Myös Sysmässä suurten kaupparakennusten tulo näkyi selvästi. Vanhat pienimittakaavaiset liike- ja kerrostalojen tilat ammottavat tyhjyyttään, kun suuret marketit ovat vieneet asiakkaat. Toisaalta Sysmän kaukainen sijainti muihin kaupunkeihin verrattuna on pitänyt erikoisliikkeet elinvoimaisena.

Sysmä on suosittu kesäkuunta. Kuten muuallakin Suomessa, myös Sysmässä kesäasuntojen määrä on lisääntynyt merkittävästi menneinä vuosikymmeninä. 1980 – 1990-luvulla kesäasuntojen lukumäärä kasvoi 1681:stä 2578:een. Kesäasuntojen kysyntä on edelleen vilkasta. Kesäisin loma-asukkaiden ansiosta moninkertaistuva asukasmäärä on tärkeä kunnan toimeentulolle, ja siksi loma-asuntoalueita ja niiden toimintoja kehitetäänkin jatkuvasti.

Luvussa käytetyt lähteet

Sysmän kunnan kunnalliskertomukset. 1995, 1996

Sysmän kunta. 2014. Sysmän kunnan kotisivut.

Saatavissa: <http://www.sysma.fi/>

KUVA 19. Vuoden 1972 ilmakuvassa näkyy katukuvan jäsentymättömyys. Katualueet eivät erotu laajoista pysäköintialueista. (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 20. Sysmän keskustaa vuonna 2002. K-marketin pysäköintipaikka ja toripäivä. (Suomen Ilmakuva Oy)

Taajaman kehitys 1970-luvulta 2010-luvulle

Monelle suomalaiselle maaseututaajamalle on tyypillistä, että sille on kehittynyt kaksi erillään olevaa keskipistettä tai painopistettä. Yleensä jokin vanhan keskustan ulkopuolelle muodostunut vetovoimatekijä, kuten taajaman ohittava valtatie, raiteliikenne tai vaikkapa kauppakeskus on houkuttellut väestöä sijoittumaan taajaman ulkopuolelle muodostaen uuden keskustan. Mitä suurempi välimatka vanhalla ja uudella keskustalla on, sitä harvemmin kumpikin keskuksista säilyy elinvoimaisena.

Seuraavassa kuvasarjassa on esitetty Sysmän taajaman rakennuskannan sijoittuminen vuosikymmenittäin 1970-lu-

vulta 2010-luvulle saakka. 1970-luvulta taajaman rakennuskanta on kasvanut ja vuosien varrella asuinalueet ovat kuroutuneet yhteen. Nykyinen taajama on kasvanut sakaramaiseen muotoon suurimpia tielinjoja mukaillen ja säilyttänyt tiiviin rakenteensa vuosien varrella. Sysmässä taajaman ulkopuolista vetovoimatekijää ei ole ollut, joten uusi rakennuskanta on sijoittunut olemassa olevan keskustan tuntumaan kasvattaen ja täydentäen taajamarakennetta tiiviiksi yhtenäiseksi alueeksi.

Karttatarkastelussa on käytetty apuna Sysmän kunnalta saatuja tietoja rakennusten valmistumisvuosista.

MERKKIEN SELITYKSET:

 Rakennuskannan sijoittuminen

1970

1970-luvun alussa rakennuskanta on keskittynyt tiiviisti keskustan ympärille. Raitin eteläpuolella on rakennuksia muutamassa rivissä, pohjoispuolella rakentaminen on levinnyt suuremmalle alueelle. Askon saha on rajoittanut raitin eteläpuolelta rakentamista vielä 1970-luvulle asti. Raitin varren rakennuskanta jatkuu luoteeseen koulujen ympäristön rakennuksina. Vuonna 1924 rakennettu Yhteiskoulu ja 1955 Vähkylän koulu sijoittuvat hyvin keskustan tuntumaan. Yhtenäisen taajaman alueen lisäksi suurempia keskittymiä on sijainnut taajaman länsipuolella Vähkylässä ja Vähkylänmäellä sekä Pyhän Olavin kirkon läheisyydessä. Myös Talasniemen sahan läheisyydessä on paljon rakentamista. Tuloteiden varsilla näkyy joitakin pieniä kyläryhmiä.

1970–1980

1970 -luvulla taajama-alueen rakennuskanta alkoi kasvaa. Raitin varteen on rakennettu uusia rakennuksia ja taajaman rakennuskanta on siten tiivistynyt. Muutamat raitissa kiinni olleet rakennukset ovat saaneet väistyä tien levityksen ja parkkipaikkojen edestä. Pohjoispuolelle on rakentunut Leppäkorven kerrostaloalue ajalle tyypillisesti keskelle peltoja. Idässä Pihlajamäen pientaloalue ja Koskuen teollisuusalue ovat aloittaneet kasvunsa. Länsipuolelle on syntynyt Riihimäen rivi- ja pientaloalue. Myös Talasniemen sahan läheisyydessä on paljon rakentamista. Tiiviin taajaman keskustan ja kauempien keskittymien väliset alueet ovat alkaneet vähitellen kasvaa umpeen.

1980–1990

1980 -luvulla pohjoisen kerrostaloalue on saanut jatkoa Rankoon rivi- ja pientaloalueella. Koskuen teollisuusalue idässä on laajentunut. Taajaman läntinen puoli on alkanut kuroutua yhteen Vähkylänmäen alueen kanssa. Myös Askon sahan alueelle on rakennettu ensimmäisiä rivi- ja pientaloja sahan lopetettuaan toimintansa 1970-luvun puolivälissä.

1990–2000

1990 -luvulla uutta rakennuskantaa on tullut selvästi vähemmän aikaisempiin vuosikymeniin verrattuna. Merkittävimpänä ilmiönä on uusien päivittäistavarakauppojen rakentuminen Särkilahdentien varteen. Askon alueelle ja Vähkyläntien pohjoispuolelle on rakennettu enemmän rakennuksia.

2000–2010

2000-luvulla rakentaminen on vähentynyt entisestään. Taajaman rakennuskanta on edelleen tiivistynyt. Muutamia uusia rakennuksia on tullut Askon alueelle ja taajaman itäreunalle.

Taajama-alueen analyysin osatekijät

Perusrakenne, muoto, keskipiste

Suomalaisista maaseututaajamista voi havaita yhteisiä piirteitä, jotka liittyvät esimerkiksi niiden rakenteeseen, muodostumiseen, rajautumiseen ja sisääntuloihin. Tyypillinen maaseututaajama on ollut perinteisesti keskeisrakenteinen, reunojaan kohti harveneva. Ennen kyläkeskuksena ja keskipisteenä on ollut yleensä kirkko ympäristöineen. Kirkon aseman muuttuessa taajaman keskus on voinut siirtyä esimerkiksi jonkin muun merkittävän rakennuksen, torin tai keskeisen tienristeyksen läheisyyteen. Keskus voi olla pistemäinen osa taajamaa, kokoontumispaikka, kuten tori tai aukio, taikka risteys. Se voi olla myös venynyt pitkähkö kauppakatu. Ajan kuluessa keskipiste on voinut muuttua moneen otteeseen esimerkiksi uusien tielinjauksien ja kaupallisten keskittymien mukana.

Laitoja kohden taajaman rakenne yleensä harvenee. Kaupalliset palvelut vähenevät ja asuinrakentaminen lisääntyy. Tuloteiden varsille on aikoinaan muodostunut pieniä kyläkeskittyymiä. Ennen kyläkeskittymät ovat erottuneet toisistaan laajojen peltoaukeiden ja metsien takia. Viime vuosikymmeninä kaavoitus on pyrkinyt tiivistämään taajamarakennetta ja viljelyalueet ovat saaneet väistyä uusien asuinalueiden tieltä. Nykyään taajaman ja lähimpien kyläkeskittymien väliset rakentamattomat alueet ovat kuroutuneet umpeen ja kasvattaneet taajaman pinta-alaa. Tiestöä myötäillen yhtenäiseksi kuroutuneet rakennetut alueet muodostavat yleensä taajamalle sakaramaisen muodon.

Maamerkit, suunnistettavuus, rajat, sisääntulot

Pienet taajamat ovat yleensä johdonmukaisesti rakentuneita; tiivis keskusta ja päätieverkostoa myötäilevä rakentaminen helpottavat taajamassa suunnistamista. Myös maamerkit, kuten korkeat kirkontornit, vesitornit ja kukkulat muodostavat omat kiintopisteensä taajamien maisemassa. Sijoittuminen maastonmuotoja mukaillen auttaa hahmottamaan taajaman eri alueita ja rajoja. Avonaiset peltoaukeat ja vesistö luovat yleensä selkeän taajaman rajan, kun taas metsiin ja harjumuodostumiin suuntautuva raja on häilyvämpi. Taustalla näkyvät metsäiset harjut ja suuret maisemaelementit rajaavat taajaman koon katsojan silmissä, ja antavat taajamalle sen ääriviivat.

Taajaman rajat ovat olleet usein selvimmillään sisääntulojen kohdalla. Tulotien varrelle on usein rakentunut jonkinlainen taajaman portti, joka on merkinä taajama-alueelle saapumisesta. Toisaalta taajama voi rajautua sisääntulonsa kohdalta johonkin elementtiin, kuten vesistöön tai tiehen. Taajaman kasvun myötä sisääntulojen selkeys on voinut muuttua häilyvämmäksi tai siirtyä kokonaan etäämmälle keskipisteestä.

Näkymät

Näkymät auttavat hahmottamaan taajaman rakennetta ja helpottavat suunnistamista. Avoimet alueet taajamissa luovat näkymiä läpi taajaman ja ulos taajamasta. Näkymät muuttuvat eri vuodenaikoina. Kesällä jokin alue voi olla suljettu, kun taas syksyllä lehtien pudottua aukeaa uusia näkymiä. Taajaman muodot, rajat ja erilaiset alueet voivat yhdistyä ja erottua toisistaan näkymien kautta. Tyypillisimpinä voidaan pitää näkymiä vesistön suuntaan, peltoaukeille tai esimerkiksi jonkin kukkulan päältä aukeavaa näkymää. Vesireittien merkityksen vähennyttyä vesistönäkymät peittyivät kasvillisuuden kasvaessa eteen. Nykyään näkymiä vesistöille on pyritty avaamaan maiseman elävöittämiseksi.

Luvussa käytetyt lähteet

Kukkonen, H., Rautamäki, M. 1980. Suomalainen maaseututaajama 1970-luvun lopussa. Espoo. TTK Offset

SYSMÄN TAAJAMA-ANALYYSI

Sysmän alueella on ollut asutusta jo rautakaudelta lähtien. Nykyinen taajama on muodostunut vanhojen kyläkeskittymien kohdalle. Rakennuskannan tiivistyessä Väihkylän, Pihlajamäen ja Rankoon alueet ovat yhdistyneet taajamaan. Vaikka nykyinen taajaman keskus ei sijaitsekaan aivan kirkon läheisyydessä, on se ollut yksi merkittävimmistä tekijöistä taajaman synnyn kannalta. Nykyisen taajaman keskusta on alun perin sijainnut Teatteritalon läheisyydessä Lilumäentiellä. Alueella on Teatteritalon lisäksi edelleen jäljellä vanhaa rakennuskantaa. Painopiste on siirtynyt vuosien varrella etelän suuntaan vievän Sysmäntien ja Hartolaan menevän Valittulantien risteykseen. Risteuksen läheisyydessä on ennen ollut tori, joka on ollut keskusraitin päätepisteenä. Nykyiselle paikalleen Särkilahdentien eteläpuolelle tori on siirtynyt 1995. Torin siirtymisen, Särkilahdentielle rakennettujen

market -myymälöiden sekä pankkirakennusten rakentamisen myötä taajaman keskipiste on hiljalleen siirtynyt yhä etelämmäksi Sysmäntien ja Särkilahdentien risteykseen. Kaupan keskittymän vetovoimaisuuden ja uuden torin sijainnin takia keskipiste voi siirtyä jopa kokonaan pois pääraitilta.

Kuten useat muut maaseututaajamat, myös Sysmän taajama on rakentunut sakaramaisesti, tiestöä mukaillen. Sysmäntien ja Leppäkorventien varren rakennuskanta muodostaa selkeät sakarat taajamarakenteeseen. Suopellontien ja Särkilahdentien sakaroiden välinen alue on täyttynyt Riihimäen asunalueen rakennettua. Myös Valittulantien eteläpuoli on alkanut täyttyä ja selkeä sakaramuoto kadota. Tuloteiden varsilla on säilynyt edelleen pieniä kyläkeskittymiä kuten Otamo Vääksyntien varrella.

KUVA 26. Ilmakuvassa näkyy kuinka vesistöt ja pellot rajaavat taajamaa. (Suomen Ilmakuva Oy)

Maamerkit, suunnistettavuus, rajat

Sysmän taajama on sijoittunut maisemassa melko tasaiselle loivasti kumpuilevalle alueelle. Topografia nousee maltillisesti Teatteritaloa ja vesitornia kohden. Vesistö auttaa hahmottamaan Sysmän taajaman muodostumista ja sijoittumista maisemaan. Eteläpuolella Majutvesi antaa taajamalle kehykset, itäpuolella Huitilanjoki rajaa tiivistä rakentamista. Aikaisemmin Askon sahan vielä toimiessa Majutveden rannalla taajama on rajautunut peltoihin nykyisen Särkilahdentien kohdalta. Raitin eteläpuolella on ollut rivistö rakennuksia, jonka jälkeen on alkanut saha-alue. Viljelysalueet ovat olleet merkittävä taajamaa rajaava tekijä 1970-luvulta nykypäivään. Vaikka taajama on kasvanut ja sen ääriviivat ovat muuttuneet, viljelysalueet toimivat edelleen rakennettua ympäristöä rajaavana tekijänä. Väihkölän alue lännessä ja Rankoon alue pohjoisessa rajautuvat vaihtelevasti metsään.

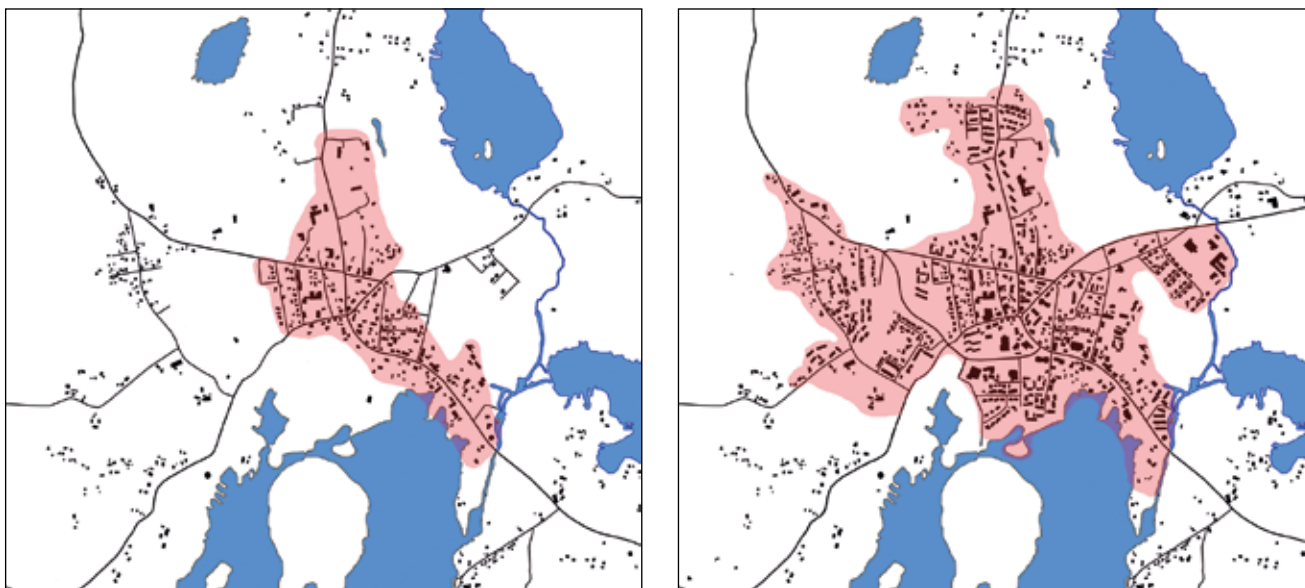
Sysmän taajamassa on selkeästi havaittavissa keskusraitti, joka helpottaa kulkijaa suunnistamaan taajamassa. Maamerkkeinä voidaan pitää esimerkiksi vesitorninmäkeä ja vesitornia sekä Yhteiskoulua, jonka torni kohoaa esille monin paikoin taajamakuvasa. Perinteisenä maamerkkinä pidetty kirkko ei juuri näy taajamassa, ja vesistönkin suunnalta se on piilossa puiden lomassa. Majutvedeltä katsottaessa taajamasta erottuvat meijeri sekä vanha paloasema. Nykyajan maamerkeiksi ovat Sysmänkin taajamassa kohonneet markettien mainospylväät ja pankkien tornit.

KUVA 27. Ilmakuvassa punaisellavärillä havainnollistettu taajaman rajautuminen vuonna 1967. (Suomen Ilmakuva Oy; Lintukangas)

Näkymät

Taajaman pääraitilta vesistön suuntaan on vain muutamia kapeita näkymiä. Pääraitin kasvillisuus on lehtipuuvaltaista, joten näkymät muuttuvat merkittävästi vuodenaikojen mukaan. Raitilta näkymiä vesistön suuntaan on vähän, vain leirintäalueen kohdilta sekä paloaseman tienoilta. Pitkiä tienäkymiä on pääraitin lisäksi myös Lepäkorven- ja Väihkyläntiellä. Tiestön mutkittelevuus ja kumpuileva maasto katkaisevat toisinaan näkymiä. Pitkät pelto- ja vesistönäkymät aukeavat vasta taajaman reuna-alueilta, lukuun ottamatta joitakin taajaman sisälle työntyviä peltoaukeita. Esimerkiksi Riihimäen ja Väihkölän välisille peltoalueille avautuu taajaman sisäisiä näkymiä asuinalueelta toiselle.

KUVA 28. ja KUVA 29. Kuvissa on taajaman raja vuonna 1970 ja nykypäivänä. Rakennuskannan kasvaessa taajaman ulkopuoliset kyläalueet ovat liittyneet osaksi taajamaa. (Lintukangas)

30

31

32

33

34

KUVAT 30, 31, 32, 33 ja 34.

Oheiset kuvat taajaman sisääntuloista on merkitty seuraavan aukeaman karttaan numeroin 1-5.

1. Mäentalo kumpareen päällä kaakon suunnasta saavuttaessa.
2. Huitilanjoki rajaa tiivistä taajamarakennetta.
3. Koillisesta saavuttaessa sisääntulo rajautuu peltoihin.
4. Teatteritalo ympäristöineen antaa taajaman sisääntulolle näyttävät puitteet.
5. Pohjoisesta saavuttaessa maisema on kumpareista peltoaukeaa ennen taajamaa.

Taajaman sisääntulot

Kaakko – Mäentalo

Sysmän taajamaan saavuttaessa kaakon suunnalta Sysmäntietä pitkin maisema on pääosin tasaista, paikoin kumpuilevaa. Taajaman sisääntuloporttina voidaan pitää peltoaukean reunaan pienen kumpareen päälle sijoittuvaa Mäentaloa, vaikkakin tiivis rakentaminen alkaa vasta tuonempana Huitilanjoen jälkeen. 1800-luvulta peräisin oleva Mäentalo pihapiireineen hallitsee maisemaa ja kuuluu myös maakunnallisesti arvokkaaseen Majutveden pohjoisosan kulttuurimaisemaan. Vanha kivijalkainen navetta ulottuu aivan tien reunaan asti. Huitilanjoen jälkeen alkaa tiiviimpi rivi- ja pientalo rakentaminen.

Koillinen – Teatteritalo

Koillisesta saavuttaessa Valittulantien vasemmalle puolelle jää Pihlajamäen asuin- ja teollisuusalue, oikealle puolelle avautuu peltomaisema. Kumpareen päällä taajaman porttina ovat 1800-luvulta peräisin olevat Teatteritalo ja Harmaala sekä 1930-luvulla rakennettu Aurinkola. Nämä uusklassismia, jugendia ja empiretyylin piirteitä edustavat rakennukset antavat näyttävät puitteet taajaman itäiselle sisääntulolle.

Pohjoinen - Leppäkorventie

Pohjoisessa ennen taajamaan saapumista maasto on avaraa ja kumpareista peltomaisemaa, jossa on paikoitellen pieniä metsäsaarekkeita. Leppäkorventietä pitkin saavuttaessa taajaman sisääntulo ei ole selkeä. Harva rakentaminen alkaa jo pohjoisempana Kumpulän alueella, jossa rakennukset sulautuvat metsäisiin kumpareisiin. Tämän alueen erottaa varsinaisesta taajama-alueesta kapea rakentamaton kaistale. Tiivis rakennuskanta näkyy tiellä kulkijalle vasta Rankoon rivi- ja pientaloalueelle saavuttaessa kun rakennettu alue ulottuu lähelle tietä ja edempänä näkyy jo Leppäkorventien rivitaloalue.

Luode – Luhangantie

Luoteesta Luhangantietä pitkin tullessa maasto on kumpuilevaa, mutta melko tasaista. Metsäinen maisema muuttuu peltoaukioiksi lähempänä taajaman sisäänkäyntiä. Rakennuskannan reuna ulottuu pienen mäen päälle, mutta selkeää sisääntuloa ei ole luoteesta saavuttaessa. Tien oikealle puolelle sijoittuva Väihkölänmäen pientaloalue jää metsäkaistaleen taakse piiloon ja selkeä rakentamisen raja on havaittavissa vasta lähempänä taajaman keskustaa.

Lounas - Kirkko

Lounaasta Suopellon suunnalta tullessa taajaman porttina on Sysmän keskiaikainen kirkko, Pyhän Olavin kirkko. Kirkko ja sen lähiympäristön rakennuskanta ovat erillään taajamasta niiden väliin jäävän rakentamattoman alueen takia. Taajamarakenne alkaa Suurikylän kartanon pihapiiristä, joka näkyy puiden takaa tielle. Suopellontien vasemmalle puolelle jää Riihimäen asuinalue, jonka jälkeen avautuu näkymä taajaman market -keskittymään.

KUVA 35. Karttaan on kerätty kuvia Sysmän taajaman maamerkeistä, näkymistä, sisääntuloista ja rajautumisesta.

Edellisen aukeaman kuvat sisääntuloista on merkitty karttaan numeroin 1-5. (Hahl / Lintukangas)

Kuvat ylhäältä alas:

6. Pellot rajaavat taajamaa Leppäkorventien kerrostalojen takana.
7. Asuinalueiden välinen näkymä Alajan alueelta kerrostaloalueelle.
8. Yhteiskoulun rakennus on yksi Sysmän maamerkeistä.
9. Yhteiskoulun torni näkyy taajaman eri puolilla. Yhteiskoulu Väihkölästä kuvattuna.
10. Peltoaukea erottaa Väihkölän ja Riihimäen alueet toisistaan.
11. Vanha meijeri ja paloasema erottuvat rantaviivan maisemasta Majutvedeltä katsottuna.
12. Näkymä Askon alueelta Majutvedelle.

KUVA 36.

Kuvat ylhäältä alas:

13. Sysmän vesitorni kohoaa taajaman yhdeksi maamerkiksi.

14. Näkymä raitilta vesistölle syksyllä. Kasvat lehtipuut peittävät pian näkymän.

15. Huittilanjoki rajaa taajamaa kaakossa.

16. ja 17. Näkymä Majutvedelle leirintä-alueen kohdalta muuttuu avonaisemmaksi syksyn tullen ja lehtien pudottua.

18. Mäentalo piharakennuksineen kumpareen päällä muodostaa taajaman sisääntulon.

19. Näkymä leirintäalueen rannasta taajaman suuntaan. Rakennukset sulautuvat vehreään Askon alueen puistoon.

2. SYSMÄN KAAVOITUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA VAIHEET

KAAVOITUKSEN LÄHTÖKOHTANA OLEVA YMPÄRISTÖ

Luonnonolot

Maiseman ominaispiirteet, kuten maaperä ja vesistöt ovat olleet merkittävimpiä taajamien kasvusuuntia ohjaavia tekijöitä. Alun perin vesireitit ja maantiet ovat luoneet risteyskohtia, joihin asutuskeskittymät ovat ajan saatossa syntyneet. Nykyisin hyvät liikenneyhteydet houkuttelevat toimijoita ja ohjaavat rakentamista kasvukeskusten ympäristössä. Kaavoituksen tehtävänä on suojella alueiden luontoarvoja ja kulttuuriympäristön säilymistä, mutta toisaalta ohjata kuntien kasvusuuntia ja tukea kehitystä.

Topografia

Sysmän taajama on rakentunut alavaan maastoon vesistön ääreen. Maasto nousee koillisessa ja lännessä, missä sijaitsevat metsäiset alueet. Taajamaa ympäröivät monella suunnalla pellot. Keskustassa maasto nousee Majutvedeltä pohjoiseen, ja vesitori ja teatteritalo sijaitsevat keskustan korkeimmalla kohdalla mäen juurella. Tällä korkeimmalla paikalla on myös sijainnut Sysmän varhainen keskusta. Keskustan alueella maastossa ei ole suuria korkeuseroja.

Väihkölän alue taajaman länsipuolella on rakentunut itään aukeavaan rinteeseen. Alue poikkeaa maastonmuodoiltaan taajaman muista asuinalueista. Taivaanrannan mäen korkein kohta on hieman yli 120 metriä meren pinnan yläpuolella. Asutus on muodostunut jyrkähkään rinteeseen, jonka itäpuolella on viljelyskäytössä säilynyt sola. Alavat alueet ovat entisiä Suurenkylän kartanon viljelysalucita.

Maaperä

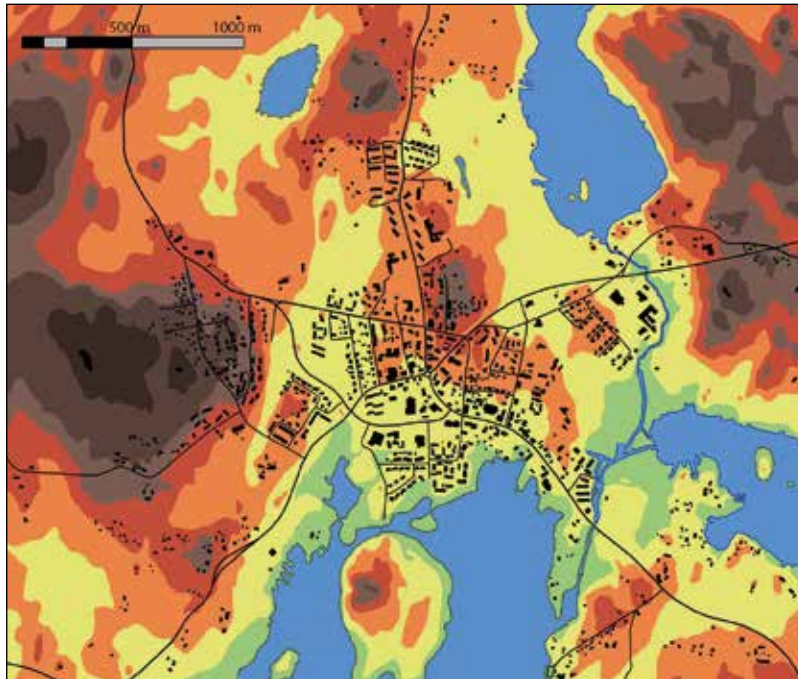
Asuinalueet ovat sijoittuneet moreeni- ja kalliopohjoisille maille, maastossa viljelysmaita korkeammalle. Asukasmäärän kasvaessa otettiin käyttöön myös maaperältään hienojakoisempaa ainesta olevia alueita, joilla rakentaminen on vaatinut maanvaihtoja. Erillään sijainneet asuinalueet yhdistyivät niiden väliin sijoittuneiden laajennusalueiden kautta. Alueen asukasmäärän kasvaessa myös teiden käyttäjämäärät ovat lisääntyneet, mikä on vaatinut teiden parantamista ja erillisten kevyenliikenteenväylien rakentamista.

Vuonna 1970 Peltotien ja Hämeentien rakennuskanta oli Sysmässä ainoa tiiviin asutuksen alue, joka oli sijoittunut savimaalle. Myöhemmin entisille viljelysalueille rakentuneita alueita ovat esimerkiksi Rangon alue taajaman pohjoisosassa sekä Alajan uudisrakennusalueet Peltotien ja Hämeentien pohjoispuolella. Askon alueella Majutveden rannassa rakentaminen on vaatinut maan tason nostoa tulvarajan yläpuolelle, osa rakennuksista on vaatinut paalutustöitä ja rantaviivaa on muotoiltu läjitysmaalla. Ennen rakentumattomille keskustan savimaille on 2000-luvulla sijoittunut liikerakennuksia, mikä on tiivistänyt keskustaa.

KUVA 37. Tiemiljö rakennuksineen (Hahl)

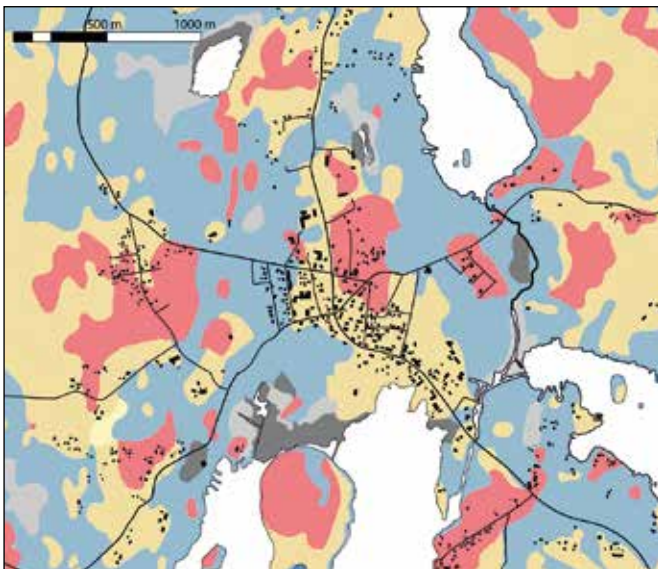
MERKKIEN SELITYKSET:

- alle 80 m mpy
- 80 - 85 m mpy
- 85 - 90 m mpy
- 90 - 95 m mpy
- 95 - 100 m mpy
- 100 - 110 m mpy
- 110 - 120 m mpy
- yli 120 m mpy

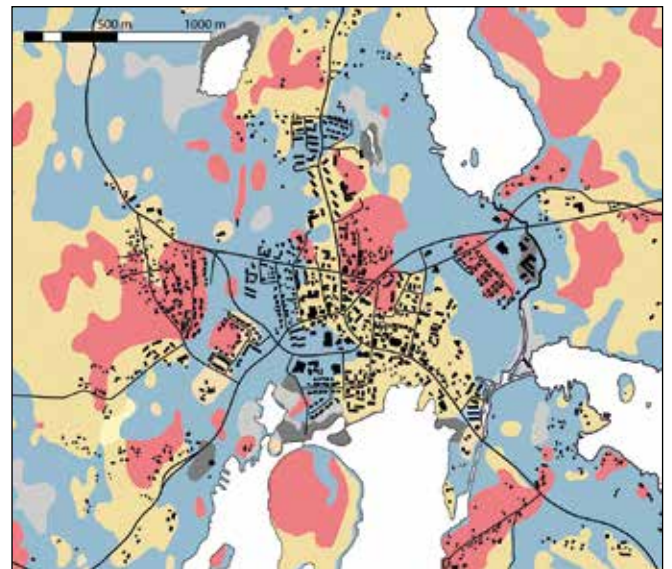
KUVA 38. Topografia (Hahl)

MERKKIEN SELITYKSET:

- Kalliomaa
- Hiekkamoreeni / soramoreeni
- Karkea hieta
- Savi
- Turve / lieju
- Täytemaa / kartoittamaton

KUVA 39. Maaperäkarta ja rakennuskanta vuonna 1970 (Hahl)

KUVA 40. Maaperäkarta ja nykyinen rakennuskanta (Hahl)

TAAJAMAN ARVOKKAAT OSA-ALUEET

Suojelualueet ja arvokkaat kohteet

Sysmän taajamassa laajimmat luonnonsuojelulain nojalla suojellut alueet sijaitsevat Ylä-Vehkajärven, Jyrtinginlammen sekä Majutveden vesistöjen alueilla ja rannoilla. Majutveden kaislikkoinen ranta-alue on luonnonsuojelualuetta. Sysmän kirkonseudun kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Kirkko on kirkkolain nojalla suojeltu kohde. Lisäksi kirkon ympäristössä on tehty runsaasti muinaisjäännöslöytöjä, mikä kertoo pitkästä historiasta asuinpaikkana.

Rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnissa huomioitujen alueiden kehittämisen lähtökohtana on, että alueen rakennettu ympäristö ja sen ominaispiirteet tulee säilyttää. Sysmän kaavoittamisessa kirkonseudun suojeltu ympäristö ohjaa ja rajoittaa rakentamista lounaassa. Alueella lähinnä taajamaa sijaitsee valtakunnallisesti arvokas, 1801 rakennettu Suurikylän kartano. Taajaman alue on levittäytynyt lounaassa Suurikylän entisille viljelysmaalle. Paikalla on sijainnut kivikautinen ja rautakautinen asuinpaikka.

Maakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö

Valtakunnallisesti merkittävän kirkonseudun kulttuuriympäristön lisäksi Sysmässä on runsaasti maakunnallisesti arvokkaita kohteita, joiden säilyttämisedellytykset vaikuttavat alueiden rakentamiseen. Vanhinta Sysmän säilynyttä keskustaa ovat Teatteritalon ympäristön Harmaala vuodelta 1863 sekä Lopperi vuodelta 1843. Taajaman itäosassa sijaitseva Rantalan kartano kuuluu maakunnallisesti arvokkaaseen Majutveden pohjoisosan kulttuuriympäristöön. Mahdollisesti jo 1700-luvulla rakennettu kartano on yksi Sysmän vanhimmista.

Luvussa käytetyt lähteet

Museovirasto. 2009. Sysmän kirkonseudun kulttuurimaisema

Nisu, A-L. 2012. Sysmän taajama-alueen kulttuuriympäristöselvitys

Paikkatietoikkuna, 2014

KUVA 41. Mäentalo ja pihapiiriä

MERKKIEN SELITYKSET:

- Muinaisjäännösalueet
- Rakennettu kulttuuriympäristö
- Rakennusperintökohde
- Luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet
- Pelto
- Vesistö

KUVA 42. Sysmän arvokkaat alueet ja suojelukohteet (Hahl)

KUVA 43. Ilmakuva kirkosta vuodelta 1963. Taustalla Askon saha ja Ohrasaari. (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 44. Sysmän Pyhän Olavin kirkko

KUVA 45. Kirkkotapuli

KUVA 46. Ilmakuva kirkosta vuodelta 2003 (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 47. Harmaala

KUVA 48. Kokkola, entinen Airola

KUVA 49. Teatteritalo, entinen Rahala

KUVA 50. Rannan kartano

KUVA 51. Rapalan kartano

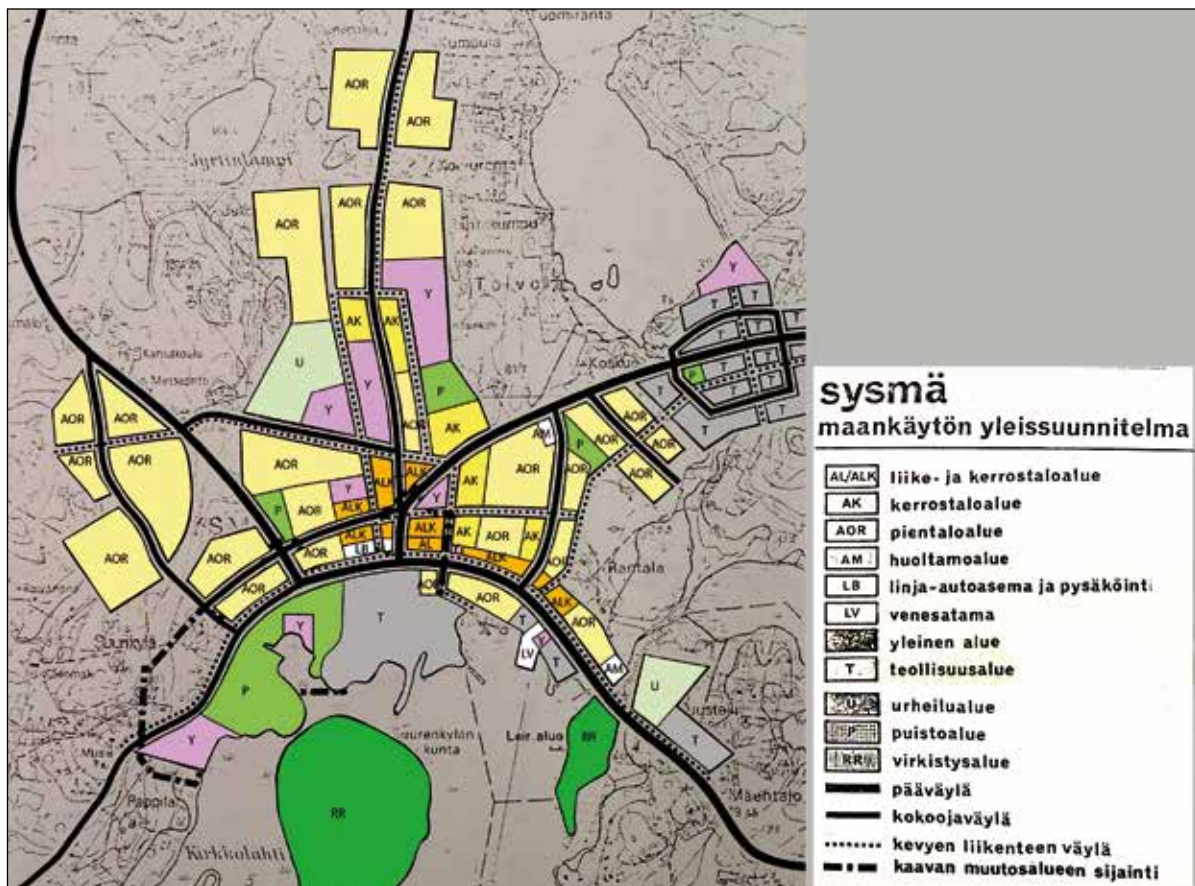
TAAJAMAN KAAVOITUSTA OHJANNEET SUUNNITELMAT JA KAAVAT

Yleissuunnitelma 1973

Sysmässä on laadittu kirkonkylän alueen maankäytön yleissuunnitelma vuonna 1973. Yleissuunnitelmassa on merkitty alueita asuntorakentamiselle, teollisuudelle ja virkistysalueille sekä merkitty uusia tielinjauksia ja kevyenliikenteenväyliä.

Vuoden 1973 yleissuunnitelmassa taajaman rakentumista on ohjattu myötäilemään suurempia tielinjoja. Yleissuunnitelman laatimisvaiheessa Särkilahdentietä ei ole vielä rakennettu, mutta suunnitelmassa tätä on kuitenkin jo esitetty halkaisemaan laajahkoa peltoaukeaa Suopellontien ja Vähkyläntien välissä. Myös Valittulantietä on suunnitelmassa suoristettu ja sen varrelle taajama-alueen liepeille

on suunniteltu suurehkoa teollisuusaluetta Koskueeseen, taajaman itäiseen osaan. Teollisuusalueen sijoittamiseen on vaikuttanut todennäköisesti jo olemassa oleva teollisuustoiminta ja lisäksi vielä 1990-luvulla suunnitteilla ollut taajaman ohittava tielinja. Muita teollisuudelle varattuja alueita on ollut Majutveden rannalla Askon sahan alueella sekä Sysmäntiellä, raitin varrella vanhan meijerin kohdalla. Keskustaan on suunnitelmassa merkitty liike- ja kerrostaloalueita. Reunoja kohden asuinalueet ovat muuttuneet pientaloalueeksi. Yleisille alueille varatut alueet käsittävät lähinnä koulualueita sekä kirkon alueen taajaman lounaisosassa. Laajemmat viheralueet on keskitetty Majutveden rantaan.

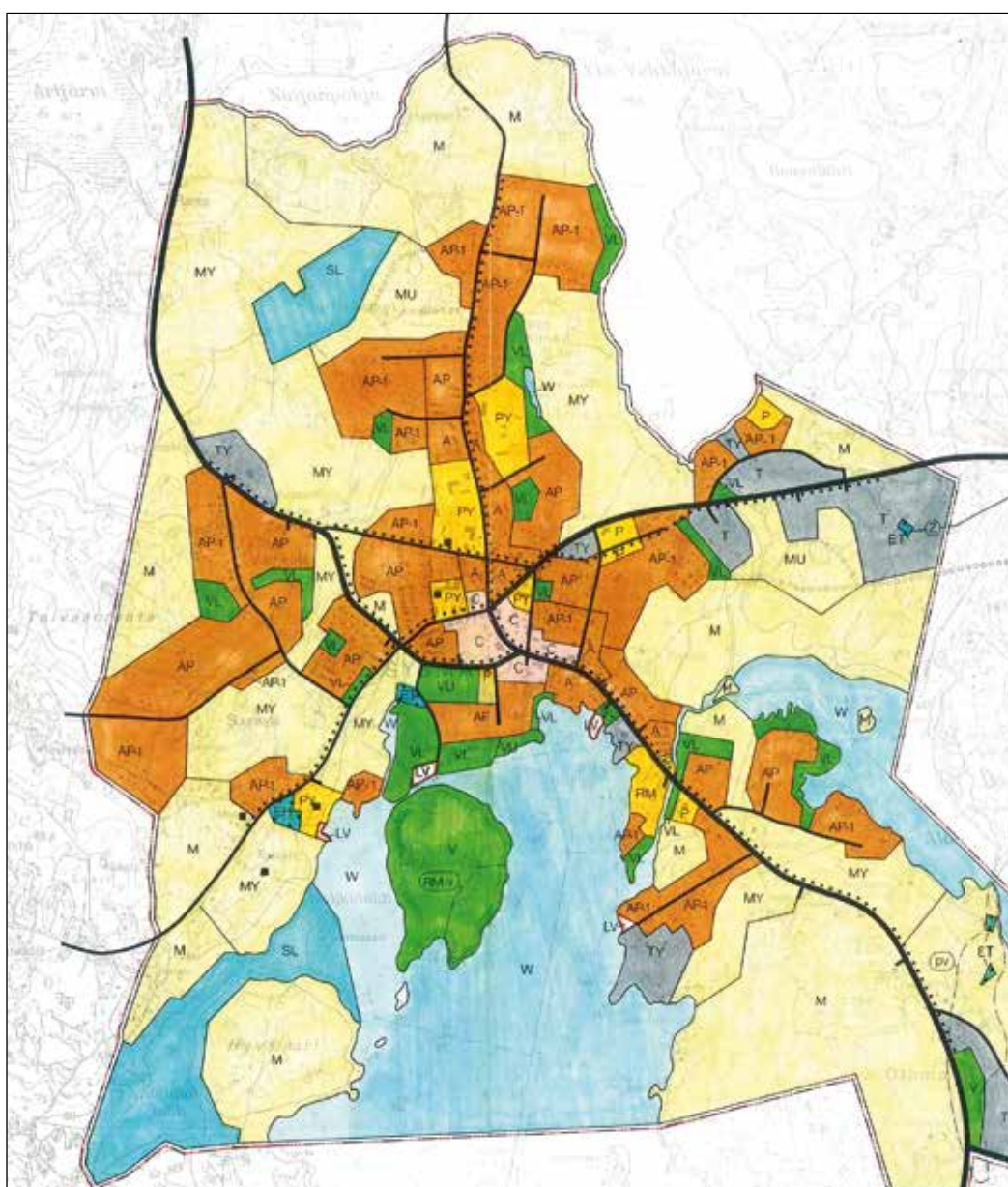
KUVA 52. Sysmän kirkonkylän maankäytön yleissuunnitelma vuodelta 1973 (Sysmän kunta; Lintukangas)

Osayleiskaava 1988

Taajama-alueella voimassa oleva oikeusvaikutukseton osayleiskaava on laadittu 1988 ja sitä on muutettu 1994. Osayleiskaavan tarkistus on tullut vireille ja kaavaprosessin on tarkoitus alkaa vuonna 2014.

Osayleiskaava on laadittu noin 15 vuotta yleissuunnitelman jälkeen vuonna 1988. Osayleiskaava noudattaa pääosin vuoden 1973 yleissuunnitelmassa esitettyjä linjoja. Osayleiskaavan laatimisvaiheessa Askon saha on jo lopettanut toimintansa ja Särkilahdentie on osoitettu kulkevaksi

si osittain sahan käyttämän alueen lävitse, josta se jatkuu luoteeseen ja liittyy osaksi vanhaa tieverkostoa. Yleissuunnitelmaan merkitty Askon sahan teollisuusalue on muutunut pientalo- ja virkistysalueeksi. Taajaman rakenne noudattaa suurimpia tielinjoja sakaramaisesti, keskusta-alueen toiminnot ovat pysyneet paikoillaan ja asuinalueet nivoutuneet yhteen. Osayleiskaavassa näkyy jo runsaammin viheralueiden sijoittelua taajaman keskustan läheisyyteen rantaviivan vapauduttua teollisuuden käytöstä.

KUVA 53. Sysmän kirkonkylän osayleiskaava vuodelta 1988 (muutos 1994) [Sysmän kunta, 2013]

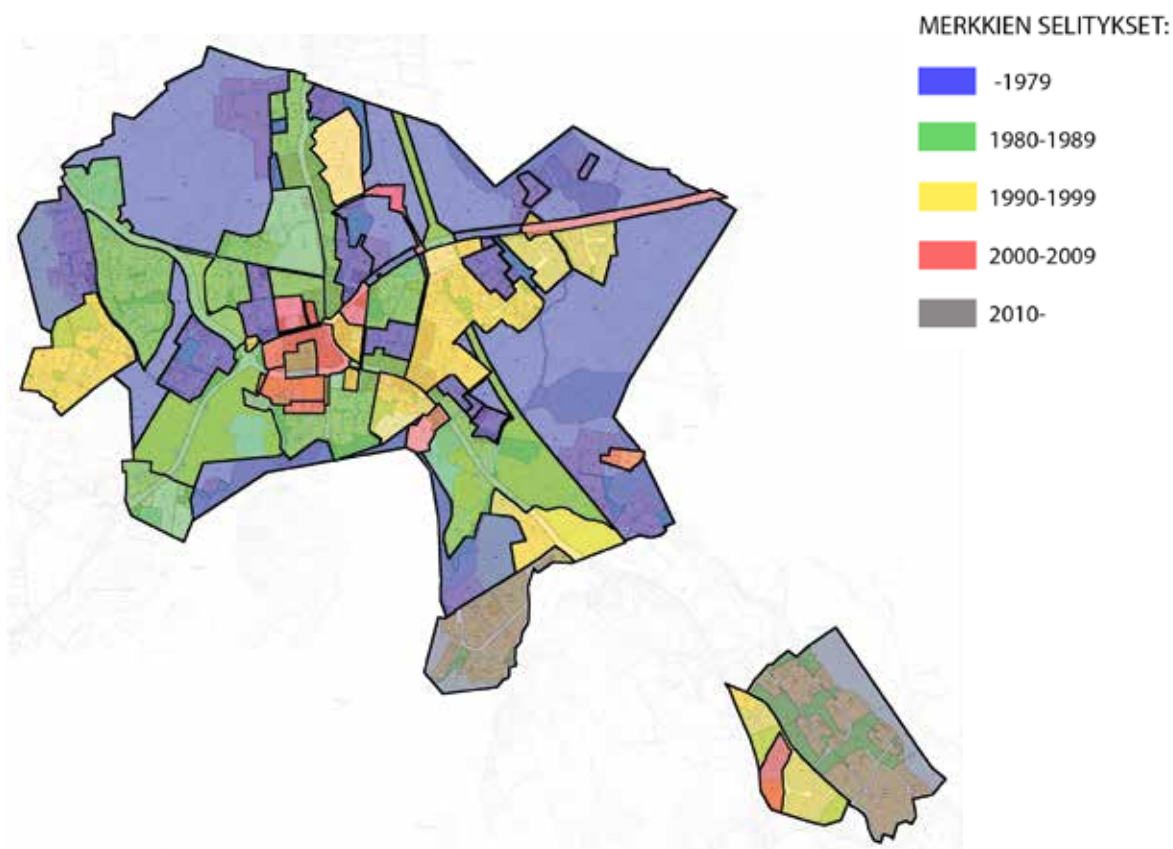
Nykyinen kaavatilanne

Viereisessä kartassa näkyvät Sysmän taajama-alueen ajantasa-asemakaavan kaava-alueet eroteltuna väreillä laatimisiän mukaisesti vuosikymmenittäin. Suuri osa taajaman voimassaolevista asemakaavoista on laadittu ennen 1990-lukua. Tämä johtunee 1990-lukua edeltävien vuosikymmenten suuresta kehityspaineesta taajama-alueilla, kaupungistumisesta ja tarpeesta kaavoittaa uusia asuin-alueita väestöpohjan mukaan.

Vanhimpia voimassaolevia kaava-alueita on vanhan keskustan tuntumassa Teatteritalon tienoilla, missä sijaitsee myös taajaman vanhinta säilynyttä rakennuskantaa. Lisäksi ennen vuotta 1980 laadittuja asemakaavoja on voimassa vielä taajaman reunoilla Vähkylänmäen vanhalla pientaloalueella ja Riihimäen asuntoalueella sekä maa- ja metsätalousalueilla ympäri taajamaa. Suuri osa taajaman rakennettua alaa käsittävistä voimassa olevista asemakaavoista on 1980-luvulta. Nämä alueet ovat melko laajoja. Suurimpia 1980-luvun kaava-alueita ovat olleet muun

muassa Askon alue, joka rakentui sahan loppumisen jälkeen 80-luvulla sekä laaja alue Leppäkorventien varrella. Myös Vähkylänmäen itäiselle rinteelle on sijoitettu sekä pien- että rivitaloasuntoja kuluneella vuosikymmenellä. 1980-luvulla kaavoitettiin myös muutamia tielinjauksia, kuten Särkilahdentie ja Leppäkorventien levennys.

1990-luvulta voimassaolevia kaavoja on huomattavasti edeltävää vuosikymmentä vähemmän. Merkittävimmät 1990-luvulta peräisin olevat kaavat ovat taajaman itäosassa Tuulelan alueen itäpuolella ja Koskueen eteläpuolella, sekä lännessä Vähkylänmäen eteläosassa. Idässä osa Koskueeseen kaavoitetuista asuinalueista on kuitenkin edelleen rakentumatta ja Vähkylänmäenkin toteutuminen on ollut hidasta. Uusimmat kaavamutokset on laadittu keskusta-alueelle kaupallisten palvelujen ja toimintakeskuksen kohdalle. Muita uusia kaava-alueita on Otamon alueella taajaman ulkopuolella kaakossa, sekä vanhan Talasniemen sahan läheisellä asuinalueella.

KUVA 54. Sysmän taajaman asemakaavoitetut alueet kaavojen iän mukaisesti vuosikymmenittäin (Sysmän kunta; Lintukangas)

TAAJAMAN KEHITYKSESTÄ ENNEN 1970-LUKUA

Sysmän keskustaajama on aloittanut kehityksensä Lilmäentien ympäristöstä, nykyisen keskustan pohjoisosasta. Jäljellä vanhasta keskustiestä on korttelin läpi kulkeva kaipa kujanne, jonka varrella sijaitsevat Harmaalan rakennus vuodelta 1863 sekä vuonna 1898 rakennettu teatteritalo. 1900 – 1940-luvuilla taajaman kehitys vilkastui. Kaupalliset palvelut keskittyivät Sysmäntien varteen, sosiaaliset palvelut keskustan pohjois- ja länsiosiin. Tiloista lohkaistiin tai vuokrattiin palstoja asuinrakennuksia varten. Sysmään sijoitettiin uusia palveluja, kuten Sysmän Osuusmeijeri, apteekki, kunnanlääkäri ja eläinlääkäri. Yhteiskoulu rakennettiin 1924, ja keskustaan sijoituivat myös paloasema sekä säästö- ja yhdyspankkien konttorit.

1940 – 1960-lukujen aikana asuinalueet laajenivat ja leviittäytyivät taajaman alueen laidoilla. Jälleenrakennuskaudella yhteiskoulua laajennettiin, Vähkylän koulukeskus rakennettiin ja liikerakentaminen vilkastui keskusrain varrella. 1960-luvulla kaavoituksessa alettiin suosia yksikerroksisia rakennuksia, joilla kattokulma oli loiva ja tiilijulkisivu joko koko rakennuksessa tai päädyissä. Sisäänkäynti järjestettiin kadun puolelta ja rakennukset sijoitettiin aiempaa kauemmaksi tien reunasta. Asuinalueiden katutilasta kehittyi laajempi. 1970-luvulla tämänkaltainen kaavoittamisen tapa yleistyi.

Esimerkki asuinalueen muutoksesta: Peltotien ja Hämeentien tonttien muodostus

Kun yhteiskoulun länsipuolista peltoaluetta alettiin rakentaa yhteiskoulun valmistumisen jälkeen 1920-luvulla, noudattiin toteutus ajan suunnitteluperiaatteita. Asuinrakennukset sijoitettiin pitkille tonteille lähelle kadun rajaa, jotta hyötykasviviljelyä varten jäi runsaasti tilaa (kuvat 1 ja 2).

Jälleenrakennuskaudella yhteiskoulun takaiselle alueelle kaavoitettiin lisää asuinrakennuksia jakamalla Peltotien tontit kahteen osaan ja sijoittamalla uusia rakennuspaikkoja Hämeentien varteen (kuva 3). Peltotien jälleenrakennuskauden rakennukset muodostavat edelleen yhtenäisen katujulkisivun; rakennusten harja on kadun suuntaisesti ja katutila rajattu pensasaidalla.

Viljelysalue on suurelta osin otettu asuinrakentamisen ja tielinjausten käyttöön, eikä se enää ole alueen maisemassa vaikuttava tekijä.

Luvussa käytetty lähde

Nisu, A-L. 2012. Sysmän taajama-alueen kulttuuriympäristöselvitys

KUVA 55. Vuoden 1956 ortokuvassa näkyvät etelä-pohjoissuuntaisen Peltotien länsipuoliset pitkät tontit. Kuvassa keskivaiheilla sijaitsee Yhteiskoulun rakennus. Oikealla ylhäällä on mustana erottuva Vähkylän koulun rakennusryhmä. (Sysmän kunta)

KUVA 56. Ilmakuva vuodelta 1972 taajama kuvattuna lännestä. Etualalla Peltotien viljelysalueeseen rajautuvat tontit. (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 57. Ilmakuva vuodelta 1981. Taajama kuvattuna lännestä. Peltotien tontit on jaettu kahtia, Hämeentie on rakentunut ja pellot väistyneet asuinalueen tieltä. (Matti Hietasen kotisivut)

TAAJAMAN MUUTOS 1970-LUVUN JÄLKEEN

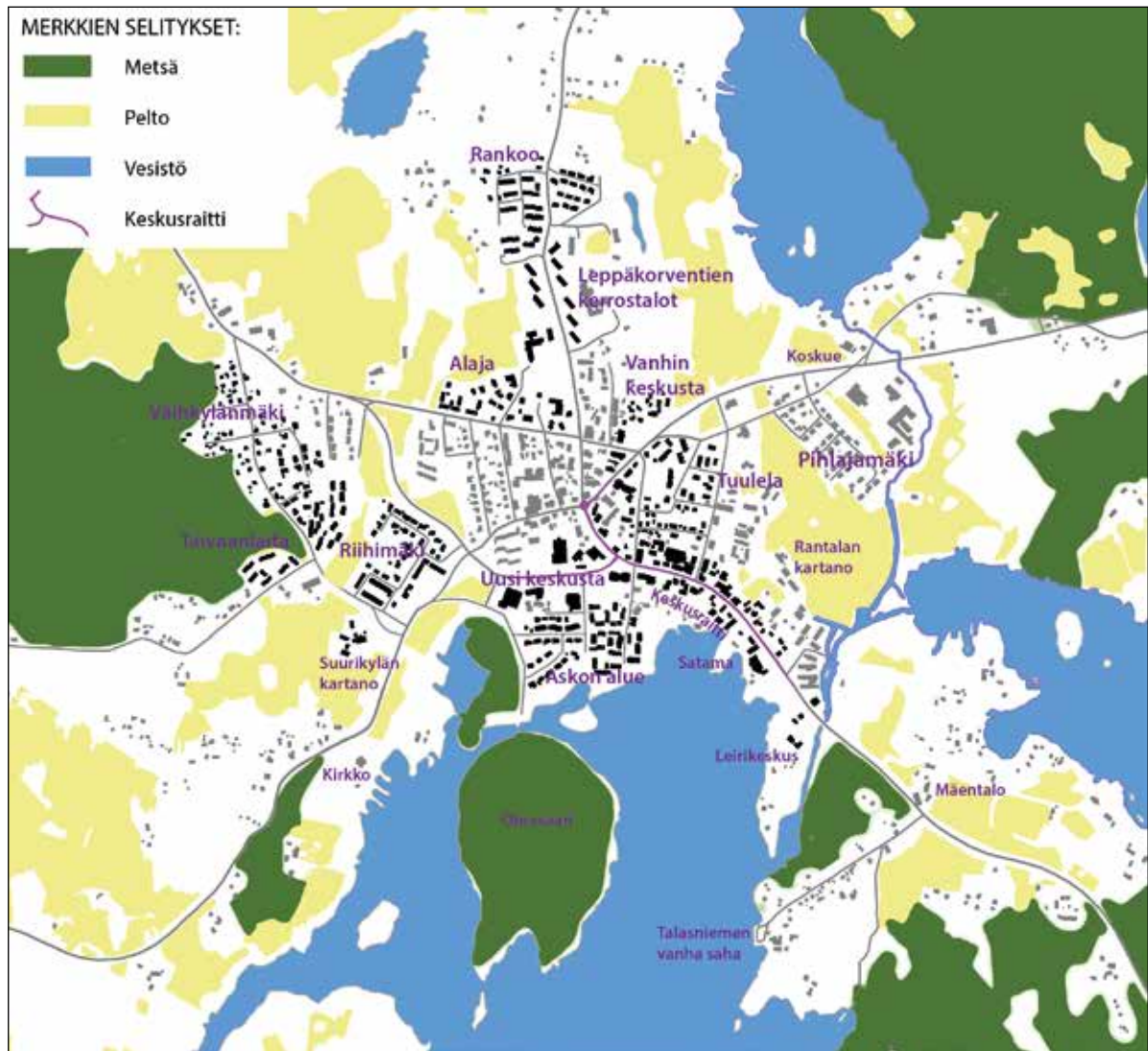
Taajama-alueen kasvu on edellyttänyt virkistys- ja ulkoilukäyttöön tarkoitettujen alueiden osoittamista taajamasta. Etäisyys ympäröiviin metsiin ja rakentamattomiin rantoihin on kasvanut uuden rakennuskannan vallatessa taajamasta helposti saavutettavia virkistysalueita. Tiiviillä asuinalueilla puistoja on sijoitettu kortteleiden sisään, ja rivitalokortteleiden kaavamääräyksissä on edellytetty yhteisten leikkipaikkojen rakentamista lapsille.

Majutveden rannalle on rakennettu virkistysalueita muokkaamalla maastonmuotoja ja kaavoittamalla rantaviivaa yleiseen käyttöön. Askon alueella ranta on jätetty rakentamatta, ja ulkoilureitistö liittyy Ohraaaren ulkoilumaastoihin. Huittilanjoen taajaman puoleisella niemellä toimii leirintäkeskus, joka tukee rantojen virkistyskäyttöä. Kirkonkylän satama sijaitsee Askon rannan ja leirintäkeskuksen välisellä niemellä. Sataman toimintoja on uusittu vuosien 2013 ja 2014 aikana.

Keskustan kehitystä käsiteltiin vuoden 1991 Päijänteen rannikkoalueen ja Sysmän kuntakeskuksen kehityssuunnitelman I väliraportissa (Arkkitehtitoimisto Lappalainen Oy.) Tuolloin käsitellyt keskustan ongelmakohdat ovat osin edelleen ajankohtaisia. Sysmäntien on kunnalle tärkeää aluetta, koska sen pohjalta paikkakunnalle tulijalle syntyy ensivaikutelma taajamasta. Sysmäntielle ja Majutvedelle avautuvia näkymiä käsiteltiin vuoden 1991 kehityssuunnitelmassa, ja aiheet ovat ajankohtaisia myös 2010-luvun suunnittelussa.

Nykyään kunnassa kehitetään erityisesti rannikkoseutuja. Päijänteen rantaviiva on Sysmän suurin vetovoimatekijä. Vaikka Sysmän väestömäärä vähenee, loma-asujien määrä on ollut kasvussa. Taajaman länsipuoliset, matkailua ja loma-asumista palvelevat alueet Päijänteen rannalla ovat olleet kehittämisen painopisteenä 1990-luvulta alkaen tähän päivään asti. Merkittävän kulttuurihistorian omaavalla seudulla muutos herättää keskustelua ja kaavoituksessa etsitään tasapainoa historiallisten piirteiden säilyttämisen ja nykyhetken kehitysideoiden välillä. Vuoden 1991 kehityssuunnitelman väliraportissa alueen kehittämistä mainitaan: ”Nykyinen toiminta on kehittynyt tarkastelualueelle aikojen kuluessa. Uusien toimintojen sijoitus ja olemus eivät saa muodostua vain tuokioiksi tilassa, maisemassa kertakulutusvyöhykkeeksi. Toiminnoiksi tulee löytää luonteenomaisia kestäviä muotoja kuten esim. nykyiset elinkeinomuodot maatalous- ja metsänhoito, jotka täyttävät tilan ja ajan osaltaan täydellisesti.”

Keskustan satamaa kehitetään ja leirikkeskuksen edustalle on suunnitteilla kelluva lomakylä. Uudet rakennushankkeet sijoittuvat pääsääntöisesti veden äärelle. Myös keskustan aluetta kehitetään: huonokuntoisina purettavien rakennusten paikoille sijoittuu uudisrakentamista ja tori on kehittämisen kohteena.

KUVA 58. Taajaman alueet. Maaseututaajamatutkimuksessa käsiteltyjen asuinalueiden rakennuskanta on merkitty karttaan mustalla, taajaman muuta rakennuskantaa on merkitty harmaalla. (Hahl)

Keskusraitti lähiympäristöineen

Sysmäntie liike- ja asuinrakennuksineen muodostaa taajaman keskustan. Sysmäntie ei ole kokenut merkittäviä tielinjauksen muutoksia viimeisten vuosikymmenien aikana. Tien leventäminen, päällystäminen ja suoristaminen ovat suurimpia tapahtuneita muutoksia. Sysmäntien varteen rakennettiin 1900-luvun alussa kunnansairaala ja lääkäreiden asuntoja, osuusmeijeri sekä apteekki. Kunnansairaala on sittemmin purettu. Keskusraitin voidaan katsoa alkavan taajaman kaakkoisosassa, jossa tie ylittää Huitilanjoen. Joen taajaman puoleisella rannalla on ABC:n kylmäasema, joka on ensimmäisiä merkkejä taajamaan saapumisesta. Sysmäntie jatkuu luoteeseen liikenneympyrään asti, mistä keskusraitti haarautuu kolmeen suuntaan.

Koilliseen suuntautuvalta Valittulantieltä päästään kunnantalolle ja teatteritalolle. Pohjoiseen suuntautuvan Lepäkorventien varrella on julkisten palvelujen rakennuksia.

Paloaseman ja meijerin kohdalla Sysmäntie kulkee rannan viertä ja raitilta on näköyhteys järvelle. Muutoin puusto ja rakennukset estävät näköyhteyden keskusraitilta Majutvedelle. Luoteeseen kuljettaessa tien molemmin puolin sijoittuu kaupallisia rakennuksia, joiden liiketiloista osa on käyttämättöminä. Raitin varrella on säilynyt vanhoja rakennuksia, jotka edustavat eri aikakausia ja kerroksellista ympäristöä.

KUVA 59. Huitilanjoki ja ABC:n kylmäasema

KUVA 60. Näkymä raitilta Majutvedelle

KUVA 61. Raitin varren näkymä

KUVA 62. Kokkola

KUVA 63. Paloasema (rakennettu 1935)

KUVA 64. Systeemantie rajautuu tiukasti rakennukseen

KUVA 65. Vuoden 1972 ilmakuva kaakosta keskusraitille (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 66. Keskusraitti vuonna 2000 idästä kuvattuna (Suomen Ilmakuva Oy)

Katutilan näkymät vaihtelevat Sysmäntiellä avarasta pienipiirteiseen. Laaja avoin tila muodostuu paikoin tien ja rakennusten väliin jäävistä pysäköintialueista. Näkymien kiintopisteitä ovat tietä ympäröivät ja ympäristöstä erottuvat rakennukset, kuten entinen paloaseman rakennus. Rakennusten kerroskorkeus on enimmillään kaksi. Osa raitinvarren vanhoista rakennuksista on sijoitettu etää-

mälle kadusta. Nämä ns. takarivin rakennukset näkyvät raitilta tarkasteltuna taustalla ja tuovat elävyyttä näkymiin. Keskusraitilla kasvillisuus on runsasta, ja rakennusten sekä kasvillisuuden vaihtelu jäsentää näkymiä. Toisaalta tietä reunustava pensasaita tai umpeen kasvanut viheralue sulkee näkymän lähiympäristöön.

MERKKIEN SELITYKSET:

- 1800-luvulla rakennettu rakennus
- Liikennöitävät alueet / julkiset pihat
- Viheralue / piha-alue
- Pelto
- Vesistö

KUVA 67. Kartta taajaman keskustan nykytilanteesta (Hahl)

Keskusraitilla tapahtuneet muutokset on toteutettu autoilun lähtökohdista. Pysäköintialueita on sijoitettu rakennusten eteen ja sivustoille, eikä alueella näytä olevan koko alueen kattavaa suunnitelmaa pysäköintitilojen järjestämiseksi. Liiketilojen läheisyydessä olevat pysäköintipaikat helpottavat autoilijoiden pysähtymistä ostoksille, mutta sisäänkäynnin edustalla pysäköintipaikat heikentävät niin liikkeiden näyteikkunoiden näkyvyyttä kuin myös turvallista liikkumista alueella. Laajat pysäköintialueet sijaitsevat myös Särkilahdentien varrella market-rakennusten yhteydessä. Raitin keskivaiheilla tyhjillään olevan entisen S-marketin rakennuksen edustalla on laaja pysäköintialue. Palvelujen painopiste on kuitenkin alkanut siirtyä raitilla länteen, ja keskusraitin itäosa hiljenee. Painopistettä ovat vetäneet länteen Särkilahdentien varrelle sijoittuneet marketit ja torin siirtäminen samalle alueelle.

Rakennusten sijoittelu Sysmäntien varrella on vaihtelevaa. Taajaman kasvaessa uudisrakennuksia on sijoitettu vanhojen rakennusten eteen tai muuten eri linjaan. Useat paikallisen kulttuurihistorian kannalta tärkeät rakennukset ovat jääneet katukuvassa taka-alalle, julkisivut ovat päässeet rapistumaan tai uudisrakentaminen on kadottanut

osan rakennuksen alkuperäisestä ilmeestä. Keskusraitin hajanaisuus johtuu osin siitä, että sitä on kaavoitettu pieni alue kerrallaan. Alueelle jää tyhjiä tiloja, joille on istutettu nurmikkoa tai sijoitettu pysäköintialueita.

Alla olevassa ilmakuvassa on kuvattu kaakon suunnalta keskusraitin itäistä osaa. Etualalla on kirkonkylän satama ja vasemmassa yläkulmassa Askon alueen puistoa. Sysmäntien kaakkoisosassa on sijoitettu tankkausasema ja pysäköintialue alueelle, missä tie kulkee lähinnä Majutveden rantaviivaa. Tämä on tyypillinen esimerkki raitilta avautuvien näkymien heikosta huomioimisesta. Keskusraitilta on pistoteitä rantaan leirikeskukseen ja sataman alueella.

Luvussa käytetyt lähteet

Arkkitehtitoimisto Lappalainen Oy. 1991. Sysmän kunnan Päijänteen rannikkoalueen ja Sysmän kuntakeskuksen kehityssuunnitelma 1. Väliraportti 18.9.1991

Nisu, A-L. 2012. Sysmän taajama-alueen kulttuuriympäristöselvitys

KUVA 68. Ilmakuva keskusraitista vuodelta 2000 (Suomen Ilmakuva Oy)

Keskipisteen siirtyminen

Sysmän varhaisimmat kaupalliset palvelut sijoituivat 1800-luvulla taajama-alueen korkeimpaan kohtaan Lopperin alueelle. Keskusta siirtyi vähitellen Majutveden suuntaan, kun 1900-luvun alussa liiketiloja rakennettiin nykyisen Sysmäntien varteen. Sysmäntie on siitä lähtien säilynyt taajaman keskeisenä raittina, vaikka keskustan painopiste on ajan myötä siirtynyt.

2000-luvulla isojen kauppaketjujen liikkeitä on sijoitettu Särkilahdentien varteen, missä on ollut vapaata tilaa kauppojen ja pysäköintialueiden sijoittumiselle. Idempänä keskustaraitilla oleva S-marketin vanha rakennus on ollut tyhjillään sen jälkeen, kun kauppa siirtyi Särkilahden-

tien varrelle. Yhdessä liikkeet muodostavat palvelualueen uudehkon Askon asuinalueen kylkeen. Alueelta on yhteys rannan ulkoilureitistöön. Läntinen osa keskusraitia on ollut kehityksen kohteena 1980-luvulta lähtien, kun Särkilahdentie rakennettiin. 1990-luvulla Askon alue oli taajaman kehityksen painopisteenä, ja alueelle suunniteltiin sijoitettavaksi asuinrakentamisen lisäksi palveluja ja liikuntapaikkoja. Raitin itäisessä osassa liikkeet toimivat vanhoissa rakennuksissa. Tilat eivät ole palvelleet 2000-luvulla yleistyneiden isojen elintarvikeketjujen toimintaa, josta johtuen raitin läntinen osa on ollut vanhaa keskustaa houkuttelevampi paikka niin liikkeille kuin asiakkaillekin.

KUVA 69. Ilmakuva vuodelta 2010 Särkilahdentie ja Askon alue (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 74. Työväentalo ja Apteekin talo 1930-luvun valokuvassa, Sysmäntie etualalla. (Fränti, 2013)

Esimerkki raitinvarren kehityksestä: Maankäyttö Työväentalon, apteekin ja Äyriälän tonteilla

Työväentalo on rakennettu 1908 ja laajennettu nykyiseen muotoonsa 1927. Lautavuoratulla puolitoistakerroksisella rakennuksella on jyrkähkö satulakatto. Rakennus liittyy Sysmän taajaman kehityksen alkuvaiheeseen, mutta sitä ei ole merkitty säilytettäväksi yleiskaavassa eikä asemakaavassa. Viereinen apteekin talo on rakennettu vuonna 1923. Se toimi apteekkina vuosina 1923 – 1944. Rakennus on kaksikerroksinen ja satulakattoinen. Pihan perällä sijainneen rakennuksen edustalla on ennen ollut tanskalaisen puutarhurin suunnittelema muotopuutarha. Sysmäntien puoleisella tontilla on myöhemmin sijainnut asuinrakennus. Nykyisin tontilla on yksikerroksinen liikerakennus, jossa toimii mm. R-Kioski. Apteekin talo on asuinkäytössä. Rakennus on arvioitu taajamakuvallisesti arvokkaaksi osaksi Sysmäntien ympäristöä.

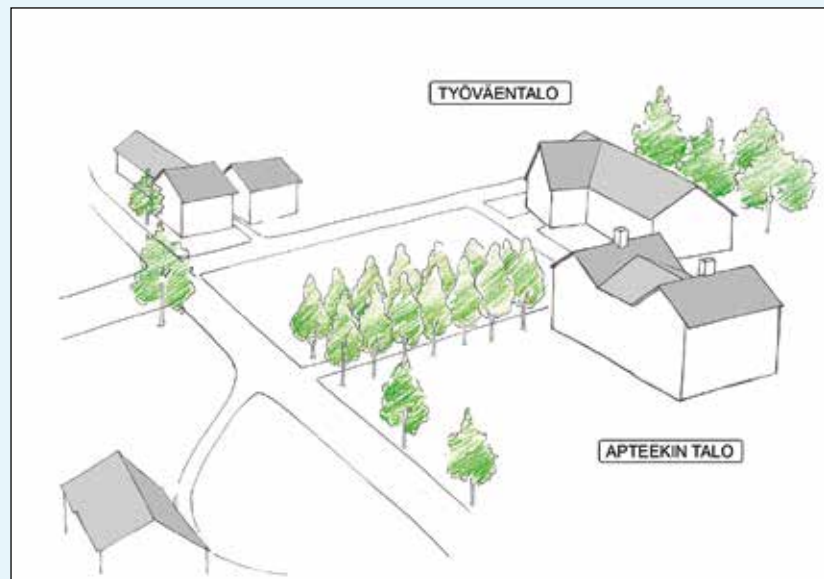
1952 Sysmäntien varteen rakennettiin Äyriälän rakennus Sysmäntien ja Pusukujan risteykseen. Betoninen, satulakattoinen rakennus edustaa 1950-luvulle tyypillistä rapattua asuin- ja liikerakennusta. Havainnekuivissa taka-alalla sijaitseva Onnela on vuodelta 1955. Nykyisin rakennuksessa toimii Matkahuolto. Linja-autot liikennöivät rakennuksen ympäri, ja piha on asfalttipäällysteinen. Etualan 1950-luvun liikerakennuksessa toimivat Sysmän kello ja kulta sekä pizzeria. Tasakattoisessa uudisrakennuksessa toimivat Osuuspankki ja kirjasto.

Osa Sysmäntien vanhoista rakennuksista on säilynyt, ja ne tekevät keskusraitin ilmeestä ajallisesti kerroksellisen. Joidenkin rakennusten julkisivu on rapistunut ja paikoin kasvillisuus peittää rakennukset.

Kuvasarja Sysmäntien kehitysvaiheista. Havainnekuvat perustuvat vanhoihin valokuviiin sekä ilmakuviin.

KUVA 75. Sysmäntie 1930-luvulla (Hahl)

KUVA 76. Sysmäntie 1960-luvulla (Hahl)

KUVA 77. Sysmäntie 2010-luvulla (Hahl)

Keskusraitti ennen ja jälkeen

KUVA 78. Sysmän raitinvartta 1960-luvun alkupuolelta (Suomalainen, kansalaisverkko.fi)

KUVA 79. Sysmän raitinvartta syksyllä 2013

KUVA 80. Sysmän keskustaa raitin päästä 1960-luvun alkupuolella (Suomalainen, kansalaisverkko.fi)

KUVA 81. Raitin pää syksyllä 2013

KUVAT 82, 83 ja 84.

Raitin eteläpäää kuvattuna 1950- (Sysmän pitäjän historia) ja 1980-luvulla (Hietanen) sekä syksyllä 2013

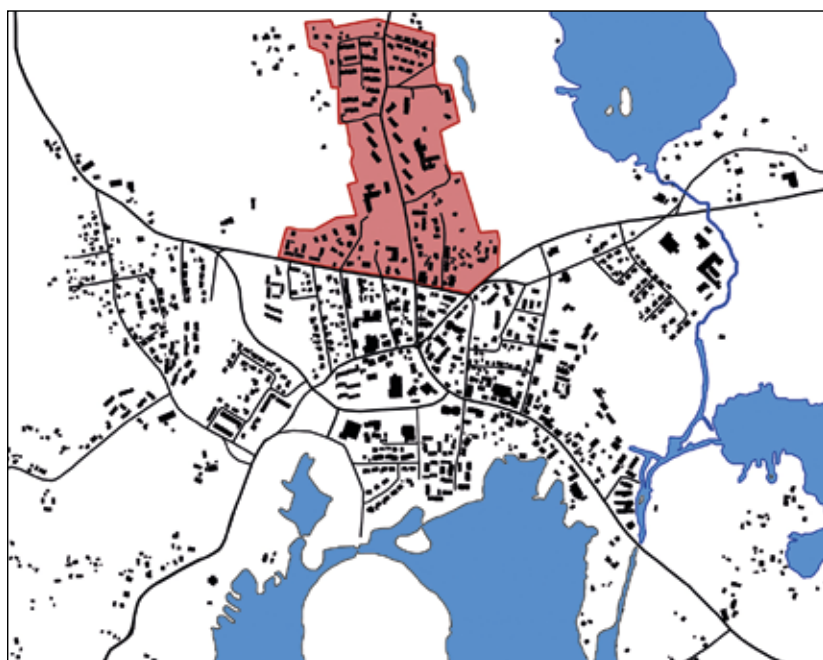
Taajaman kasvaminen pohjoiseen 1970- ja 80-luvuilla

Nykyinen Sysmän taajama-alueen pohjoisosa on entistä viljelyaluetta, jonne rakennettiin 1970-luvulla yhdeksän kolmikerroksista kerrostaloa. Pohjoisimpaan osaan muodostui seuraavalla vuosikymmenellä pientalojen asuinalue Rankoo, jolla rakentaminen oli matalaa. Leppäkorventielä rakennukset pihoineen muodostavat yhtenäisen katumiljöön, jolla viherkaistaleet sekä istutettu puusto ja kasvillisuus pehmentävät alueen ilmettä.

Alla olevassa ilmakuvassa on taajaman pohjoispuolisia viljelyalueita 1960-luvulla. Etualalla kuvan vasemmassa laidassa on yhteiskoulun rakennus, sen takana Toivolan koulurakennus ja oikealla Vähkylän koulun rakennusryhmä. Taajaman alue rajautui Vähkyläntien varrella olevaan koulurakennusten alueeseen, kunnes tien pohjoispuolelle rakennettiin Alajan pientaloalue ja taajama kasvoi Leppäkorventien mukaisesti pohjoisen suuntaan

KUVA 85. Taajaman pohjoispuolisia alueita 1960-luvun ilmakuvassa (Sysmän kunta)

KUVA 86. Pohjoispuolisten alueiden sijainti

KUVA 87. Sysmän taajaman pohjoisosaa toukokuussa vuonna 1970 (Sysmän kunta)

KUVA 88. Taajamaa toukokuussa vuonna 2006 (Sysmän kunta)

KUVA 89. Ilmakuvasa vuodelta 2000 Väihkyläntien ja Leppäkorventien risteys kuvattuna kaakosta. Alajan asuinrakennukset erottuvat keskellä vasemmalla punakattoisina. (Suomen Ilmakuva Oy)

Alajan asuinalue

Alajan asuinalueen varhaisinta rakennuskantaa on Toivolan vanha koulurakennus, joka on rakennettu 1800- ja 1900-lukujen taitteessa. Sammalenvihreä rakennus sijaitsee pienen mäen päällä maamerkinä ympäristössään. Vuonna 1955 rakennettu Väihkylän koulu sijaitsee Väihkyläntien ja Leppäkorventien risteyksessä. Samaan aikaan koulun kanssa valmistuivat neljä opettajien asuintaloa. Julkisivut ovat rapatut ja rakennusten muoto yksinkertainen. Rakennusryhmä muodostaa yhtenäisen 1950-luvun arkkitehtuuria edustavan kokonaisuuden, joka on paikkakunnallinen rakennushistoriallisesti ja maisemallisesti arvokas. Lisäksi alueella sijaitsevat sairaala ja päiväkotia. Alueelta avautuu näkymä etelämpänä taajamassa sijaitsevalle yhteiskoulun rakennukselle. Yhdessä rakennukset muodostavat julkisten palvelujen alueen keskustan pohjoisosaan.

Julkisten rakennusten länsipuolella sijaitsee entiselle viljelysalueelle rakentunut Alajan asuinalue. Viljelysalueita muutettiin asuinrakentamisen käyttöön vuoden 1988 rakennuskaavan muutoksessa. Alueen rakennustapaohjeissa edellytettiin rakennusmassoittelemien pienipiirteisyyttä, katotuotojen riittävää kaltevuutta ja yhtenäistä värisävyä sekä luonnonläheisten seinämateriaalien käyttöä.

Omakotitaloilla rakennustapaan kuului piharakennusten rakentamismahdollisuus. Asuinkortteleissa tavoitteena oli väljä 0.15 – 0.20 rakennustehokkuus ja kortteleitain yhtenäinen rakentamisen tapa. Tonteilla ja yleiseen käyttöön tulleilla alueilla oli puiden ja pensaitten istutamisvelvollisuus.

Kortteleittain yhtenäinen rakentamistapa on toteutunut alueella. Pientalot ovat pääosin punakattoisia ja julkisivu keltaiseksi maalattua lautaa sekä vuorilaudat valkoisia. Rivitalot ovat julkisivuiltaan punatiiltä. Asuinalue on väljä ja rakentaminen matalaa. Asuinalue istuu hyvin pelto- maisemaan. Pihapiirit ovat puistomaisia ja vehreitä. Toivolan koulurakennus ja Väihkylän rapatut rakennukset tekevät alueesta omaleimaisen ja ovat merkittävä osa alueen identiteettiä.

KUVA 90. Rakennuskaavan muutoksen havainnekuva, 1988 (Sysmän kunta)

KUVA 91. Toivolan vanha koulu

KUVA 92. Alajan alueelta huonokuntoisena purettava vanha Sysmän terveystalo.

KUVA 93. Alajan pientalorakentamista

KUVA 94. Vähkylän koulu ja asuinrakennuksia

Leppäkorventien leventäminen

Rakennuskaavan muutos vuonna 1985 oli tarpeen Leppäkorventiellä, koska liikennemäärät alueella olivat kasvaneet merkittävästi. Alueen eteläosan julkiset palvelut, kuten terveyskeskus, vanhainkoti, peruskoulun ala-aste ja erikoisliikkeet, sekä pohjoiseen rakentuneet asuinalueet edellyttivät tialueen levittämistä. Vuoden 1979 liikennelaskelmissa tien alkupäässä oli 1 000 kevyen liikenteen käyttäjää vuorokauden aikana. Ajoneuvoja Leppäkorventiellä kulki vuorokaudessa 1 800. Vuoden 1984 syksyllä toteutetuissa liikennelaskelmissa tien alkupäässä kulki 2 000 ajoneuvoa vuorokauden aikana. Alueella oli valmiiksi rakennettu vesihuoltoverkosto, ja terveyskeskuksen yhteydessä toimi kunnan lämpökeskus.

Tien yhteyteen rakennettiin kevyenliikenteen väylät, jotka eivät olisi mahtuneet aiemmassa kaavassa osoitetulle tialueelle. Koska suunnittelualue oli jo lähes kokonaan

rakentunut, tialuetta levitettiin kerrostalojen etupihoille ja rakentamattomia rakennuspaikkoja muutettiin viheralueiksi tai niiden tehokkuutta vähennettiin. Kokoojatieä toimineen Leppäkorventien molemmin puolin rakennettiin kevyen liikenteen väylät ja liikennealue oli nyt 28 - 32 metriä leveä. Auto- ja kevyenliikenteen väylien väliin jäi viisi metriä leveä viherkaista lumitilaa ja avo-ojaa varten. Kaava-alueen eteläosassa kevyen liikenteen väylä erotettiin ajoradasta reunakivellä tilanpuutteen vuoksi. Liikennealueen leveys oli tällä alueella 21 metriä.

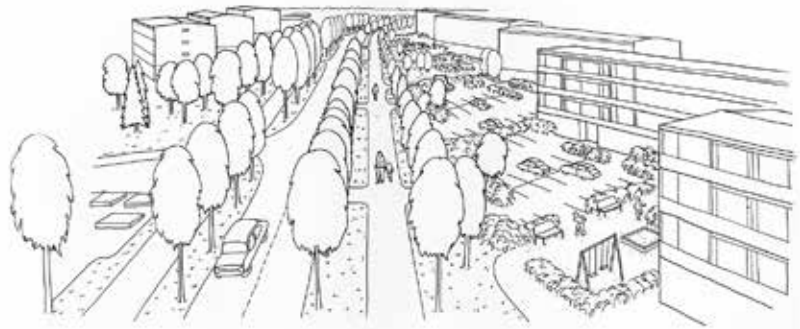
Kaavamutoksen yhteydessä tialue selkeytyi ja kerrostalojen välinen alue sai tiiviille asuinalueelle ominaisen ilmeen. Kerrostalojen ja kaava-alueen itäosassa sijainneen vanhainkodin väliselle puistoalueelle suunnitellut pelikenttä ja leikkialue eivät toteutuneet. Muutoin rakennuskaavan muutos on suurilta osin toteutunut kaavan mukaisesti.

KUVAT 95 ja 96. Ilmakuvat Leppäkorventieltä vuosilta 1972 ja 2003. Vanhainkodin rakennusta on laajennettu useaan kertaan. (Suomen Ilmakuva Oy)

Liite 5
PERSPEKTIIVIKUVA
LEPPÄKORVENTIESTÄ
 (LÄMPÖKESKUKSEN (1B/5)
 KOHDALTA PÖHJÖISEEN)
insinööritoimisto PAAVO RISTOLA OY
Theo.se/insinööri/ristola-oy

KUVA 98. Perspektiivikuva rakennuskaavan muutoksesta
 (Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy)

KUVA 97. Rakennus-
 kaavan muutoksen
 havainnekuva
 (Insinööritoimisto
 Paavo Ristola Oy)

KUVA 99. Leppäkorventien kevyen
 liikenteen väylä

KUVA 100. Kerrostalojen länsipuolista peltoaluetta

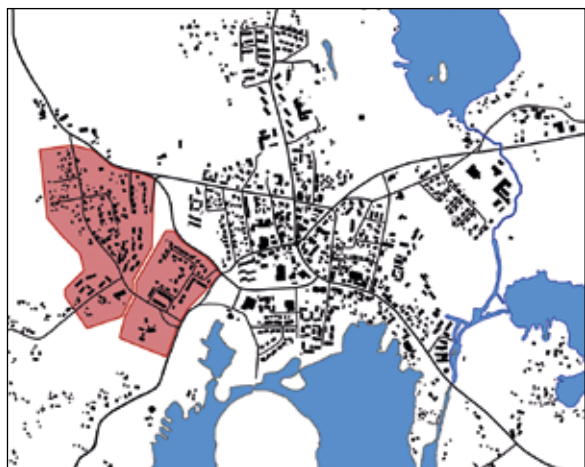

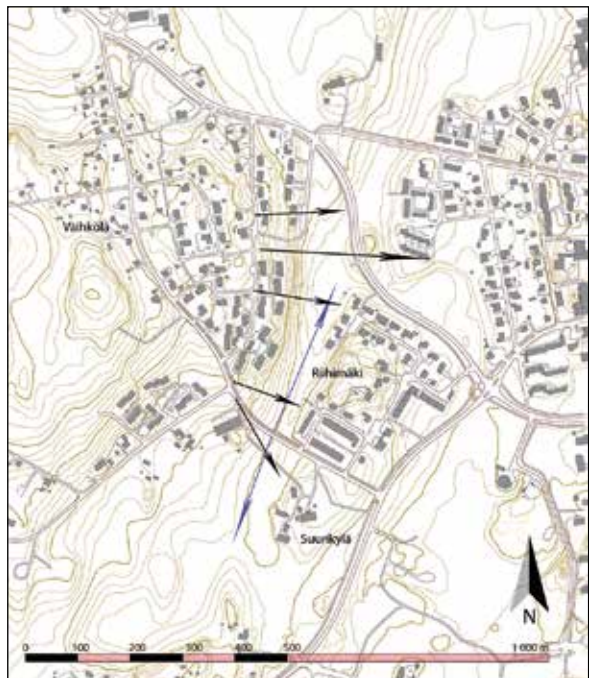
KUVA 101. Ilmakuva alueelta vuodelta 1970. Suurikylän kartano sijaitsee kuvan oikeassa alalaidassa. [Sysmän kunta]

KUVA 111. Suurikylän kartano

KUVA 112. Riihimäen, Suurikylän ja Vähkölän alueet taajamassa

KUVA 102. Mustilla nuolilla on osoitettu Vähkölän mäeltä avautuvat näkymät keskustan, Riihimäen ja Suurikylän suuntiin. Tummansiniset nuolet osoittavat tieltä viljelyalueille avautuvia näkymiä. [Hahl]

Riihimäen, Suurikylän ja Vähkölän alueet

Suurikylän kartano sijaitsee kirkon pohjoispuolella ja on osa Sysmän kirkonseudun kulttuuriympäristöä. Kartanol- la on pitkä historia: sen omistajat ovat tiedossa vuodes- ta 1539 lähtien, ja pihapiiristä on löydetty muinaisjään- nöksiä sekä kivikautinen asuinpaikka. Kartanon nykyinen päärakennus valmistui 1801. Kartano sijaitsee pienen mä- en päällä, ja sitä ympäröivät viljelyalueet.

Riihimäen asuinalue on rakentunut Suurikylän entisille viljelysmailla 1970-luvulla. Asuinalue on erillään taajaman keskusta. Riihimäki rajautuu koillisessa ja kaakossa ties- töön, lännessä viljelyalueeseen. Eteläpuolella on Suuri- kylän kartano. Alue sijoittuu ympäristöstä hieman nouse- valle moreenimäelle, jonka keskellä on matalan kallioinen mäki. Mäen eteläpuolella alavassa maastossa on rivitalojen korttelialue. Rivitalot ovat yksikerroksisia, tasa- ja harja- kattoisia. Niiden sisäänkäynnit ja pihojen toiminnot eivät erotu omiksi alueikseen. Pihat ovat nurmikenttiä, joilla kasvillisuutta on vähän. Tiiliset pientalot mukautuvat ympäristöönsä rivitaloja paremmin. Niitä ympäröivä runsas kasvillisuus peittää rakennuksia osittain. Pitkät avoimet peltonäkymät vaihtelevat yhdessä tiiviisti kasvillisuuden rajaaman asuinalueen kanssa.

1980-luvulla rakennettu Vähkölän asuinalue on muodos- tunut länteen nousevalle mäelle. Sitä erottaa Riihimäen alueesta viljelyskäytössä oleva painanne. Alueelta avau- tuu näkymiä pellon yli Riihimäkeen sekä Suurikylään. Asuinalueella yhtenäinen kasvillisuus rajaa tienäkymiä. Välillä asuinrakennusten välistä avautuu pitkiä näkymiä keskustan alueelle, missä maisemasta erottuu yhteiskou- lun rakennus.

KUVA 103. Pientalo, Väihkölä

KUVA 104. Rivitalo, Väihkölä

KUVAT 105 ja 106. Näkymiä Väihkölästä Riihimäkeen. Asuinalueiden välissä on kapea viljelysalue.

KUVA 107. Näkymä Väihkölästä Riihimäkeen

KUVA 108. Rivitalo, Riihimäki

KUVA 109. Rivitalo, taustalla Suurikylän peltoja

KUVA 110. Näkymä Väihkölästä Suurikylän kartanolle

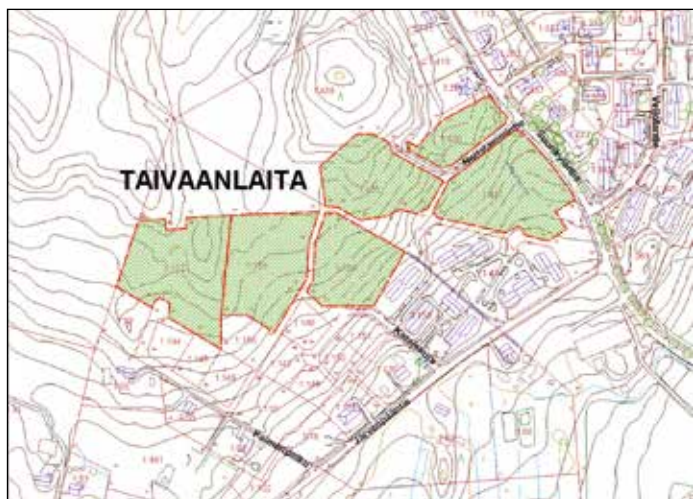

Taivaanlaidan asuinalue

Taivaanlaidan rakennuskaavan muutos tehtiin 1991. Väihkylänmäellä taajaman länsipuolella sijaitseva Taivaanlaita on harvaan asuttua, metsäistä aluetta. Alueen suunnittelua varten kunta hankki eri suunnittelijoilta ehdotuksia ratkaisuvaihtoehdoista kaavatyölle. Kaavamuutosalueella oli ennestään yhdeksän omakotitaloa, joissa asui noin 30 henkeä. Alueen rakentamattomille alueille suunniteltiin sijoitettavaksi rivitalo- ja omakotiasumista. Entiset yksityiset kiinteistöt säilyivät omakotitalojen rakennuspaikkoina. Joidenkin suurten tonttien jakaminen kahteen osaan tehtiin kaavamuutoksella mahdolliseksi.

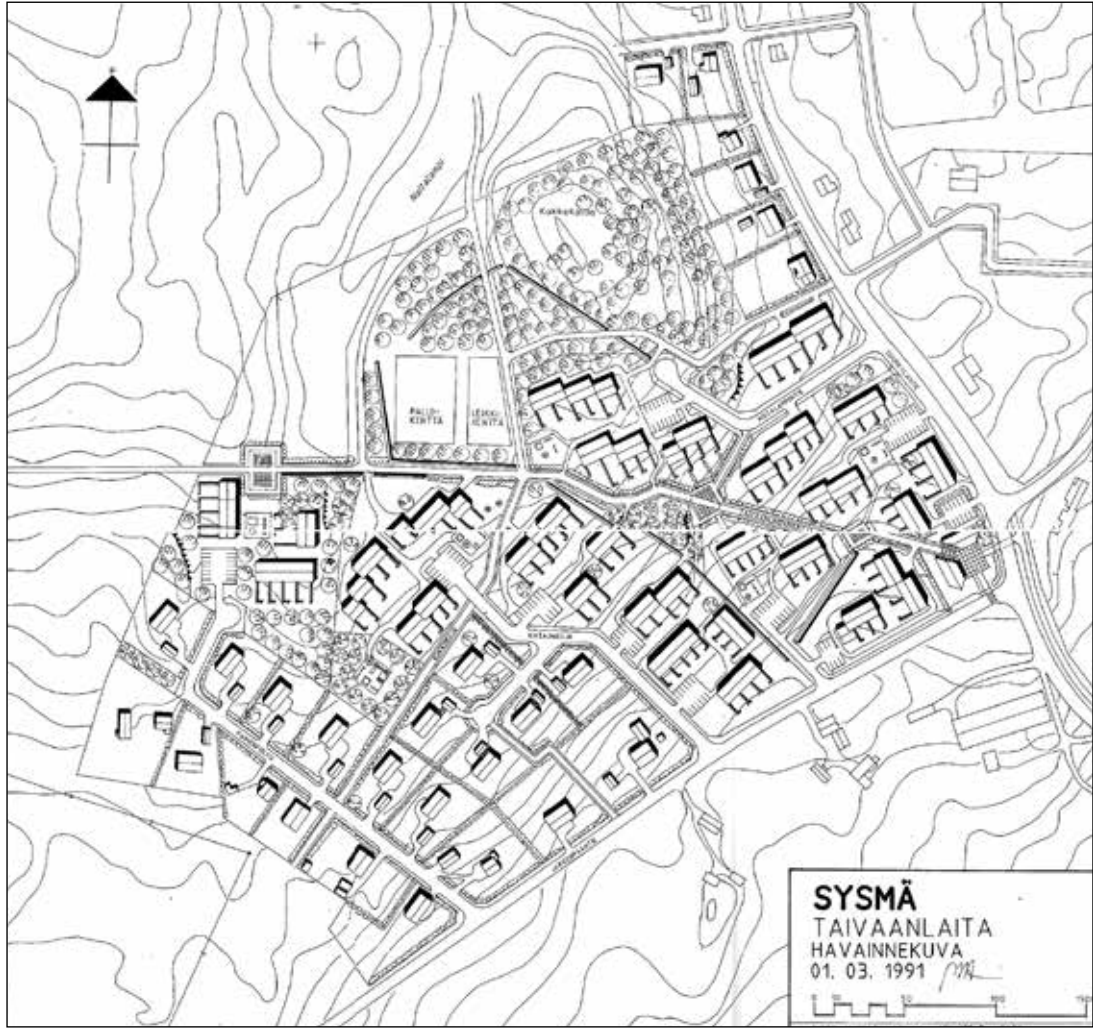
Rakennuskaavan muutoksessa alueen läpi itä-länsi-suunnassa kulkeva Taivaanlaidanraitti muodosti alueen kokoaavan selkärangan. Sen varrelle suunniteltiin sijoitettavaksi aukioita, jotka kalustettaisiin oleskelu-, tapaamis- ja leikkialueiksi. Alueen pohjoisosan Kokkokallion kalliainen metsäalue jätettiin suunnitelmassa luonnontilaiseksi, ja sen lounaispuolinen, osaksi kosteikkoja oleva Noitalammen tasanne muutettiin puistoalueeksi. Merkittäviä luontoarvoja edustivat entisen peltoalueen suuret puut, joiden sijainti mitattiin maastossa kaavamuutosta varten. Tehokkain rivitaloasuminen sijoittui Taivaanlaidanraitin varrelle. Rivitalokorttelin tehokkuudet ja kerroskorkeudet porrastettiin näköalan ja maaston mukaan. Erillispientalojen alueella tonttitehokkuus oli 0.20 ja rivitaloalueilla se vaihteli 0.18 ja 0.25 välillä. Alueella oli peltojen rai-vausvaiheen aikaisia kiviaitoja jäljellä yhteensä 650 metriä, ja uusien tonttien aitaus tuli tehdä pensas- ja kiviaidoin. Myös alueen puusto huomioitiin rakennuskaavamääräyksissä, ja merkittävät pensaskatajat, koivut ja suuret männyt tuli säilyttää.

1990-luvulla alueelle rakennettiin kytkettyjä pientalo- ja Järvenpääntien varteen, aluerajauksen kaakkoisosaan. Muilta osin alue on säilynyt luonnontilaisena. Vuonna 2013 alueella oli myynnissä seitsemän omakotitonttia ja kuusi rivitalotonttia.

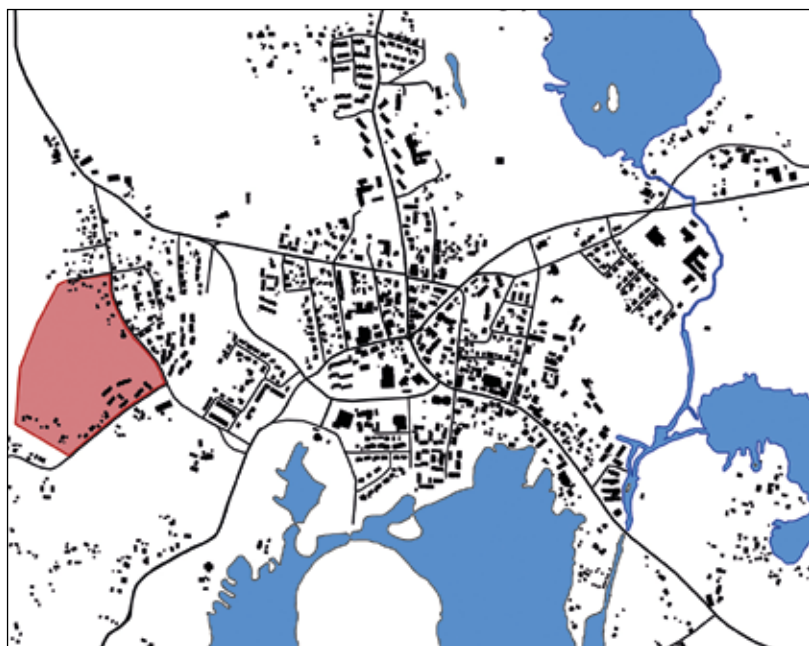

KUVAT 113 ja 114. 2013 myynnissä olleet Taivaanlaidan pientalo- ja rivitalotontit. (Sysmän kunta)

KUVA 115. Rakennuskaavan muutoksen havainnekuva

KUVA 116. Alueen sijainti taajamassa

Tuulelan alue

Sysmäntien ja Valittulantien väliin jäävällä Tuulelan alueella sijaitsee kunnantalo sekä eri-ikäisiä pientaloja. Puskujan tiivis raittimiljö muodostuu vanhoista asuintaloista sekä perinteisistä puu- ja pensasaidoista. Rakennuksia on sijoitettu kiinni katulinjaan. Puuverhoiltuja rakennuksia ympäröivät vehreät pihapiirit, ja katualueet rajautuvat selkeästi erilleen. Katualue on kapeahko, mutta miljöön mukainen ja liikennemäärille riittävä. Kadulta avautuu näkymiä suojaisiin pihoihin. Tuulelantien varteen 1960-luvulla rakennetut rivitalot edustavat pihapiireineen erilaista ympäristönmuodostusta. Pihoissa ei ole yksityisyyttä lisääviä näköesteitä. Pysäköintialuetta ja ajoväyliä ei ole erotettu toisistaan. Myös asuinrakennusten etupihat sulautuvat katualueeseen tai edessä olevan rakennuksen takapihoihin.

Tuulelaan on tehty rakennuskaavan muutos 1987. Kaava-alueella sijaitsevat tuolloin kunnan toimitalo, kaksi liikekäytössä ollutta kiinteistöä, kahdeksan omakotitaloa sekä 12 rivitaloasuntoa. Rakennuskaavan muutoksella alueen keskiosan aiemmin rakentamattomaan osaan sijoitettiin rivitaloja. Uusia omakotikortteleita alueelle ei kaavamuutoksessa osoitettu. Liikenneverkon suunnittelussa huomioitiin kevyen liikenteen verkoston sijoittaminen joustavasti alueen sisälle. Rakentamistavassa noudatettavia lähtökohtia olivat rakennusmassoittelun pienipiirteisyys, kattomuotojen riittävä kaltevuus ja yhtenäinen värisävy, luonnonläheiset seinämateriaalit sekä omakotitonteilla piirakennusten rakentamismahdollisuus.

KUVA 117. Tuulelan alueen nykytilanne (Hahl)

Rakennuskaavan muutos koski aluetta, joka sijoittuu Puskujan, Poikkitien ja Keskustien väliin. Kaava on edelleen voimassa. Kunnantalon kortteli-alueelle on tehty asemakaavan muutos 2002 ja Poikkitien eteläpuolisen kortteli-alueen kaava on vuodelta 1961.

Vuoden 1988 rakennuskaavamuutoksen kaavamääräyksissä edellytetään autopaikkojen sijoittamista siten, etteivät katokset muodostu näköesteiksi asunnoille. Rivitaloja ja muita kytkettyjä pientaloja suunniteltaessa kullekin asunnolle on määrätty varattavaksi vähintään 65 m² kokoiset omat pihat sekä lisäksi tilat lasten yhteisille leikkipaikoille.

Kunnantalon itäpuolelle osoitetun puiston paikalla on nykyisin vanha autojen säilytykseen tarkoitettu rakennus. Muutoin kiinteistö on viheraluetta, jolla kasvaa joitakin koivuja. Aluetta ei ole rakennettu kokonaisuudessaan kaavan mukaisesti. Puistosta itään kulkee kevyen liikenteen väylä, jonka molemmin puolin sijaitsee puolitoistakerroksisia rivitaloja. Julkisivujen materiaaleja ovat tiili ja puu. Pihoja erottavat keltaiset lautarakenteiset aidakkeet. Osa pihoista on suojaisia, osittain kasvillisuus on huomattavan vähäistä ja piha-alueet näyttävät keskeneräisiltä. Mäntytien ja Valittulantien väliin sijoittuvaa kortteliä ei ole rakennettu.

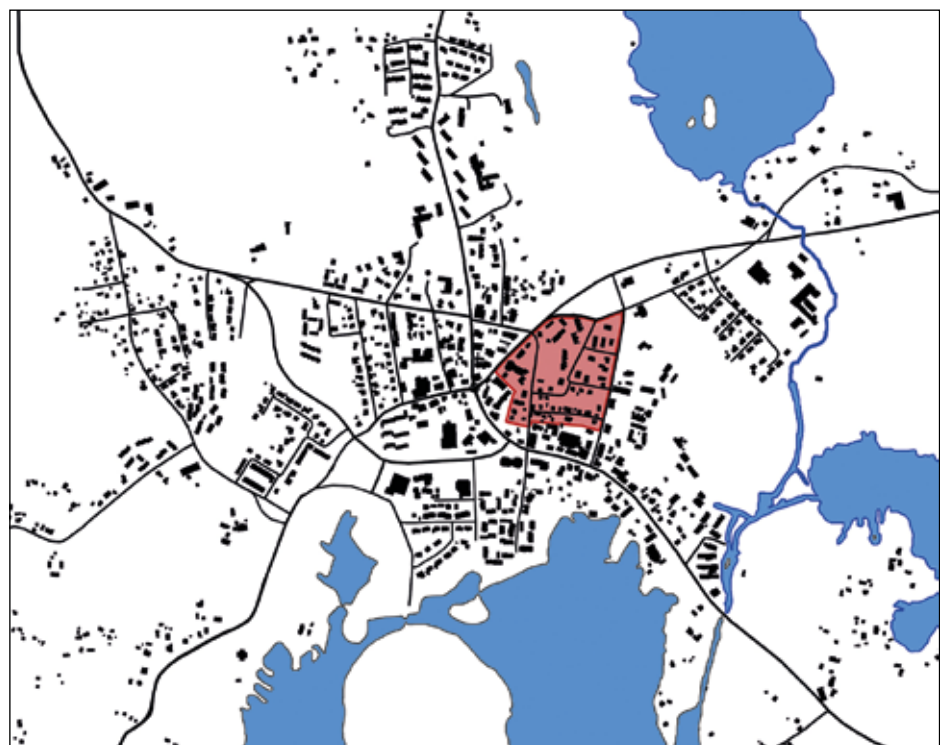

KUVA 118. Vuoden 1987 rakennuskaavamuutoksen havainnekuva. (Sysmän kunta)

KUVA 119. Katunäkymä Maalarintiellä. Katu rajautuu Koittolan piharakennuksen vaakalaudoitettuun julkisivuun.

KUVA 120. Tuulelan alue taajamassa

KUVA 121. 1960-luvulla rakennettuja rivitaloja.

KUVA 122. Kunnantalo

KUVA 123. Kunnantalon paikalla ennen sijainnut rakennus toimi kunnanvirastona. (Sysmän pitäjän historia 3)

KUVA 124. Valittulantien tienäkymä. Vanhassa valokuvassa Keskinen ja Aurinkolan rakennukset. (Sysmän pitäjän historia 3)

KUVA 125. Aurinkola, rakennettu 1930-luvulla

KUVA 126. Uudisrakennus katunäkymän päässä

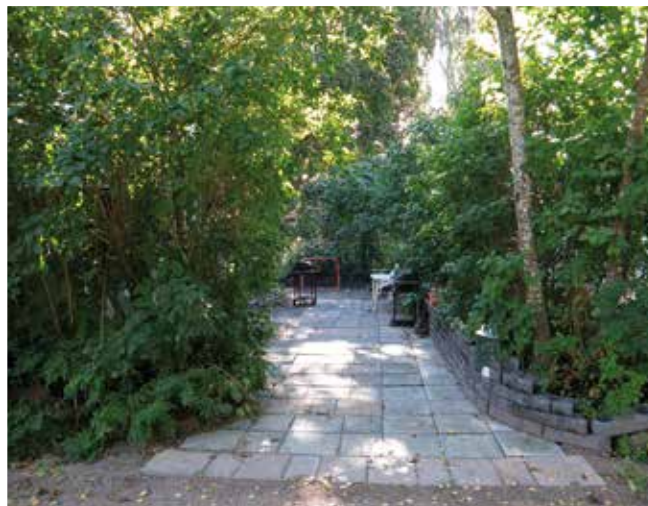
KUVA 127. Kasteila,
rakennusvuosi 1928

KUVA 128. Rauhanlehto,
rakennettu ennen v. 1960

KUVA 130. Maalarintien
katunäkymää

KUVA 129. Sisäänkäynti
tontille

KUVA 131. Virmala,
rakennusvuosi 1930

Askon alue

Askon alue muutettiin entisestä sahan alueesta asuinalueeksi 1980-luvulla. Askon sahan lopetettua toimintansa Majutveden rannassa Sysmän kunta aloitti alueen kaavoittamisen. Ennestään alueella olivat sijainneet sahan teollisuusalueen lisäksi kaksi asuintaloa sekä alueen pohjoisosan liikerakennukset. Teollisen toiminnan päättymisen myötä myös tukkilauttojen ja laivojen katoaminen muutti Askon rannan identiteettiä. Alueen itäosassa sijaitsi jätevedenpuhdistamo, joka toimii paikalla edelleen. Vuonna 1986 Sysmän kirkonkylän osayleiskaavaehdotuksessa alue osoitettiin pääosin asumis-, urheilu- ja virkistyskäyttöön. Rakennuskaava laadittiin vuonna 1987.

Rakentamisolosuhteet ja suunnitteluperiaatteet

Suunnittelun tavoitteena oli sijoittaa Askon alueelle pientaloasumista. Lisäksi alueelle tuli aluevaraus urheilukentälle ja uimarannalle, rannat jätettiin yleiseen virkistyskäyttöön ja Ohrasaaren ulkoilumaastoon osoitettiin Askon alueen läpi kevyen liikenteen kulkuyhteys. Kaavoitettavan alueen maasto oli noin 1 – 5 metriä korkeammalla Majutveden tasoa ja osin alue oli Pääjängteen tulvarajojen alapuolella ollut kaislikkoa. Asuinalueen toteuttaminen vaati katujen ja tonttien nostamista täyttämällä tulvarajojen yläpuolelle. Rakentamiskustannuksista johtuen katuverkko suunniteltiin mahdollisimman lyhyeksi. Asuin-kortteleiden rauhallisuuden turvaamiseksi alueelle ei tullut

läpiajettavia katuja. Pistokatuja yhdistävät kevyen liikenteen väylät. Sahan toimiaikana puusto oli hävitetty lähes kokonaan. Maaston nostamisesta ja ranta-alueen ruoppaustarpeesta johtuen alueen viherympäristö jouduttiin rakentamaan alusta alkaen uudestaan.

Asuinalueiden suunnittelun lähtökohtana oli väljä rakennustapa sekä tonttitehokkuudet $e = 0.15$ ja 0.20 . Omakotikortteleiden tonttikoko oli $1\ 100 - 1\ 300\ m^2$. Kaava-alueen asukasmääräksi mitoitettiin noin 247 henkeä asuntojen määrän ollessa 100. Rakennuskaavan muutoksessa rivitalojen ja kytkettyjen pientalojen pihojen kooksi edellytettiin vähintään $75\ m^2$ alaa.

Lisäksi alueella tuli järjestää asuntojen yhteinen lasten leikkipaikka. Asuin-, liike- ja toimistorakennusten sekä yleisten rakennusten korttelialueilla tonttien takapihat tuli rajata pensasaidalla tai noin 180 cm korkealla puurakenteisella aidalla. Asumisen yksityisyyttä lisäävissä rakennuskaavamääräyksissä piha-alueet määrättiin suojattaviksi esimerkiksi istutuksilla muista rakennuspaikan käyttöalueista, eikä naapurirakennuspaikan rajan läheisyydessä rajanpuoleisen seinän ikkunoita saanut sijoittaa alle 160 cm korkeudelle lattiapinnasta. Asumiseen käytettävillä alueilla leikki- ja oleskelutilaa oli varattava vähintään $20\ m^2$ rakennettavaa $100\ m^2$ kerrosalaa kohden.

KUVA 132. Havainnekuva vuoden 1987 rakennuskaavan muutoksesta. Kaavan on laatinut arkkitehti Risto Vuolle-Apiala. (Sysmän kunta)

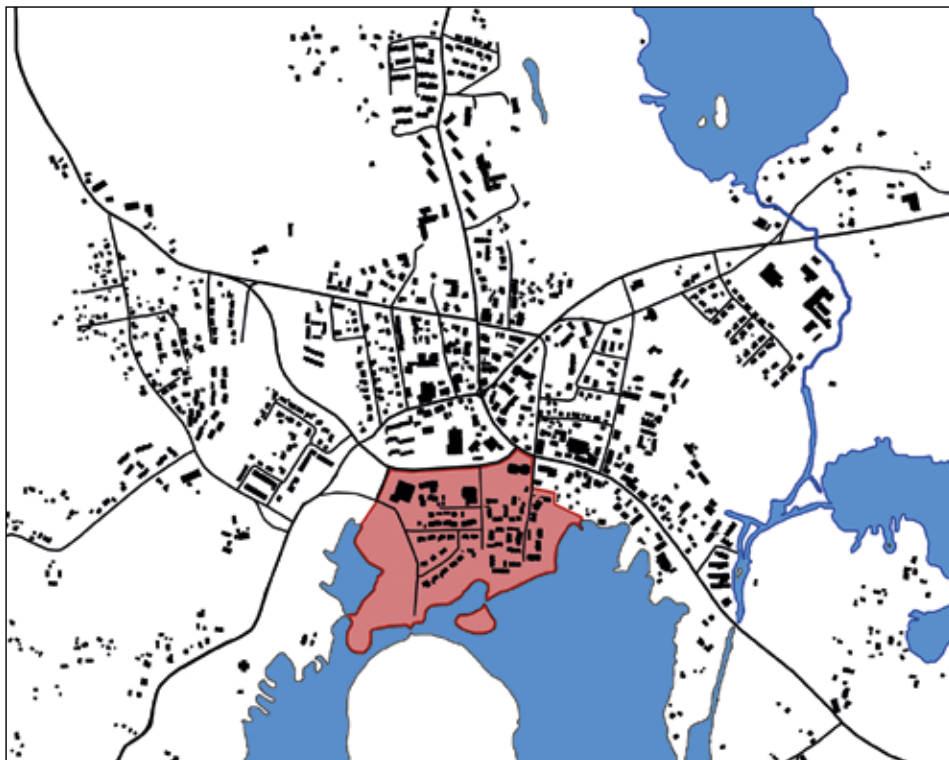

KUVA 133. Askon alueen nykytilanne (Hahl)

KUVA 134. Ilmakuussa Askon alue kuvattuna etelästä. (Suomen Ilmakuva Oy)

KUVA 135. Askon alue taajamassa

KUVA 136. Näkymiä Suvisaaresta pientaloille

Alueen toteutuminen

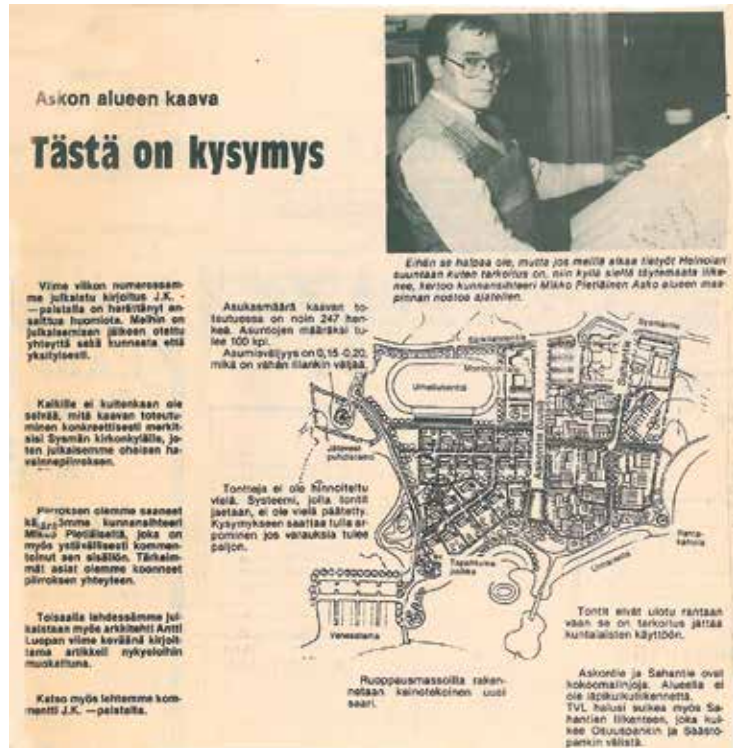
Askon alueen luoteiskulmaan kaavaillut urheilukenttä, lasten leikkipuisto ja monitoimitalo eivät ole toteutuneet. Niiden paikalle sijoituivat K-marketin ja Tokmannin myymälärakennukset sekä Laulumaan huonekaluliike. Alueelle sijoittunut liiketoiminta on tehnyt Särkilahdentiestä kiinteän osan keskustaa. Asuinkorttelit ovat rakentuneet pääosin vuoden 1987 kaavasunnitelman mukaisesti. 1980-luvulla rivitalojen osuus rakennuskannasta oli kasvussa, mikä näkyi myös Askon alueen suunnittelussa ja toteutuksessa. Ympäristölliseen yhtenäisyyteen pyrittiin kaavoittamalla rivitaloalueet niin, että kaava mahdollisti aluerakentamisen.

Askon rannan lounaispuolella on pienvenesatama ja alueelta on kulku Ohrasaareen. Suunnitelmasta poiketen Suvisaaren kautta ei ole rakennettu toista kulkuyhteyttä. Rantaviiva on muodostunut paljolti suunnitelmaa noudattaen.

KUVA 137. Askon alueen rivitaloja

KUVA 138. Kuvassa on alkuvuodesta 1988 paikallislehti Sysmälaisessä julkaistu kirjoitus, jossa selvitetään rakennuskaavan muutoksen yksityiskohtia.

Askon rakennuskaavamutoksen synnyttämä keskustelu

Askon alueen suunnittelu ja kaavoittaminen synnyttivät 1980-luvulla vilkasta keskustelua kunnassa. Paikallislehti Sysmälainen julkaisi vuoden 1988 tammikuussa arkkitehti Antti Luopan mielipidekirjoituksen. Kirjoitus arvosteli alueelle suunniteltua rakennuskaavaa, jonka ilme muistutti valtateiden varsien entisille peltoalueille syntyneitä asuinalueita. Kirjoituksessa kritisoitiin myös rannan

osoittamista asumiskäyttöön sen sijaan, että alueesta kehitettäisiin rantamaisemaa cheyttävä keskusalue. Alueelle päätettiin sijoittaa volyymitaan matalaa rakentamista maaston vaatimista kalliista perustustöistä huolimatta. Paikallislehdessä julkaistiin myös vastine, joka selvitti alueelle suunniteltuja toimintoja.

KUVAT 139 ja 140. Askon rannan puistoa

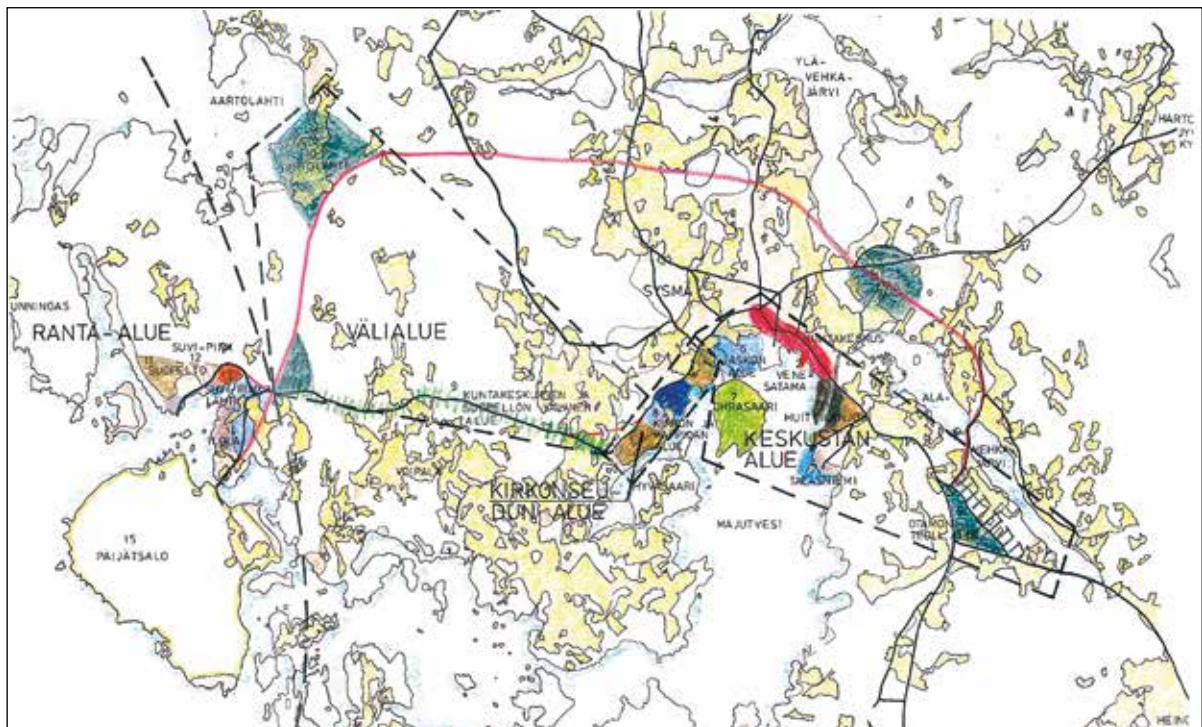
TAAJAMAN KASVU JA TIIVISTYMINEN

Sysmässä taajaman kasvua ja tiivistymistä ovat tukeneet maantieteelliset tekijät sekä alueiden suunnittelutyössä tehdyt valinnat ja maanomistusolot. Taajaman sijainti hyvällä paikalla vesiyhteyksien ja maanteiden risteyskohdassa on antanut lähtökohdat matkailulinkeihin kehittämiseksi. Kunta saa tulonsa enenevässä määrin matkailusta, jota keskustan alueella tukevat erityisesti kirkonkylän satama ja viereinen leirikeskus. Suurten kasvuedellytysten puuttuminen Sysmästä on rajoittanut tehostamisen ja tiivistämisen periaatteiden toteutumista. Kuntakeskus on ollut riittävän etäällä niin merkittävistä kaupunkikeskuksesta, tietyhteyksistä kuin rataverkostakin. Jos alueelle 1980- ja -90-lukujen vaihteessa suunnitteilla ollut ohitustie olisi toteutunut, olisi taajaman ympäristöön syntynyt useita risteyskohtia, ja asutus voisi olla nykyistä hajautuneempi.

Keskustaajaman tiiviyyttä ovat tukeneet myös alueelle sijoittuneet marketit. Aiemmin rakentamattomat keskustan alueet ovat olleet huonosti kantavaa ja helposti routivaa savimaata. Tälle alueelle, Särkilahdentien varteen, ovat sijoittuneet K-ryhmän, S-ryhmän sekä Tokmanni-ketjun liikkeet. Marketit ovat tukeneet keskustan tiiviyyttä ja lisänneet sen vetovoimaa, mutta samalla siirtäneet taajaman keskipistettä aiempaa lännemmäksi.

KUVAT 141 ja 142. Suopellontien rakennustöitä vuoden 2013 syksyllä.

KUVA 143. Kehityssuunitelman kartta vuodelta 1991 (Sysmän kunta)

1990-LUVUN NÄKÖKANTOJA SYSMÄN KEHITYKSEEN

Sysmän kuntakeskuksen kehityssuunnitelman väliraportissa vuodelta 1991 on esitetty luonnos ohitustiestä, jonka suunniteltiin kiertävän Sysmän taajama pohjoispuolitse. Raportissa Sysmä jaettiin neljään osa-alueeseen: keskustaan, kirkon seutuun, välialueeseen ja ranta-alueeseen. Välialueella liikennemäärien ennustettiin kasvavan, mikä tulisi edellyttämään uuden tien rakentamista. Suopellontien kunnostuksesta raportissa mainittiin, että kunnostus olisi tehtävä hienovaraisesti ja ylimitoittamatta tiealuetta, jotta tien vanha linjaus ja mittakaava säilyisi. Suopellontien kunnostustyö aloitettiin vuonna 2013.

Vuoden 1991 raportissa vesiteitä kulkevan tavara- ja hyötyliikenteen ennustettiin kasvavan ja luovan paineita uu-

sien laivaliikennereittien aukeamiselle merelle. Yhteyden uskottiin lisäävän sisämaan teollisuuden ja tuotannon kilpailukykyä ja avaavan ovia kansainvälisille markkinoille. 1990-luvun alkuvuosina Jyväskylän pohjoispuolelle rakennettiin Keiteleen kanavareittiä, joka yhdisti Päijänteen Keiteleen vesistöön. Hanketta pidettiin todisteena sisävesiliikenteen merkityksestä tavara- ja hyötyliikenteen kasvuille. Sysmään kaavaillun kehämäisen tieyhteyden suunniteltiin palvelevan laivateitse sisämaahan saapuvia raaka-ainekuljetuksia, teollisuutta ja matkustajia. Odotusten vastaisesti tukkien uitto kuitenkin väheni merkittävästi 1990-luvulla, ja tavarankuljetus siirtyi maanteille. Taloudellinen lama jähdytti myös monia kehityshankkeita.

KUVAT 144 ja 145. Suopellontien varren vanhoja pihapiirejä

2010-LUVUN KAAVOITUSKOHTEET

Keskustaajaman kehitys

Keskustan yleiskaavan muutoksen luonnostelu aloitettiin vuonna 2013. Yleiskaavan muutoksen yhteydessä tarkistetaan asemakaavojen ajantasaisuus ja laaditaan aikataulu vanhentuneiden asemakaavojen muuttamiselle. Kaava-alueelle on tehty muinaisjäännösinventointi, luontoselvitys ja liikenneselvitys, ja vuosina 2014 – 2015 työ jatkuu kaavakonsultin valinnalla.

Taajaman asukasluvun pieneneminen aiheuttaa keskustan kaavoittamiselle haasteita. Keskustassa sijaitsee sekä vanhoja liikerakennuksia että uusia liiketiloja. Vanhimman, paikkakunnalle kulttuurihistoriallisesti merkittävän rakennuskannan säilyttäminen on kaupunkikuvallisesti tärkeää. Kaikki vanhat rakennukset kuitenkin tuskin säilyvät, mikäli niille ei löydetä sopivaa käyttöä. Uutta rakentamista keskusta-alueelle on tuskin odotettavissa merkittävässä mittakaavassa, kun asukasluku pienenee ja palvelujen kysyntä sen myötä heikkenee. Sysmä sijaitsee kuitenkin sopivalla etäisyydellä Etelä-Suomen suurimmista keskittymistä, ja kunta voi hyvin kasvaa vapaa-ajan asumisen keskittymänä. Myös maanviljelyn merkitys ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ympäristöt luovat pohjan tulevaisuuden kehitykselle.

2010-luvun kaavoittamisessa haasteellista on perinteisen ja tulevaisuuden loma-asumisen yhteensovittaminen. Matkailun nimissä luonnontilaisia alueita on kaavoitettu asumiseen, ja ennen syrjäiset mökkitontit ovat nyt saaneet ympärilleen muuta asutusta. Kaavoituksen kohteet sijaitsevat pääosin Päijänteen rannalla, ja kaavoituksessa joudutaan tasapainoilemaan luonnontilaisen ympäristön säilyttämisen ja kuntaan varallisuutta tuovien toimintojen välillä.

Vapaa-ajan ja monipaikka-asumisen lisääntyminen nähdään Sysmässä tulevaisuuden mahdollisuuksina, joiden takia kunta pyrkii kehittämään voimakkaasti Päijänteen rannan kaavoitusta. Ranta-alueiden uudet kaavahankkeet aiheuttavat myös ristiriitoja vanhojen loma-asukkaiden näkökulmasta. Loma-asuminen on houkutelut Sysmään eri kansallisuuksia, esim. saksalaisia, sveitsiläisiä ja venäläisiä. Erityisesti Päijätsalon lomakiinteistöt ovat houkutteleet venäläisiä asukkaita. Kunnassa on viime vuosina ollut menossa useampia kehityshankkeita tältä alalta, esimerkiksi Matkailun ja veneilyn kehittämishanke sekä Sysmän rannikkoalueen ja –miljöön kehittämisohjelma.

KUVAT 146 ja 147. Päijätsalon loma-asuntoja

KUVAT 148 ja 149. Päijätsalon loma-asuntoja

Ilola – Päijätsalo – Suopelto

Viisi kilometriä taajamasta länteen sijaitsevalle Ilolan, Päijätsalon ja Suopellon alueelle alkoi kehittyä huvilaelämää 1800-luvulla. Alueelle oli hyvät laivayhteydet, ja Suopeltoon vuonna 1885 perustettu kestikievari majoitti kesävieraita. Ilolassa ja Suopellon alueella oli useita kartanoita, ja Ilolan kartanossa toimi ravintola ja sen yhteydessä oli hotellitoimintaa. Päijätsalon saari taas on rannan jylhää vuorimaata, jolta on näköalapaikka Päijänteen suurelle Tehin selälle.

Suopellon ja Ilolan matkailullisesta kehittämisestä kunta päätti jo vuonna 1992, ja kehitystyön ensimmäinen vaihe oli pitkä kaavantekoprosessi 1990-luvulla. Ilola – Päijätsalo - Suopelto-kehittämialue on edelleen kunnassa suunnittelun painopisteessä, ja alueella panostetaan yhä lomailuun ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien lisäämiseen. Suopellon uusi satama-alue valmistui 2013, ja sataman viereinen Suvi-Pinxin 1,7 hehtaarin kiinteistö siirtyi kunnan omistukseen maakaupalla loppuvuodesta 2013. Suvi-Pinx -taidenäyttelyt aloitettiin vuonna 1970 Suopellon vanhan kansakoulun tiloissa, joissa näyttelyitä pidettiin vuoteen 2007 asti. Ennen taidenäyttelytoimintaa kiinteistö palveli Ilolan kouluna. Suvi-Pinxin aluetta kunnostetaan kesän 2014 aikana. Rantasauna kunnostetaan käyttökuntoiseksi, aitat kunnostetaan ja sähköistetään ja pääarakennukseen etsitään kahvilayrittäjää. Paikalle on suunniteltu lisäksi näyttelyhallien vuokrausta ja uima- paikkaa. Alueelle aiotaan laatia uusi kaava rakennusoikeuden lisäämiseksi.

Entisen Suvi-Pinxin kiinteistön kyljessä sijaitsee Ilolan alue, jossa rakennusoikeutta on vielä yli 13 000 kerrosneliometriä. Alueelle on suunnitteilla lomamökkikylä ja lomailijoita palvelevia rakennuksia. Päijätsalon saareen on rakennettu vapaa-ajanasuntoja ja alueen rakentaminen jatkuu edelleen. Päijätsalon luonnonympäristö asettaa alueen rakentamiselle omat vaatimuksensa, ja Päijänteen suurmaiseman kannalta tärkeää oli, etteivät rakennukset erotu selkeästi selkävesille. Alueen rakentamisessa ratkaisevaa oli suojapuuston säilyttäminen ja rakennusten väriyksessä käytetyt tummat sävyt. Rakennustapaohjeissa muun muassa aitamateriaalina hyväksyttiin käsittelemätön harmaantuva kuorittu luonnonpuu tai tummaksi käsitelty, vaakasuoraan asennettu lauta. Julkisivujen tuli olla pääosin puisia ja kattojen mustaa bitumihuopaa. Alueen rantaviiva säilytettiin yhteiskäytössä.

Luvussa käytetyt lähteet

ESS 29.11.2013. Sysmä osti Suvi-Pinxin

Itä-Häme 12.2.2014

Itä-Häme 10.7.2014

Päijätsalo-Ilola-Suopelto –hanke. Loppuraportti

Päijätsalon lomakortteleiden rakennustapaohjeet.
Sysmän kunta

Yle Uutiset 10.2., 9.1., 16.2.

KUVA 150. Kelluvan rakennuksen havainnekuva. (Itä-Häme 12.2.2014)

Kelluva mökkikylä

Matkailuelinkeinon kehittämiseksi Sysmän kunnassa on mietitty myös kelluvan asumisen vaihtoehtoa. Kelluvat asunnot ovat betoniponttonin päälle rakennettuja rakennuksia, jotka vastaavat toiminnoiltaan tavallista taloa. Rakennukset ovat ankkuroitu paikoilleen pysyviksi, mutta ne myötäilevät vedenpinnan korkeusvaihteluita. Kelluvilla asunnoilla saataisiin lisää kunnan kaipaamia laadukkaita majoitustiloja taajama-alueelle. Kelluva alue on suunniteltu sijoitettavaksi taajama-alueen välittömään läheisyyteen, jossa se tukeutuisi osaksi leirintäalueen toimintoja ja taajaman palvelut olisivat helposti asukkaiden saavutettavissa. Kunnanhallitus hyväksyi vesialueen vuokraamisen kelluvan asumisen käyttöön helmikuussa 2014. Tulevaisuudessa tarkoituksena olisi saada leirintäalueen edustalle noin kymmenen kelluvan asunnon mökkikylä. Ely-keskus on antanut poikkeusluvan 1-2 kelluvalle rakennukselle, mutta laajempi veden päällinen rakentaminen vaatii asemakaavamuutosta.

Maailmalla kelluvaa asumista on käytetty mantereella aiheutuneen tonttipulan lievittämiseen. Lisäksi uutta rakentamista on alettu kehittää myös tulvilta suojautumiseen. Suomessa kelluva asuminen on vielä varsin uusi asumismuoto, eikä kaavoituksesta saati alueiden laajamittaisesta toteutuksesta ole toistaiseksi paljon kokemuksia. Lisäksi Suomesta puuttuu täysin kelluvaa kaavoitusta ja rakentamista ohjaava lainsäädäntö. Haastavaksi suunnittelun ja rakennusvalvonnan tekee kelluvan asunnon luokittelu; onko se rakennus vai pidetäänkö sitä vesialueelle sijoittumisensa takia aluksena. Loogiselta kuulostaisi, että paikalleen pysyvästi sijoitettava, ankkuroitu kelluva asunto määriteltäisiin rakennukseksi ja sille olisi haettava rakennuslupa sekä sovellettava muutoinkin tavalliseen asuntorakentamiseen käytettyjä määräyksiä. Kun taas esimerkiksi moottorilla varustettu kuuluu alusrekisteriin ja vaatii maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen toimintaluvan pidempiaikaiseen paikoilleen sijoittamiseen.

Rakennustavan paloturvallisuus asettaa myös haasteita. Alueen poikkeavuuden takia siihen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Suositeltavaa olisi muun muassa että rakennuksessa on kaksi vaihtoehtoista poistumistietä ja myös laitureilta pääsee poistumaan kahteen eri suuntaan. Lisäksi rakennusta tulisi kiertää kulkuleveydeltään riittävä terassirakenne. Myös kaiteisiin, laitureiden kaltevuuteen, asuntojen stabiliteettiin ja mahdollisiin sivuttaisliikkeisiin on kiinnitettävä huomiota.

Kelluvan alueen sijoittelussa tulee huomioida alin vedenpinnan korkeus, jotta rakennus ei missään vaiheessa osu veden pohjaan. Lisäksi tärkeitä huomioitavia asioita ovat muun muassa alueen aallokko ja tuuliolosuhteet sekä jäiden liikkuvuus. Suunnittelussa tulee myös ottaa huomioon paikkakuntakohtainen rakennettu ja luonnonympäristö sekä pyrkiä suunnittelemaan alue ympäristöönsä sopivaksi. Myös vedenalainen kulttuuriperintö tulee huomioida suunnittelussa. Kelluvan alueen myötä saadaan rantaan lisää tonttitilaa, vaikka rantaviiva muuttuikin rakennetuksi. Vaikka ranta olisikin kaavassa määrätty julkiseksi, se voidaan helposti mieltää yksityiseksi. Suunniteltaessa tuleekin miettiä alueen sosiaalista luonnetta ja huomioida rakentamisen vaikutus rannan nykyiseen käyttöön.

Parhaiten kelluvien alueiden voitaisiin kuvitella sopivan kaupunkimaiseen ympäristöön ja tiiviin kaupunkirakenteen yhteyteen. Luonnonmukaisessa koskemattomassa rantamaisemassa ja pienimittakaavaisessa taajamarakenteessa kelluva rakentaminen jakaa mielipiteitä. Tarkoin suunniteltuna kelluvat rakennukset voidaan sovittaa myös Sysmän kaltaiseen maaseutumaiseen taajamaan. Kelluvan alueen toteuttamisessa on varottava, ettei se luo ympäristöönsä liian hallitsevaa elementtiä. Ympäristöä kunnioittaen suunniteltu aluekokonaisuus voidaan sulauttaa luontevaksi osaksi maisemaa oikeanlaisilla materiaali- ja värivalinnoilla. Sysmän vehreään luontoon ja leirintäalueen rannan rakentamattomaan luonnonympäristöön voisivat sopia luonnolliset värisävyt ja materiaalit sekä matalahkot rakenteet, joiden välistä ympäröivä luonto ja maisema pääsevät näkyviin.

Maaseutuvaltaisessa Sysmän kunnassa asuintilasta ja tonteista ei mantereella ole puutetta. Pysyvästi maaseudun rauhaan muuttavat luultavimmin haluavatkin ympärilleen tilaa ja vakaan sekä suojaisan ympäristön. Veden päällä asuminen ja vesi elementtinä ovat kiinnostava kokemus, mikä houkuttelee matkailijoita ja uteliaita kokeilijoita. Siksi Sysmän kaltaisessa kunnassa kelluvat asunnot palvelisivat parhaiten todennäköisesti juuri matkailun käytössä. Kelluvan asumisen erikoisuus ei kuitenkaan yksin riitä takaamaan alueen vetovoimaisuutta. Suunniteltaessa on hyvä osoittaa muitakin matkailua tukevia toimintoja alueen läheisyyteen. Alueen käyttö voi myös olla hyvin kausittaista, sillä rakennukset jäätyvät paikoilleen talven tullen ja näin ollen myös asuntojen ominaispiirre kelluvuus katoaa. On tärkeää tarjota matkailua tukevia toimintoja myös talvikaudeksi. Toisaalta vesialueen avoimena pidolla ja veden kierrättämisellä voidaan säilyttää kiinnostava piirre ympäri vuoden ja pidentää käyttökautta. Imagollisesti kelluva rakentaminen voisikin edustaa Sysmän innovatiivista otetta uuden ja elävän taajamakuvan luomiseen.

Luvussa käytetty lähde

Itä-Häme. 12.2.2014. Sysmään tulossa uiva asuntoalue

Sysmä Päijät-Hämeen maakuntakaavaluonnoksessa 2014

Päijät-Hämeen maakuntakaavan 2014 esitetyssä luonnoksessa Sysmän taajaman alueelle ja sen ympäristöön on merkitty merkittäviä maankäytön muutoskohteita, jotka on kuvattu seuraavassa: Merkittävimpiä muutoksia olisivat tuulivoima-alueet taajaman pohjoispuolella (SY7) ja etelässä (SY10). Suopelto – Päijätsalo – Ilolan alueen (SY4) kehitystyö on jo alkanut ja Päijätsalon saaren eteläpäähän on toteutunut mökkikylä, mutta suuret muutostyöt ovat vielä suunnitteluvaiheessa. Voimassa olevassa maakuntakaavassa 2006 kulttuurihistorian ja maiseman kannalta valtakunnallisesti merkittäviä alueita on merkitty vihreällä pistekatkoviivalla. Tällainen alue on esimerkiksi Päijätsa-

lo – Suopelto – Ilolan alue sekä Sysmän kirkon ympäristö. Päijät-Hämeen uuden maakuntakaavan luonnos on edennyt vuonna 2014 ehdotusvaiheeseen, jota seuraavat nähtäville asettaminen, lausuntojen pyytäminen ja näiden jälkeen kaavan hyväksymisvaihe.

Luvussa käytetty lähde

Päijät-Hämeen maakuntakaava.
Maakuntakaavaluonnoksen selostus.
Maakuntahallitus 12.6.2012. ss. 66 – 68

4.11 SYSMÄ

SY1 Koskueenmäen teollisuusalueet

Alueiden rajauksissa on pientä tarkentamisen tarvetta.

SY2 Vähäkylänmäen alue

Taajamatoimintojen alueen rajauksessa on pientä tarkentamisen tarvetta.

SY3 Otamon alue

Otamon työpaikka-alueen merkintä on tarpeen harkita kaupan uusien säädösten pohjalta.

SY4 Suopelto-Ilola-Päijätsalo

Suopelto-Ilola-Päijätsalo alueella kehittämis- ja muutospainet jatkuvat ja ovat alkaneet konkretisoitua. Ilolan alueelle etsitään uusia matkailuun liittyviä ratkaisuja ja Päijätsalon itä- ja pohjoisosassa loma-asuntoalueiden ja virkistysalueiden suhteissa on muospaineita.

SY7 Järvenpään tuulivoima-alue

Alue on maakuntakaavaa varten laaditussa esiselvityksessä rajattu potentiaalinen tuulivoimarakentamiselle soveltuva alue, josta on tarkoitus tehdä jatkoselvityksiä. Maakuntakaavatasolla selvitettäviä asioita ovat tuulivoima-alueiden maisemavaikutukset, yleispiirteisellä tasolla asutukseen kohdistuvat melu- ja välkevaikutukset sekä sähkölinjojen yhteystarpeet. Myös tärkeisiin lintujen muuttoreitteihin ja pesimäalueisiin kohdistuvat vaikutukset on tarkoitus selvittää jo maakuntakaavavaiheessa. Alueen rajoja tarkennetaan ja alue saattaa myös poistua kokonaan lopullisesta maakuntakaavasta tarkempien selvitysten myötä. Alue sijaitsee Päijänteen läheisyydessä. Maisemavaikutuksiin kiinnitetään erityistä huomiota jatkoselvityksissä.

SY10 Rapalanniemen tuulivoima-alue

Alue on maakuntakaavaa varten laaditussa esiselvityksessä rajattu potentiaalinen tuulivoimarakentamiselle soveltuva alue, josta on tarkoitus tehdä jatkoselvityksiä. Maakuntakaavatasolla selvitettäviä asioita ovat tuulivoima-alueiden maisemavaikutukset, yleispiirteisellä tasolla asutukseen kohdistuvat melu- ja välkevaikutukset sekä sähkölinjojen yhteystarpeet. Myös tärkeisiin lintujen muuttoreitteihin ja pesimäalueisiin kohdistuvat vaikutukset on tarkoitus selvittää jo maakuntakaavavaiheessa. Alueen rajoja tarkennetaan ja alue saattaa myös poistua kokonaan lopullisesta maakuntakaavasta tarkempien selvitysten myötä. Alue sijaitsee Päijänteen läheisyydessä. Maisemavaikutuksiin kiinnitetään erityistä huomiota jatkoselvityksissä.

KUVA 151.

Sysmän väestökehitys on ollut tasaisen laskevaa viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana. Etäisyydet suurempiin kaupunkikeskuksiin ovat suurehkot, joten taajama on säilyttänyt asemansa itsenäisenä keskuksena ja palvelujen tarjoajana. Sysmä on tullut tunnetuksi monista kulttuuriin liittyvistä tapahtumista. Säilynyt rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisemat ovat osa tätä mielikuvaa, erityisesti kartanomiljööt edustavat arvokasta kulttuuriympäristöä. Päijänteen rantaan on muodostunut huvila-asutusta jo 1900-luvun alussa ja alueen loma-asumiskäyttö jatkuu elinvoimaisena. Uudet rakennus-hankkeet herättävät myös voimakasta keskustelua ja erilaisia mielipiteitä vanhoissa loma-asukkaissa, jotka eivät ymmärrettävästi halua liian suuria ympäristömuutoksia.

Viime vuosikymmenten yksityiskohtaiset kaavat taajama-alueella ovat olleet pääsääntöisesti uudis-rakennettavien alueiden kaavoja. Vanhoille rakennetuille alueille laadituilla kaavoilla on myös toteutettu eri aikakausille tyypillistä rakennustapaa, mikä yleensä poikkeaa huomattavasti vanhasta rakennustavasta. Näin tehtäessä syntyy lopputuloksena rakennustavoiltaan sekava alue. Keskuskatu on oma ympäristötyyppinsä, jossa näkyvät eri aikakaudet ja ympäristön kerroksellisuus, vaihtelu ja ristiriidat yksittäisissä rakennuksissa ja niiden suhteessa toisiinsa.

Seuraavassa rinnastetaan ja vertaillaan aiemman maaseututaajamatutkimuksen keskeisiä havaintoja Sysmän tilanteeseen ja siellä viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Yhteneviä ilmiöitä on nähtävissä, mutta myös taajaman omaleimaisuutta kuvaavia piirteitä löytyy:

”Toimintojen alueellinen eriyttäminen (asuinalueet, teollisuusalueet jne.) on syrjäyttänyt maaseudulle ominaista toimintojen lomittaisuutta. Uudisrakentaminen alueittain on korostunut vähittäisen, eri puolella taajamaa tapahtuvan rakentamisen kustannuksella. Tämän seurauksena kyliin on syntynyt eräänlaisia pienoislähiöitä. Kerrostalojen ja muiden suurten yksiköiden rakentaminen on muuttanut taajamakuvan mittasuhteita.”

Sysmän taajamassa lisärakentaminen on pääosin toteutettu uusina alueina. Vanhojen alueiden täydennysrakentaminen on ollut vähäisempää, joskin sitäkin on nähtävissä. Tällöin vanhan alueen rakennuskanta korvautuu osittain uusilla asuinrakennuksilla. Tässä tilanteessa on muodostunut rakennustavaltaan sekavia alueita, joissa yksittäiset rakennukset poikkeavat toisistaan voimakkaasti. Esimerkiksi 1900-luvun alun pienipiirteisen asuinalueen sisälle on rakennettu 1960- ja 1970-lukujen matalia rapattuja ja

tiilipintaisia omakotitaloja. Rakennustavan ympäristöön sopeutumisen ohjaamiseen ei ole kiinnitetty huomiota, mikä on maaseututaajamissa yleinen ilmiö. Aiempina vuosikymmeninä suunnittelu perustui usein ajatukseen, että vanha rakennuskanta tulee korvautumaan kokonaan eikä vanhojen alueiden säilyttäminen ollut ensisijainen tavoite.

Uudisrakentamisalueet muodostavat Sysmän taajamarakenteessa itsenäisiä osia. Uuden alueen toteutuessa tietyn ajanjaksona rakennustavasta on muodostunut erityisesti 1960-80 -luvuilla sa-mantyyppinen vaikkei sitä olisi erityisesti ohjattukaan, sillä talotyyppitarjonta oli rajatumpaa. Uusista alueista erityisesti ensimmäinen kerrostalo-alue Leppäkorventiellä on ollut rakennusaikanaan ympäristöstä poikkeava alue, mutta ajan kuluessa kasvillisuus on pehmentänyt sen sopeutumista lähialueisiin. Kerrostalot sijoituivat alun perin avoimelle peltoalueelle.

Keskusraitin alueella on säilynyt sekoittuneempia toimintoja, mutta toisaalta myös rakennuskannan epäyhtenäisyys on lisääntynyt vanhojen rakennusten korvautuessa moderneilla liikerakennuksilla.

Kaupallisia palveluja varten on rakennettu uusia suurempia kaupan yksiköitä, joiden sijoittuminen keskustan viereen on myös siirtänyt selvästi keskustan toiminnallista painopistettä ja muuttanut rakentamisen mittakaavaa entisestä pienipiirteisestä market-rakennusten suurempiin yksiköihin. Tämä muutos on omiaan vähentämään kirkonkylän omaleimaisuutta, koska uudet liikerakennukset edustavat kauppaketuille ominaista rakennustapaa, jota sovelletaan eri puolilla Suomea samankokoisten yksikköjen rakentamisessa.

”Taajaman suhde maiseman rakenteeseen on muuttunut. Maaston ja maiseman ehtoihin sopeutunut rakennustapa on väistynyt ja on rakennettu luonnonoloiltaan epäedullisille alueille (esim. soille ja peltoaukeille). Kylän luonnolliset rajat ovat rikkoutuneet.”

Sysmän tapauksessa taajaman kasvu on muodostunut siten, että vanha keskusta on kasvanut monin paikoin kiinni aiemmin erillisiin kyläryhmiin. Vanhimmat taajaman osat sijoituivat maaperältään routimattomille kallio- ja moreenialueille, kun taas uusi kasvu on sijoittunut pääosiltaan peltoalueille ja savikoille. Tämä ratkaisu edustaa rakentamista epäedullisimmille alueille kuin alkuperäinen taajama. Taajamassa on myös esimerkki vanhan teollisuusalueen ottamisesta asuinkäyttöön ns. Askon alueella, mikä on poikkeuksellinen tapa laajentaa maaseututaajaman asutusta. Alueen käyttöönotto edellytti myös alavan

alueen täyttöö ja aikanaan kohteen suunnittelu herätti keskustelua kuntalaisissa ja lehtien palstoilla. Alue rajautuu Päijänteen lahden rantaan, mikä on osaltaan muodostanut siitä houkuttelevan uudiskohteen.

”Keskustat ovat muuttuneet. Tiealue on laajentunut, ja rakennukset ovat sijoittuneet kauemmas tiestä. Eri liikennemuodot ja pysäköinti eivät erotu riittävästi toisistaan. Ylimoitettut liikenneväylät ovat monesti aiheuttaneet tienvarsirakennusten purkamista ja puuston kaatamista. Käyttöä vailla olevien alueiden määrä on lisääntynyt. Viljelystä jääneitä peltoja ja piennaralueita on paljon.”

Vanhjoja rakennuksia on purettu ja uusia liikerakennuksia rakennettu kauemmas tiestä. Keskusraitin katutila on muuttunut laajaksi ja epämääräisemmäksi sisältäen pysäköintialueet ja rakennusten laajat edustat. Puustoa liikekeskustassa on vähäisesti. Liikennejärjestelyjä on selkeytetty erottamalla kevyt liikenne ajoneuvoliikenteestä keskustan liikenneturvallisuutta parantaneen hankkeen yhteydessä. Osittain liikkumismuodot sekoittuvat kuitenkin keskusta-alueella edelleen.

Vanhjojen maamerkinomaisten rakennusten lähelle rakennetaan usein uudisrakennuksia, jotka hävittävät avoimet alueet ja muuttavat taajaman rakennetta sekä peittävät taakseen edustavia rakennuksia ja niiden puisto- tai piha-alueita. Vanhjojen rakennusten yhteyteen aiemmin kuulunut avoin edusta-alue poistuu maisemasta ja rakennuksen asema taajamassa muuttuu sen jäädessä muiden rakennusten keskelle.

”Kasvillisuuden käyttö on kaupunkimaista. Kasvimaiden ja hedelmätarhoiden tilalle on tullut nurmikoita ja pensasaitoja. Kasvillisuutta ei ole käytetty jäsentämään tiloja eikä toimintoja, eikä parantamaan pienilmastoa.”

Uusien liikerakennusten ja asuinalueiden istutukset noudattavat oman aikansa malleja ja käytäntöjä. Eri vuosikymmeninä ovat muodissa tietyntyyppiset kasvit, sekä pensaats, puut että perennat. Kasvilajien valinnassa ei haeta kiinnekohtia vanhaan ympäristöön tai maisemaan. Vanhoilla asuinalueilla näkyy tiettyjen kasvilajien käyttö yhtenä identiteettiä muodostavana piirteenä, esimerkiksi syreeniaitojen muodossa.

”Monet suunnittelun tulokset ovat ristiriitaisia vanhemman ympäristön kanssa.”

Sysmän keskustaajaman mittakaava on säilynyt maltillisena ja matalana, mutta uudet rakennukset eivät huomioi juurikaan vanhaa ympäristöä. Erikoisena kurioositeettina on kirjakaupan puna-keltainen uudisrakennus, joka perinteisenä hirsirakennuksena erottuu poikkeavasti kyläkuvassa.

Sysmän taajaman muutokset ovat noudattaneet edellisen maaseututaajamatutkimuksen osoittamia ilmiöitä monin osin. Uusimmat ja laajimmat kaupalliset palvelut ovat siirtäneet taajaman painopistettä pois vanhalta keskusrailtilta ja samalla laajentaneet keskusta-alueita. Keskusraitin varren rakennus-kanta on kerroksellista, noin sadan vuoden aikana syntyneitä. Perinteinen raittimiljöö on kadonnut ja tilalle on muodostunut liikennealue, joka on laajentunut pysäköintijärjestelyjen ja uusien liikerakennusten rakentamisen myötä. Raitin varren rakennuskanta on kuitenkin keskenään hyvin erityyppistä, mikä on omiaan muodostamaan sekavan vaikutelman keskustasta. Market-rakennusten ja niiden lähiympäristön mittakaava on taas autoilun varaan suunniteltu laajoine pysäköintialueineen.

Eri aikoina rakennetut asuinalueet erottuvat omina kokonaisuuksinaan. Pellolle rakennettujen kerros-taloalueiden jyrkkä suhde lähiympäristöön on pehmentynyt kasvillisuuden kehittyessä. Pienipiirteistä puutaloasumista on säilynyt keskustan tuntumassa samoin useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita julkisia rakennuksia. Vanhjojen rakennusten lähistölle muodostuneet uudisrakennukset ovat toisaalta vieneet rakennusten vapaita edusta-alueita. Taajaman yhdyskuntarakenne on kuitenkin pysynyt eheänä kasvialueiden sijoittuessa vanhan asutukseen tukeutuen.

Tulevaisuuden haasteina voi nähdä Sysmässä rakennuskulttuurin säilyttämisen, mikä pitäisi pystyä huomioimaan kaavojen laatimisprosessissa ja vanhentuneiden kaavojen ajantasaistamisen arvioimisen yhteydessä. Rakennuskulttuuri ei tarkoita vain yksittäisten vanhjojen rakennusten säilyttämistä vaan se tulisi ymmärtää rakennettun ympäristön säilyttämisenä mukaan lukien kulkuväylät ja piha-alueet kasvillisuuksineen. Ympäristön pitkäjänteinen eheyttäminen sekaviksi muuttuneilla alueilla on myös haaste, johon vastaamalla voidaan turvata omaleimaisuuden säilyttäminen ja maaseututaajaman identiteetin vahvistaminen. Olemassa olevan ympäristön täydennysrakentamista on silloin tarpeen ohjata yksityiskohtaisemmin, kuin mikä on ollut vallitseva käytäntö.

LÄHDELUETTELO

Painetut ja elektroniset lähteet:

- Aarrevaara, E. 2009. Maaseudun kulttuuriympäristön muutos ja suunnitteluprofessio 1900-luvulla. Teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtuurin tutkimuksia 2009 / 37. Väitöskirja. Espoo: Yliopistopaino.
- Aarrevaara, E. Uronen, C. Vuorinen, T. 2007. Päijät-Hämeen maisemaselvitys. Lahden ammatti-korkeakoulun julkaisut. Saatavissa: <http://www.lpt.fi/lamk/julkaisu/masemaselvitys.pdf>
- Arkkitehtitoimisto Lappalainen Oy, 1991. Sysmän kunnan Päijänteen rannikkoalueen ja Sysmän kuntakeskuksen kehityssuunnitelma 1. Väliraportti 18.9.1991.
- Heikkilä, T. 2000. Suomalainen kulttuurimaisema. Tammi.
- Helminen, V., Ristimäki, M. 2008. Kyläasutuksen kehitys kaupunkiseuduilla ja maaseudulla. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Kaupunki-maaseutu –luokitus, 2013. Saatavissa: www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutulouokitus
- Kuitunen, H. 2013. Kirkonkylästä maaseututaajamaksi. Rakennusperintö.fi. Saatavissa: http://www.rakennusperintö.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/Kirkonkylasta_maaseututaajamaksi/
- Kukkonen, H., Rautamäki, M. 1980. Suomalainen maaseututaajama 1970-luvun lopussa. Espoo: TTK Offset.
- Kulha, K. 1966. Sysmän pitäjän historia 3. Sysmän kunta.
- Kurri, M. 2009. Kesäasumisen kulttuurihistoriaa-viikonloppumajoja ja kakkoskoteja. Rakennusperintö.fi. Saatavissa: http://www.rakennusperintö.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/kesaasunnot/
- Könönen, N. 2005. Sysmän rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Kuntien ympäristöselvitys, KU-KUSE. Padasjoen Kirjapaino. Saatavissa: http://www.sysma.fi/filelibrary/images/tekninen/sysm%C3%A4_vedos.pdf
- Maisemanhoito. 1992. Maisema-aluejärjestelmän mietintö 1. Ympäristöministeriö. Helsinki: Painatus-keskus Oy. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/29082>
- Museovirasto. 2009. Sysmän kirkonseudun kulttuurimaisema. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4005
- Mäkinie mi, K. 2012. Pohjois-Pohjanmaan kirkonkylien muuttuva kulttuuriympäristö.
- Nisu, A-L. 2012. Sysmän taajama-alueen kulttuuriympäristöselvitys.
- Paikkatietoikkuna. 2014. Saatavissa: <http://www.paikkatietoikkuna.fi/web/fi/kartta;jsessionid=2E85D36B39CF8F56154858FD48248E33>
- Paikkatietoikkuna. 2014. Saatavissa: <http://www.paikkatietoikkuna.fi/web/fi/kartta;jsessionid=2E85D36B39CF8F56154858FD48248E33>
- Päijät-Hämeen kiinteät muinaisjännökset. 2008. Päijät-Hämeen liitto.
- Päijätsalo-Ilola-Suopelto –hanke. Loppuraportti.
- Päijätsalon lomakortteleiden rakennustapaohjeet. Sysmän kunta.
- Rönkkö, E. 2012. Kulttuuriympäristöselvitykset. Tieto, taito ja ymmärrys maaseudun maankäytön suunnittelussa.
- Sysmän kunnan kunnalliskertomukset. 1995, 1996.
- Sysmän kunta. 2014. Sysmän kunnan kotisivut. Saatavissa: <http://www.sysma.fi/>
- Sysmän tonttitarjonta 2013, esite http://www.heinolaesort.fi/sites/default/files/liitteet/f15391bc955e4774fd0f43c378caf474/tonttitarjonta_kunta_myy_2013_.pdf
- Tilastokeskus. 2011. Ajoneuvokanta kasvoi 4,0 prosenttia vuonna 2010. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/mkan/2010/mkan_2010_2011-02-25_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. 2007. Vuosisata suomalaista autoilua. Saatavissa: <http://www.stat.fi/tup/suomi90/lokakuu.html>
- Tilastokeskus, 2013: <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/781.html>

Lehtiartikkelit, paikallisuutiset:

ESS 29.11.2013. Sysmä osti Suvi-Pinxin. Ari Helminen

Itä-Häme 12.2.2014. Sysmään tulossa uiva asuntoalue.

<http://www.itahame.fi/?article=442411> Itä-Häme 10.7.2014.

Yle Uutiset 10.2.2014. Kelluvasta mökkikylästä Sysmän uusi matkailuvaltti? Raisa Autio http://yle.fi/uutiset/kelluvasta_mokkikylasta_sysman_uusi_matkailuvaltti/7079350

Yle Uutiset 9.1.2014. Sysmän lomakiinteistöt venäläisten vankassa suosiossa. Risto Lasila http://yle.fi/uutiset/sysman_lomakiinteistot_venalaisten_vankassa_suosiossa/7021386

Yle Uutiset 16.2.2011. Sysmä houkuttelee asukkaita rantatonteilla http://yle.fi/uutiset/sysma_houkuttelee_asukkaita_rantatonteilla/5080977

Kuvalähteet:

Valokuvat ovat Tiina Hahlin ja Elisa Lintukankaan, ellei toisin mainita.

KUVA 16. Suomen Ilmakuva Oy. 1967.

KUVA 17. Suomen Ilmakuva Oy. 1961.

KUVA 19. Suomen Ilmakuva Oy. 1972.

KUVA 20. Suomen Ilmakuva Oy. 2002.

KUVA 27. Suomen Ilmakuva Oy. 1967.

KUVA 43. Suomen Ilmakuva Oy. 1963.

KUVA 46. Suomen Ilmakuva Oy. 2003.

KUVA 52. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 53. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 55. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 56. Suomen Ilmakuva Oy. 1972.

KUVA 57. Matti Hietanen. Ilmakuva 1981 [viitattu 27.3.2014]. Saatavissa: <http://www.jukkajoutsu.com/sysma.html>

KUVA 65. Suomen Ilmakuva Oy. 1972.

KUVA 66. Suomen Ilmakuva Oy. 2000.

KUVA 68. Suomen Ilmakuva Oy. 2000.

KUVA 69. Suomen Ilmakuva Oy. 2010.

KUVA 70. Mikko Lehtinen. Kartta kirjasta Sysmän pitäjän historia III (K. Kulha. 1966.)

KUVA 74. K. Fränti. 2013. Valokuva 1930-luvulta.

KUVA 78. E. Suomalainen. Valokuva 1960-luvulta [viitattu 2.2.2014]. Saatavissa: <http://www.sisa-savo.net/kansalaisverkko/FOV1-00048CA3/FOV1-0003917A/I0067840B>

KUVA 80. E. Suomalainen. Valokuva 1960-luvulta [viitattu 2.2.2014]. Saatavissa: <http://www.sisa-savo.net/kansalaisverkko/FOV1-00048CA3/FOV1-0003917A/I00671A30>

KUVA 82. K. Kulha. 1966. Sysmän pitäjän historia III. Valokuva 1950-luvulta.

KUVA 83. Matti Hietanen. Valokuva 1980-luvulta [viitattu 27.3.2014]. Saatavissa: <http://www.jukkajoutsu.com/sysma.html>

KUVA 85. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 87. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 88. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 89. Suomen Ilmakuva Oy. 2000.

KUVA 90. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 95. Suomen Ilmakuva Oy. 1972.

KUVA 96. Suomen Ilmakuva Oy. 2003.

KUVA 97. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 98. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 101. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 113. Sysmän kunnan tonttitarjonta [viitattu 15.4.2014]. Saatavissa: <http://www.sysma.fi/filelibrary/images/tekninen/Hankekuvat/TONTTITARJONTA2013.pdf>

KUVA 114. Sysmän kunnan tonttitarjonta [viitattu 15.4.2014]. Saatavissa: <http://www.sysma.fi/filelibrary/images/tekninen/Hankekuvat/TONTTITARJONTA2013.pdf>

KUVA 115. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 118. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 132. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 134. Suomen Ilmakuva Oy. 2007.

KUVA 138. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 143. Sysmän kunnan arkistot.

KUVA 150. Sysmään tulossa uiva asuntoalue. 2014. Itä-Häme [viitattu 3.3.2014]. Saatavissa: <http://www.itahame.fi/?article=442411>

KUVAT 151-153: Päijät-Hämeen liitto 2014. Saatavissa: www.pajjat-hame.fi

LIITE:

Lahden ammattikorkeakoulun Yleiskaavoitus-opintojakson suunnittelutyöt

Johdanto

Lahden ammattikorkeakoulun ympäristötekniikan koulutusohjelmaan on pitkään kuulunut tutustuminen maaseututaajamien ja haja-asutusalueiden suunnitteluun ja erilaisia kuntaprojekteja on toteutettu Päijät-Hämeen kunnissa vuodesta 2003 lähtien. Syksyllä 2013 Yleiskaavoitus- opintojakson yhdyskuntasuunnittelun kolmannen vuosikurssin opiskelijoilla oli kohteena Sysmän Suopellon, Ilolan ja Päijätsalon aluekokonaisuus. Työn tavoitteena oli laatia yleiskaavallinen tarkastelu ja kokonaissuunnitelma vetovoimaisuuden lisäämiseksi, jotta alue jatkossa palvelisi laajempia käyttäjäryhmiä. Työn tilaajana olivat Sysmän kunta ja Sysmän rannikkoalueen ja miljöön kehittämisohjelma EAKR-hanke sekä Heinola Resort 2012 - 2014 – hanke.

Työskentelyn aikana tärkeitä lähtötietoja ja materiaaleja saatiin kunnan kehittämisspäällikkö Harri Hoffrénilta sekä projektipäällikkö Johanna Sepältä. Työssä huomioitiin myös Ilolan kehittämistoimikunnan asettamat lähtökohdat ja tavoitteet Suopellon, Ilolan ja Päijätsalon matkailun ja vapaa-ajan alueille.

Työhön osallistui 14 opiskelijaa, jotka jakaantuivat Suopello-Ilola ja Päijätsalo –työryhmiin. Opiskelijat aloittivat työn syksyllä maastoinventoinneilla ja maisemaselvityksen laatimisella. Opiskelijat esittelivät aluetta koskevia analyysyjä sekä kehittämisehdotuksia yleisötilaisuudessa marraskuussa. He laativat tilaisuuteen myös kyselyn, jossa osallistujat saivat ottaa kantaa alueiden kehittämiseen. Kohdealueen yleiskaavallista tarkastelua esiteltiin helmikuun 2014 yleisötilaisuudessa, jossa tuotiin esille lomautumiseen soveltuvia alueita, ehdotuksia alueen toiminnoista ja palveluista sekä liikkumisen yhteystarpeista.

Opintojakso on tarjonnut käytännön haasteen opiskelijoille ja lisäksi mahdollisuuden esitellä tilaajille ja kuntalaisille omia kehittämisehdotuksia sekä ”villejä” ideoita sekä saada suoraa palautetta heiltä. Tämä on ollut hyvä kanava kehittää tarpeellisia työelämätaitoja ja valmentautua niissä.

Paula Salomäki

Raine Vihelmaa

Tuntiopettaja

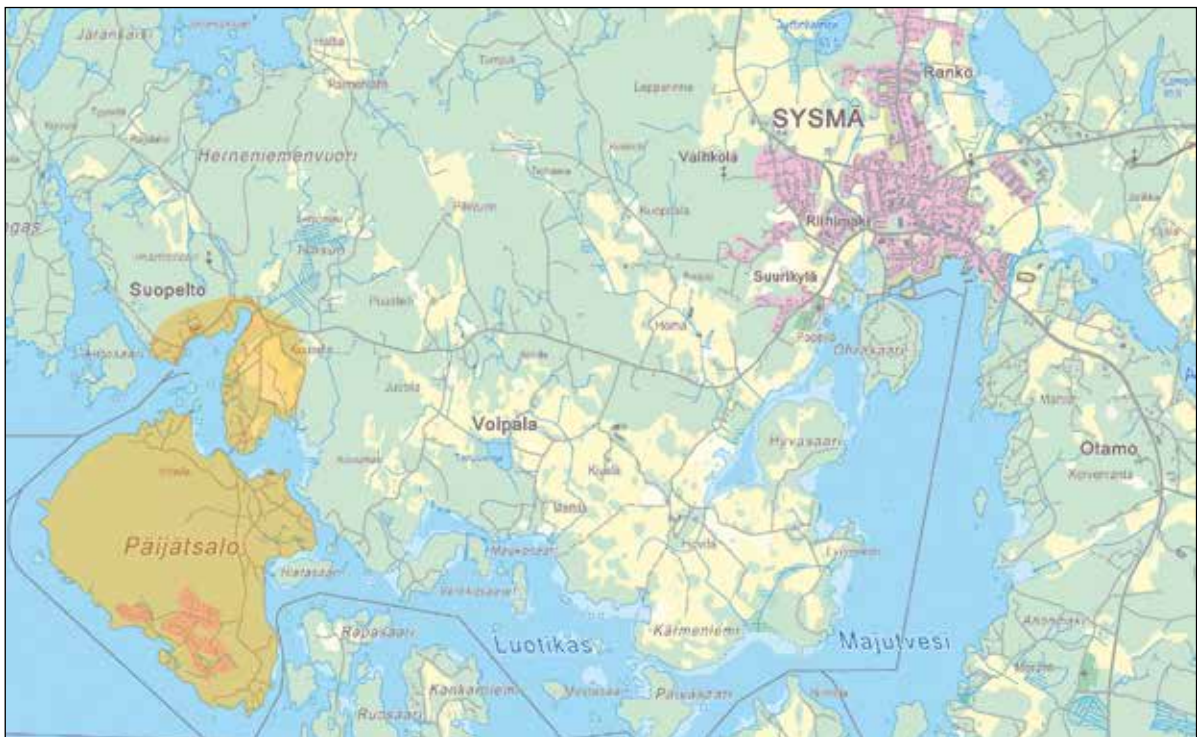
Lehtori

KUVA 1. Pääjätösalon, Ilolan ja Suopellon aluetta vuoden 1961 ilmakuvassa. (Sysmän kunta)

KUVA 2. Pääjätösalon vuoden 2013 ilmakuvassa. Saaren eteläkärkeen on rakentunut vapaa-ajan asuntojen alue. (Maanmittauslaitos)

KUVA 3. Sysmän kartta. Yleiskaavoitus-opintojakson töiden tarkastelualue on merkitty karttaan oranssilla värillä.

Seuraavassa on esitelty opintojaksolle osallistuneiden opiskelijoiden töiden tuloksia:

PÄIJÄTSALO

Työryhmän jäsenet:

Anna Laukkanen, Pauliina Planting, Mervi Haukkala, Ida Montell, Anniina Jäntti ja Iida Taavela

Päijätsalo on noin 300 hehtaarin kokoinen saari, jota Päijänne ympäröi. Alueeseen kuuluu myös pieni Hattusaari. Päijätsalosta osa kuuluu Päijänteen kansallispuistoon, joka on Metsähallituksen hallinnassa. Suurin osa saaresta on asuttamatonta Sysmän kunnan omistamaa metsää. Alueen länsiosa kohoaa ensin tasaisesti itää kohti ja itäosassa maasto kohoaa jyrkästi kalliopaljastumille ja –jyrkänlelle. Alueen korkein kohta on 158,5 m merenpinnan yläpuolella. Aluetta on käytetty pitkään suosittuna maisemanähtävyytenä ja retkeilykohteena. Sinne on rakennettu näkötorni, polkuverkko ja luontopolku.

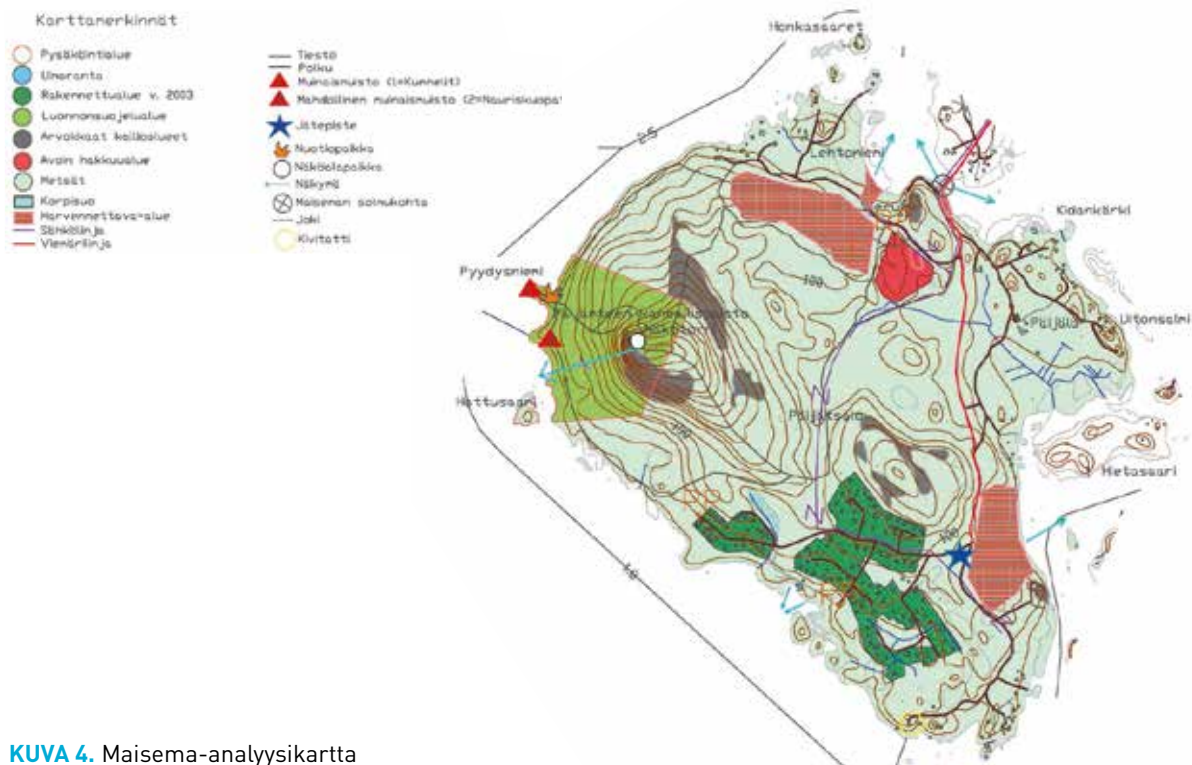
Päijätsalon saaren länsiosassa olevan korkeimman selänteiden laki kohoaa noin 85 metriä Päijänteen pintaa korkeammalle ja erottuu jyrkkäpiirteisänä metsän peittämänä saarena kauas järvelle. Vesistön suunnasta katsottaessa erottuvat korkeimman huipun länsipuolella olevan näköalapaikan avoimet kalliopinnat puuston seasta. Muilta osin rinteiden ja lakialueiden paikoin tiheä puusto estää näköalat ympäristöön. Näkötornin länsipuolella oleva jyrkkänte on eteläosasta heikosti porrasmainen ja pohjoisosasta paikoin ylikalteva. Selänteen laella, missä kallio on paljastuneena, kasvaa poronjäkäälävaltaista harvaa männikköä.

Selvitys suunnittelualueen oloista

Päijätsalo on maastoltaan vaihtelevaa, korkeuskäyrät kertovat saaren luoteisosan mäkisestä maastosta. Päijätsalo sijoittuu korkeuskäyrien 90 – 130 mpy välille. Saarella on avokallioita ja kivikkoa sekä kansallispuiston alueella jyrkkänte. Saari ei kuulu pohjavesialueeseen.

Suunnitelman mitoitus

Alueelle on kaavoitettu 63 tonttia, jokaisella tontilla rakennusoikeus on enimmillään 250 m². Rakennusoikeutta on siis yhteensä 15 750 m² kaavoitetulla alueella. Lisäksi alueelle on mitoitettu uimarantoja ja venepaikkoja niin, että niiden kapasiteetti ja sijainti mahdollistavat palvelut kaikille mökkiläisille.

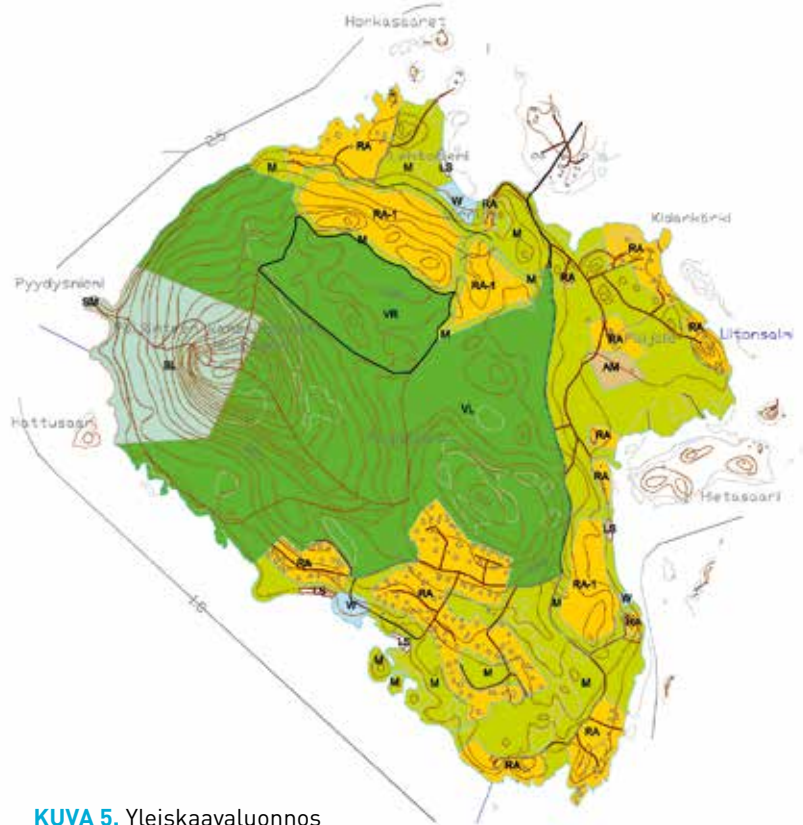

KUVA 4. Maisema-analyysikartta

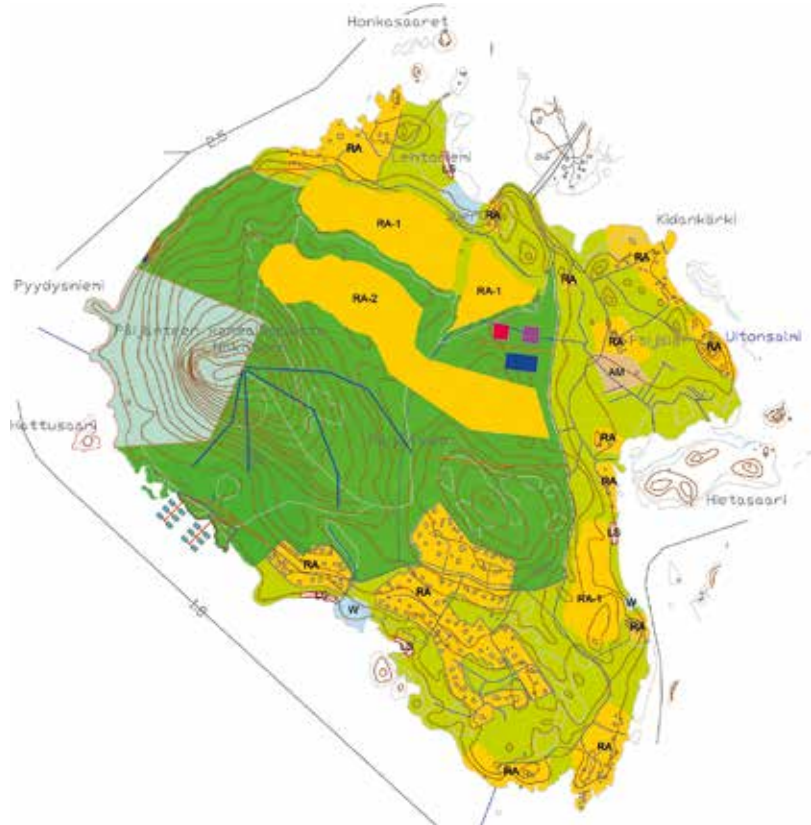
Aluevaraukset

Kuvissa näkyvät ohjeelliset tonttijaot ja suunnittelualueiden muodostuminen. Pääjätaloon on kaavailtu kolme loma-asuntoaluetta (RA-1 ja RA-2), joista jokaisella on omat erityispiirteensä. Suunnittelualueet on valittu saaren niistä osista, joihin rakentaminen olisi mahdollista ja niitä kaavoittaessa on otettu huomioon jokaisen alueen olosuhteet niin valon, maastonmuotojen kuin maisemien osalta. Lisäksi rantatoimintojen alueet on suunniteltu niin, että jokaisella tontilla olisi mahdollisuus käyttää niiden tuottamia virikkeitä ja toimintoja.

KUVA 5. Yleiskaavaluonnos

- uusi tie
- tapahtuma-alue
- skettiparkki
- minigolfraita
- alamäkjareitti
- lomanäkialue
- lomaosakealue
- kelluvien lomanäkien kartteli
- kelluvien lomanäkien karttelin toimintojen alue
- vuokraamo ja sen tarvits rantatoiminnot

KUVA 6. Vapaan ideoinnin kartta

SUOPELTO – ILOLA

Työryhmän jäsenet:

Jenni Aalto, Sivi Ihalainen, Hanna Heikkilä, Ninni Heinonen, Henna Leppänen, Kaisa Nevalainen, Ville Nykänen ja Olli Ruokonen

Alueesta laadittiin maisemaselvitys, jossa selvitettiin luonnonmaiseman ja rakennetun ympäristön ominaispiirteet. Selvityksessä myös kartoitettiin tämänhetkinen infrastruktuuri, joka muodostaa reunaehdot lähivuosien kehitykselle. Näiden tietojen pohjalta alueelle on hahmoteltu toimintojen sijoittumista ja laadittu kaavaehdotus. Iolan alueelle on kaavailtu loma-asumista sekä virkistysalueita ja Suopeltoon satama- ja ravintolatoimintaa. Tavoitteena on saada alue ympärivuotiseen käyttöön ja vetovoimaiseksi kohteeksi niin paikallisille asukkaille kuin alueella vieraileville turisteille. Erityisesti Päijänteen läheisyys katsottiin olevan alueen valtikortti, jos paikalle saataisiin houkuttelevia palveluja veneilijöille ja muille matkajille.

Rakennettu ympäristö

Sysmän Suopellon ja Iolan ympäristöön on kehittynyt arvokas rakennuskanta, joka alkoi muodostua 1800-luvun puolivälin jälkeen, kun vakituinen laivaliikenne Päijänteellä käynnistyi. Suopellon niemenkärjen laivalaiturin kupeessa on toiminut kesäravintola ja kauppa. Iolan ja Suopellon aluetta ei ole määritelty valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi, mutta alueella on kuitenkin kulttuurihistoriallisesti merkittävää rakennuskantaa. Suopellon ja Päijätsalon huvila-alue on säilyttänyt alkuperäisen 1800-luvun hengen ja luonteen, ja on siksi maakunnallisesti arvokas alue kulttuuriympäristöltään. Suurin osa rakennustaiteellisesti merkittävimmistä rakennuskannasta on 1890-luvun tienoilta.

Suvi-Pinxin ja Iolan vanhan kartanon alueella on paljon vanhoja hirsirakennuksia, joiden säilyttäminen ja uusikäyttö ovat historiallisten arvojen kannalta perusteltua. Iolan kartanon alueella sekä Suvi-Pinxissä sijaitsevista rakennuksista osa on kuitenkin niin huonossa kunnossa, ettei niitä välttämättä pystytä hyödyntämään tarkoituksenmukaisesti uusissa suunnitelmissa.

Koska alueen rakennukset edustavat eri aikakausia, ovat ne tyyliltään toisistaan poikkeavia. Alueelle tehdyn miljöönventoinnin mukaan vanhasta rakennuskannasta poikkeavat rakennukset tulisi siirtää muualle, mutta vanhaa rakennuskantaa edustavat rakennukset säilytettäisiin omilla paikoillaan alueen ominaisilmeen säilyttämiseksi. Entisenä taidenäyttelyalueena toimineen Suvi-Pinxin alueella sijaitsee vanha koulurakennus (1902), sekä 1700- ja 1800-lukujen aittoja, riihiä, viljamakasiini sekä tuulimylly, joista osa on siirretty paikalle muualta.

Luonnonympäristö

Suunnittelualan itäinen osa koostuu Iolan vanhasta kartanoalueesta, läjitysalueesta ja uudesta satamasta. Alue koostuu pääasiassa lehtipuu- ja havupuuvaltaisista metsistä, sekä Iolan tyyppillisestä kartanoalueen kasvillisuudesta, jota on tarpeen säilyttää historiallisten arvojen takia. Merkittävin kasvillisuus sijaitsee Iolan vanhan kartanon alueella. Iolan vanha kartanoalue on miljööltään selkeästi puistomainen, joskin se on päässyt kartanon palon jälkeen pahoin ränsistymään ja kasvamaan umpeen. Alueella sijaitsee muutamia maisemallisesti ja luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita puita, kuten alueelle johtavaa tietä reunustava tammikujanne ja muutama yksittäinen vanha tammi. Tammikujanne muodostaa tunnelmallisen väylän alueelle ja se on maisemallisesti merkittävä. Loma-Iolan alue on suurimmaksi osaksi perinteistä miljöötä, jossa on useita puu- ja kivisaarekkeitä. Alueelle tehdyn maisemaselvityksen mukaan puusto on osittain erittäin huonokuntoista eikä sillä ole säilytettävää arvoa. Tämä johtuu osittain siitä, että alueelle ei ole laadittu järjestelmällistä hoitosuunnitelmaa. Lahot ja huonokuntoiset puut tulee poistaa, jolloin saadaan siistittyä alueen yleisilmettä.

Länsiosa koostuu niemenkärjestä, Suvi-Pinxin vanhasta museoalueesta pihapiireineen. Länsiosan puusto on alueelle tyyppillistä sekametsää. Suvi-Pinxin ympäristössä metsä on mäntyvaltaista ja tiheäkasvuista. Paikoin alueen puustoa kannattaa harventaa maisemallisten arvojen ja vesistönäkymien vuoksi.

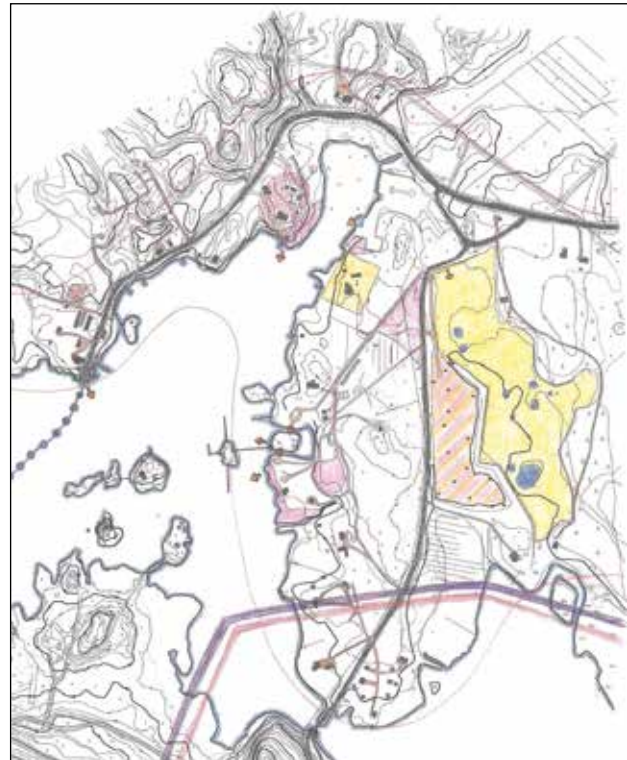
Alueen saavutettavuus

Sysmän keskustasta Suopellon satamaan on noin seitsemän kilometriä. Keskustasta satamaan on rakenteilla kevyenliikenteen väylä, joka palvelee matkailijoita ja paikallisia asukkaita erityisesti kesäaikaan ja helpottaa matkailijoita saavuttamaan keskustan palveluita. Iolasta Suopellon niemenkärkeen on matkaa vajaa kaksi kilometriä. Suopellon niemenkätki on tärkeä osa matkailukokonaisuutta, koska se on tällä hetkellä ainoa paikka, josta sisävesiristeilijän on mahdollista lähteä riittävän syväyksen ansiosta.

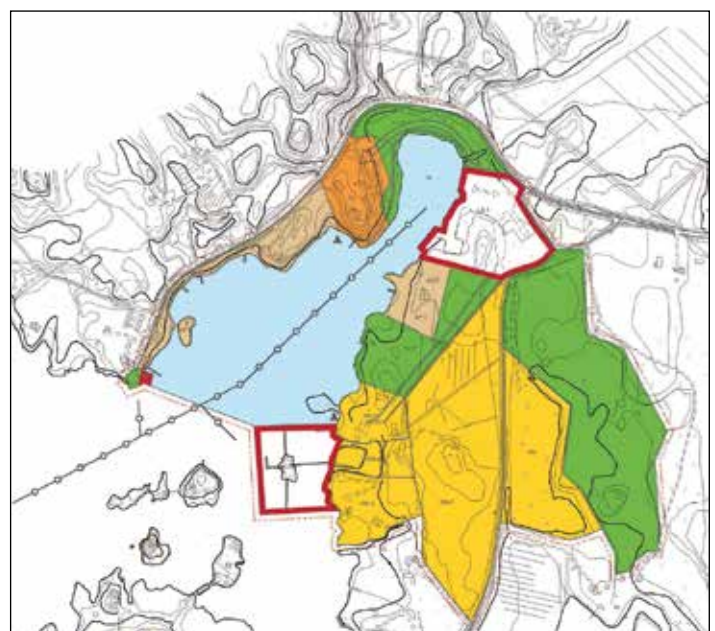
Yhteenvedoa työskentelystä

Opiskelijat työskentelivät Sysmän kunnan toimeksiannon parissa syksyn ja 2013 ja työ jatkui pitkälle kevääseen 2014. Alueen maisemaselvityksestä, yleiskaavoituksen ja keskustan kehittämisen tuloksista koottiin erilliset raportit. Projektimainen työskentely antaa tuntumaan työelämälähtöiseen työtapaan ja opiskelijoille on hyötyä suunnitelmien esittelemisestä yleisölle useampia kertoja prosessin aikana. Koetaan käytännössä, millaista tiedottamista ja yhteydenpitoa tilaajaan tämän tyyppinen työ vaatii. Eri kokouksissa ja esittelyissä avautuu myös erilaisten asukas- ja viranomaisnäkemysten kirjo.

KUVA 7.

KUVA 8.

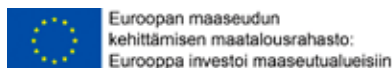

Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla hanke käynnistyi vuonna 2013. Sen tavoitteena on kuvata ja analysoida eri puolilta Suomea valittujen kirkonkylien ja niiden kulttuuriympäristöjen muutosta verrattuna aiempaan 1970-luvun lopulla tehtyyn Suomalainen maaseututaajama -tutkimukseen, jossa tehtiin yleispiirteisiä taajamainventointeja lähes kahdessa sadassa maaseututaajamassa. Tutkimuskohteiksi on valittu eri puolilta Suomea kuusi erilaista kirkonkylää, jotka edustavat mahdollisimman erilaisia lähtökohtia, alueellista ja maisemallista sijaintia sekä yhteiskunnallis-taloudellisia reunaehtoja. Päijät-Hämeestä tutkimuskohteena on Sysmän taajama, jonka muutoksia on tarkasteltu tässä raportissa 1970-luvun lopulta lähtien. Sysmä edustaa vahvaa rakennuskulttuurin perinnettä ja elinvoimaista taajamaa, joka ei sijaitse suurten keskusten välittömässä läheisyydessä. Vähenevä ja vanheneva väestö ja kamppailu palvelujen säilyttämisestä kuvaavat Sysmässäkin tämän hetken haasteita. Toisaalta tulevaisuudenuskkoa on löydetty matkailun ja siihen liittyvien palvelujen kehittämisestä. Rakentamisen ja kasvun vuosikymmenet ovat vaikuttaneet monin tavoin taajaman miljööseen.

Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarjat

A Tutkimuksia

B Oppimateriaalia

C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut

ISSN 1456-6125

ISBN 978-951-827-183-6